SZÉNBERAKÓ KULIK.

A „NORWOOD“ UTASAI.

A Jang-cze-kiangon befejezett missziónk után úton voltunk lefelé, Sang-haiba. Korvettánk Vu-hu kikötőjében horgonyzott, a Jang-cze-kiangnak egyik balparti városában. Délután négyóratájt vetettünk horgonyt és negyed ötkor már útban voltam a tömegektől ellepett partok felé a „Custom House“-ba, — az egészségügyi hivatalba — hogy bemutassam a kikötőhivatalban a „bill of health“-et, egészségügyi pátensünket, a melynek láttamozása előtt a szárazfölddel való érintkezés nincs megengedve.

Elvégezvén a hivatalos teendőket, az engem kisérő „marsgast“-tal (árboczlegény, káplári rangban) visszatértem a folyó partjára és a hajó-hídon, körülbelül nyolcz méter széles és öt méter hosszú rozoga deszkaalkotmányon, vártam a csónakunkra, a mely időközben a számtiszttel és az élelmezési-mesterrel a folyónak egy messzebb eső pontjára evezett, a misszionáriusokhoz.

Alig állottunk pár perczig a hidon, máris bámész csoport verődött össze körülöttünk. A bámulók csoportja perczről-perczre nőtt, a csoport kíváncsisága pedig ugyanilyen mértékben fokozódott. Mintegy hatvan-nyolczvanan lehettek körülöttünk, mind beljebb-beljebb szorítván minket a híd széle felé. A többnyire félig meztelen, izmoshátú kulikból és csavargókból álló tömeg perczről-perczre tolakodóbban viselkedett. Eleinte csak az arczunkba bámultak, oly közelről, hogy lehelletüktől émelygett a gyomrom. Közben megjegyzéseket tettek ránk, még pedig, a mint arczukból kivehettem, nem nagyon hizelgő megjegyzéseket, a mire a többiek röhögéssel reagáltak. Valószinűleg ruházatunk volt az, a mi a kíváncsiságukat ily nagy mértékben ingerelte, mert nem volt rajtunk ruhadarab, a melyet meg nem fogdostak, vagy meg nem tapogattak volna. Az altiszt sapkáját levették és nagy hahotával nézték annak bélésében a készenlétben álló tűket és czérnát. A szenzáczió nagyobb fokát érte el azonban egy himlőhelyes ficzkónak az a felfedezése, hogy a lábamon fehér czipő van, a czipőn fűző és a czipő alatt fekete harisnya. Hogyne! Ők fekete czipőt viselnek és fehér harisnyát és íme, itt áll előttük egy ember, a kinél ez nem úgy van! Hát látott már ilyet valaki? A tolongás körülöttem — a ki már egészen a híd szélére jutottam — akkora lett, hogy csak a közvetlenül előttem állók ruhájába kapaszkodva menekültem meg attól, hogy ne zuhanjak a folyó rohanó vizébe.

A helyzet most már nagyon válságos lett. Az altisztet a tömeg elválasztotta tőlem, én magam fegyvertelenül a korlát nélküli híd szélén, körülöttem pedig a csúfolódó tömeg. Védekezni akartam, szerettem volna ököllel az orrukra ütni, de — nem mertem. Féltem, hogy ha közibük ütök, bedobnak a vízbe. Még az altisztet is figyelmeztettem, tűrje békén az inzultusokat; jön a csónak mindjárt — ketten pedig úgy sem bírhatunk a tömeggel.

A csavargók e közben rendre emelgették a lábaimat; hol az egyiket, hol a másikat; tapogatták az arczomat s benyultak a zubbonyom alá. Már nagyon-nagyon kellemetlenül éreztük magunkat, a midőn egyszerre evezőcsapásokat hallok a vízen és kiáltásokat.

— Csak üssön közibük ököllel, sir, — kiáltá valaki a csónakból; — ne féljen tőlük, egy ütéstől szétrebben az egész horda! Csak üssön!

Előbb azonban hátrapillantottam. Egy csónak közeledett a hídhoz, négy evezőssel; a csónak hátuljában pedig egy álló gentleman hadonászott a levegőben, kurta és vastag fütykössel.

Most már bátorságot kaptam: ütöttem! Éppen az a himlőhelyes ficzkó állott előttem, a ki felfedezte a fekete harisnya titkait. Olyat ütöttem öklömmel a lapos orrára és tátott szájára, hogy orrán-száján megeredt a vér.

Az altiszt látva a példát, szintén aktiv működésbe lépett: mindkét öklével egyszerre ütött. A tömeg fészkelődött, hátrált és — röhögött!

Ebben a perczben a hídra lépett az idegen tanácsadó és kurta fütykösével egyenesen nekiment a tömegnek.

— You dungles! You scabbed dogs! Miserable rascals!* ordított reájuk; minden szónál ütött a fütykösével, oda, ahova a véletlen akarta.

A tömeg üvöltve rebbent széjjel, menekülvén a fütykös elől. Két percz mulva tiszta volt a híd; a csőcselék szétfutott a szomszédos házak falai alá; ott ordítoztak, folyton dörzsölve azt a helyet, a melyet az ütés ért.

Az idegen úr bemutatta magát:

— Webb vagyok, a „Norwood“ kapitánya; most érkeztem meg hajómmal Sang-hai felől. Örvendek, hogy megmutathattam önnek, miképpen kell elbánni evvel a hordával. Én jól ismerem őket; tíz éve, hogy köztük élek. Jelenleg is van egy rakomány belőlük a hajómon; Vu-csangba viszem őket. De azokat már megneveltem.

Mr. Webb tovább ment szivességében; tudniillik felajánlotta csónakját, hogy azzal térjek vissza a korvettára; ő pedig eltűnt egyesegyedül abban a tömegben, a melyet egypár perczczel előbb oly irgalmatlanul elpáholt.

* Lefordíthatatlan durvaságok.

Másnap reggel meglátogattam a „Norwood"-ot. Kötelességemnek tartottam mr. Webbnek megköszönni tegnapi szivességét; másrészt pedig kíváncsi voltam látni a „megnevelt rakományát".

Mr. Webb szivesen fogadott; már a mennyi szivesség kitelik egy gentlemantől, a ki évek óta kapitánya olyan hajónak, a mely khinai munkásokat szállít a Csendes Oceán egyik partjáról a másikra.

A „Norwood" mintegy kétezer tonnás lehetett. Háromárboczos fölszerelésén kívül gőzgéppel is el volt látva, a mely éppen elég erős volt arra, hogy megküzdjön a Jang-cze-king rohanó áramával. Elhanyagolt külsején meglátszott a rakomány minősége, meg az is, hogy kilenczvenöt napot töltött Callaotól, Peru partjától, Sang-haiig a rengeteg úton.

A „Norwood"-on ugyanis mintegy nyolczszáz khinai volt, a kik most tértek haza hat évi távollét után Callaoból és a Csincsa-szigetekről, a hol mint guanó-munkások voltak alkalmazva. A „Norwood" az utasok karakterének megfelelően volt felszerelve. A hajó tudniillik egész magasságban — a peremétől a fenékig — erős deszkapalánkkal két teljesen izolált rekeszre volt osztva. A hajó előrészén — a főárboczig — tanyáztak az utasok, a hátsórészén a személyzet volt elhelyezve.

A hajó hátulján, a cassaretten, négy revolverágyú volt a hajó előrészére irányítva, azonkívül úgy a fedélzeten, mint a corridorban fecskendők állottak készenlétben, a melyek egyenes összeköttetésben állottak a gőzkazánokkal, hogy adott esetben forró vízzel és gőzzel lehessen rögtön lehűteni a lázongó kedélyeket. A nagyobbszabású khinai utasokat szállító hajókon ez óvintézkedések fölötte szükségesek. Több ízben megtörtént már, hogy a túlnyomó számú utasok legyűrték a rendesen kisszámú személyzetet. A kezükbe került hajóból kalózhajó lett, vagy pedig legtöbb esetben lemészárolták a személyzetet, a rakományt elrabolták, a hajót pedig elsülyesztették.

Mr. Webb bemutatta utasainak egy részét. A corridornak vasajtaját kinyittatta és beléptünk az utasok közé.

Mintegy négyszázan lehettek a corridorban, összezsúfolva, szorosan egymás mellett. Egyetlen egy sem volt köztük nyugodt, hacsak nem aludt. Egy részük valami kitalálhatlan minőségű eledelt evett; legtöbbje sürűn egymás mellett guggolva, kártyázott, vagy koczkázott. A kiknek nem jutott kártya vagy koczka, azok „mórát" játszottak. Tudniillik kettő egymással szemben guggol; mind a kettő egyszerre és hirtelen mutatja föl a kezet, illetőleg csak bizonyos számú ujjait és e közben mind a kettő találomra kiabál egy számot, a melyik véletlenül eltalálja a közösen fölmutatott ujjak számát, az nyert. A többi folyton járt-kelt, tekintet nélkül a helyre, hova lép: a szomszédja hátára, nyakára, kezére vagy lábára; a megtaposott egyet káromkodott s azzal helyrehozva az egyensúlyt, kártyázott tovább.

A szokásos édeses, penetráns khinai szagon kívül ennél a tömegnél igen kellemetlen csípős szag volt érezhető. Ezek az emberek ugyanis hat évig dolgoztak a guanóban, mint hajóberakók és a guano ammoniak szaga úgy belevette magát a ruhájukba meg a bőrükbe, hogy a kilenczvenötnapos oceáni út sem volt képes azt belőlük kivenni. Az igaz, hogy nem is igen iparkodtak magukat kiszellőztetni; a nagyobbrészük a hosszú úton egy perczre sem ment a fedélzetre. A berakodás perczében megkezdték a kártyát vagy a koczkát és kártyáztak meg koczkáztak az egész úton.

A kártyaszenvedély hihetetlen nagy mértékben uralkodik fölöttük. Mr. Webb állítása szerint van közöttük akárhány, a ki a hat évi nélkülözés mellett megkuporgatott pénzét — öt-hatszáz dollárt — az úton elvesztette az utolsó centig és most koldusabban tért haza családjához, mint a hogyan elindult hat év előtt. Kettő az utazás folyamán öngyilkosságot követett el a veszteség után. Beugrottak a tengerbe és ott is vesztek. Mr. Webbnek még csak eszébe sem jutott, hogy megmentésükre lebocsásson egy csónakot.

— Minek az? — mondá a kapitány; — a viteldíjat kifizették; hogy ők önkényt hamarabb kiszálltak, ahhoz joguk volt. Hiszen a tulajdon társaik oly hidegen fogták fel a dolgot, mintha akárcsak két patkány ugrott volna a vízbe.

Az eredetileg beszállt nyolczszáz kuliból a betegség is elragadott nyolczat és ha mr. Webb bele nem avatkozik az „egészségügyi viszonyok rendezésébe“, ki tudja, mily mértékben fogyott volna meg a t. cz. utasok száma. Az utasoknak volt saját külön orvosuk, egy népámító khinai kuruzsló. Mindjárt az utazás elején elpusztult egy-két utas, még pedig olyan tünetek között, a melyek mr. Webb előtt — a ki hosszú éveken át járva a tengeren orvos nélkül, némi ismeretet annektált magának — teljesen ismeretlenek voltak. A mint a halálesetek ismétlődtek, mr. Webb előhívatta a doktor urat és felszólította, hogy mutassa be az ő szeme előtt gyógykezelési módját. A „doktor“ egészen méltatlankodva hivatkozott arra, hogy ő nem is közönséges „Csi iyen“ (orvos), hanem általános nagy tudománya folytán „Csin shi“-vé (professzorrá) avanzsált magasabb lény, a mint azt a süvegén levő különböző színű gömbök is tanusítják.

A tiltakozás nem használt, a tanár úrnak engedelmeskedni kellett. Az éppen kezelés alatt álló beteget felhozták a fedélzetre és a tanár úrnak be kellett mutatni az ő „természetes gyógymódját“. A tanár úr Európára emlékeztető fontoskodó nagyképűsködéssel fogott a munkához: megtapogatta és meggyömöszölte a fájdalmaiban kínosan nyögő beteget, titokzatosan mormolva hajlongott jobbra és balra, leguggolt, suttogott a beteghez, aztán meghengergette a saját tengelye körül, végre hasra fektette és elkezdte a hátát hatalmasan püfölni jó vastag bambuszbottal. A beteg vergődött, ordított, de nem használt: az ambiciójában megsértett tanár egész terjedelmében mutatta be a szokásos kúrát.

— Így; most ki van hajtva belőle a gonosz szellem, — mondta, a mikor a beteg elhallgatott — most meg van gyógyítva . . A meggyógyult beteget pedig egy órával később — mint holttestet, dobták be a tengerbe.

Ekkor előhívatta a kapitány a tudóst:

— Hallod-e, te tanár; — ha még egyszer csak feléje mersz menni egy betegnek, míg a hajómon vagy, akkor ilyen huszonötöt vágatok reád! . . .

Ezzel odakötöztette a középárboczhoz, háttal kifelé és a rekesz mögül bámuló földiek óriási gaudiumára olyan olvasatlan huszonötöt vágatott a tanár úr hátára, hogy a nézőközönség majd megszakadt a röhögéstől.

— Lássa, sir, ilyenek ezek, — magyarázá mr. Webb, — ha intő például megbotoztattam egy társukat, a mely példa elég gyakran ismétlődött, a példa azzal a hatással volt rájuk, hogy röhögtek a társuk ordítozása felett. Most jőjjön, nézzünk be az opiumosokhoz.

A kapitány a tömegen keresztül elvezetett a hajó orra alá. Alacsony és szűk fülkébe léptünk. A fülke falai és padozata bádoggal volt bevonva tűzbiztonság szempontjából. Minden oldalon négy-négy deszkapad volt elhelyezve, egy piszkos bambusz gyékénynyel betakarva. Minden padon két-két alak feküdt, köztük egy pislogó kis mécses, e körül az opiumsziváshoz szükséges kellékek: a tartalékpipa, az opiumos tégely, a pipa csövébe gyömöszölendő opiumgömböcske készítéséhez szükséges csipesz, szurkáló stb. Valami meghatározatlan émelyítő, édeskozmás szag nehezedett az ember mellére, keverve a corridorból beömlő penetráns szaggal.

A padon heverők tudomást sem vettek rólunk. Oldalt feküdvén a mécs felé, piszmogtak az apró tárgyakkal, a melyek a pipa megtöltéséhez szükségesek, vagy pedig hanyatt feküdvén, nyitott szemmel és tátott szájjal morfondiroztak az opium előidézte kábultság hatása alatt. Némelyikük szánalomra méltó benyomást keltett. A züllött alakok le voltak soványodva, mint a csontváz. A csontok és izületek konfigurációja tisztán kilátszott az izomtalan és zsírtalan bőr alatt; a szemek mélyen benn ültek ferde gödreikben, a nem ápolt czopf szabadon álló szálai csomókba ragadva tapadtak a pergamentszerű fakó-sárga arczbőrhöz.

Érthető kíváncsisággal néztem az alakokat, az emberi szenvedélynek e legnyomorultabb tehetetlen áldozatait.

— Jőjjön, — mondá mr. Webb, — nézze meg a kriptámat is.

A kapitány levezetett a hajófenékbe. Mintegy tíz-tizennégy láda feküdt ott kötelekkel erősen odakötözve a hajó falában levő kampókhoz.

— Ezek az én legnyugodtabb utasaim, magyarázá a kapitány. Ezekkel az egész úton nem volt semmi bajom, kivévén a mikor egyszer nehéz vihar alkalmával utrakeltek a koporsók. Azóta vannak így odakötözve.

A ládák mindegyikében egy-egy holttest feküdt a légmentesen elzárt koporsókban. A távolban elhalt khinai családapát hozták haza a hozzátartozói. Az apa óriási nélkülözések között, kínos munkában megkuporgatott pénzét arra fordítja a fia, a mindenki által megvetett kuli, hogy ezer meg ezer mértföldről is hazahozza az apját, hogy otthon, őseinek földjében, a „Központi Birodalom" szent földjében helyezze el örök nyugalomra.

A kegyelet ünnepélyességét nagyban zavarta azonban a corridorban élők lármája és nyüzsgése; a fanyar bűz behatolt ide is, a kriptává avanzsáltatott rakodó helyiségbe.

Sietve igyekeztünk fel a fedélzetre. A jótékony szél, mely végigfújt a hajó felett, megmentett attól, hogy még egyszer leheljem be a guánomunkások kipárolgásával telített levegőt. Gyorsan bucsút vettem mr. Webbtől, csónakba szálltam és a Jang-cze-king rohanó árján sietve igyekeztem ki a „Norwood" légköréből.

„A viszontlátásra — valahol!" — kiáltá utánam mr. Webb. Azóta már eltelt néhány esztendő, de Webb kapitány nem került ismét utamba.

FŐMANDARIN A PALANKINBAN.

A BOXEREK ORSZÁGÁBAN.

A kilenczvenes évek elején monarhiánknak egyik hadihajója azzal a föladattal indult el Pola kikötőjéből, hogy a khinai és a koreai partokra vitorláz, meglátogatja ezeknek fontosabb tengerparti városait, a folyókon pedig fölhatol olyan távolságra, a mennyire a hajó mélyjárata megengedi. A folyók partjain lépjen érintkezésbe a jelentékenyebb városokkal és igyekezzen a khinai kormánynyal olyan irányú szerződést kötni, hogy kereskedelmi összeköttetésbe jöhessünk azokkal a folyómenti városokkal, a melyek eddig az idegenek előtt zárva voltak.*

A mi derék kis korvettánk, a „Zrinyi“, eleget is tett föladatának. Pompás vitorlázatával és elég erős gőzgépével félévvel később már benne voltunk a khinai világban. Hónapokat töltöttünk a rengeteg birodalom partjain és belsejében s ezen idő alatt meglátogattuk a tengerparti városok közül Hong-kongot, Kantont, Makaot

* Erről az expedicióról bőven emlékeztünk meg ezen mű IV. kötetében.

délen, Szva-taut, Amoyt Közép-Khinában, Fu-csau-fut, a Min-ho partján, Sang-hait, Csi-fut, Lu-csung-koot (Port-Arturt) északon és a Pecsili-öböl fontosabb helyeit.

Legemlékezetesebb és eseményekben legdúsabb volt a jang-cze-kiangi expedicziónk. Ezen folyón egészen Han-kouig, az ország szívéig haladtunk föl, miközben a folyó két partján fekvő nagyobb városok közül érintettük Vu-sungot, Csing-kiang-fut, Nan-kingot, Kin-kiangot Vu-hut, Han-jant és Vu-csangot.

Ezek a városok mindmegannyi emporiumai a rengeteg birodalomnak, a mennyiben góczpontjai a khinai kereskedelemnek, iparnak, tudománynak, hadászatnak és az egész állami belső életnek.

Ebből kifolyólag joggal hihetné az ember azt, hogy a Jang-cze, illetőleg annak két partja a rendkívüli jelentőségének megfelelően szabályozva van.

De nem így van. Azon pont kivételével, a hol a Vu-sung

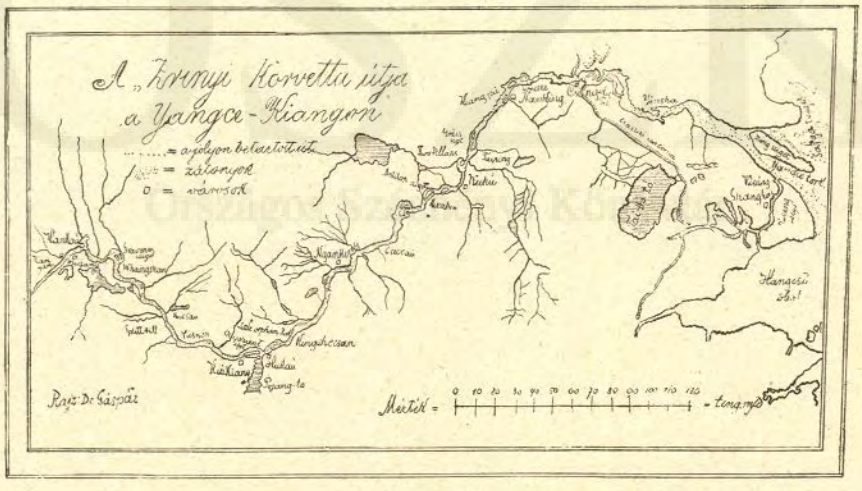

folyó beleömlik a Jang-czébe s a hol a bejárat van a nagyfontosságú Sang-haiba, a mely város tulajdonképpen nem a tenger partján fekszik, hanem ahhoz igen közel, a Vu-sung folyó partján, ez az egyedüli hely, a mely modern erős bástyákkal van megvédelmezve. A rengeteg folyó olyan ma, mint volt körülbelül két évezreddel ezelőtt. Csak a Sang-haiba vezető út van nagyon nehézzé téve.

A Vu-sung torkolatánál állanak a híres Ming-erődök, a melyek mintegy tizenkét—tizennégy darab nagykaliberű (26—35 cmeres) Armstrong- és Krupp-ágyúval vannak fölszerelve. Azonkívül a Jang-cze áramlata éppen ezen a ponton a legrohamosabb és zátonyokkal meg veszedelmes útvesztőkkel van tele. Ellenséges támadás esetén a Jang-czen fölhatoló hajóknak és csapatoknak ezen a ponton óriás nehézségekkel kell megküzdeniök.

Más tekintetben pedig, kezdve ott, a hol a Jang-cze rendkívül erős áramlatával zúgva rohan a Sárgatengerbe, miközben sárga iszapot hordó árjai úgy széttépik a tengerpartot, hogy ahhoz képest a Nilus deltája rendezett csatornarendszernek tekinthető az ezerkétszáz mértföldnyi út, föl I-csangig, meg nem szünő akadályokkal és helyenként leküzdhetetlennek látszó nehézségekkel megrakott veszedelmes ellenség. A partjai némely helyen tökéletesen egybefolynak a szomszédos homokterülettel, úgy, hogy a folyó mint a tenger, beláthatatlan szélességben hömpölyög. Az áramlás olyan gyors, hogy a mi korvettánk, a mely mintegy ezerháromszáz lóerejű gépének teljes erőkifejtésével dolgozott fölfelé, a mennyi erővel a tengeren tíz mértföldnyi gyorsaságot is meg tudott volna tenni, a Jang-czén helyenkint alig futott négy mértföldet. Sőt helyenkint az is megtörtént, hogy éppenséggel nem mozdult előre és a rohanó ár keresztbe fektette. Csak a vezetőség lélekjelenléte meg bámulatosan ügyes manővere mentette meg hajónkat a veszedelemből.

Az a forróság pedig, a mely nyár derekán uralkodik a Jang-cze mentén, leírhatatlan. Kora hajnaltól késő éjfélig perzselő forróság borult a folyóra, a melyet még a szellő sem enyhített.

Friss élelmiszerekről alig lehetett szó. A félmillió lakosú városokban nem kaptunk egy darabka kenyeret, egy pohár tejet. Marhahúst is csak ritka esetben kaptunk, minthogy a szántásra és a teherhordásra használt drága marhát, túlnyomóan bivalyt, csak a végső esetben vágják le s mindenütt csak disznóhússal élnek. Ennek a húsa pedig olyan kövér, hogy nyers állapotban is csöpög a zsírtól s nekünk élvezhetetlen volt már azért is, mert a sertést hallal tapláljak s ezért a húsa is hal szagú és ízű.

Vizünk ihatatlan volt. A Jang-cze-kiang, a Min-ho, vagy a Pej-ho vizét inni lehetetlen. Először is azért nem, mivelhogy az íze undorító iszapízű, másodszor pedig, mert néhány korty belőle elég súlyos jellegű malária vagy disenteria (vérhas) előidézésére. A bennszülöttek azonban meg sem szűrik, hanem a mint merik, úgy isszák és úgy főznek vele. Csak fürdésre nem használják soha. A legforróbb hónapokat töltöttük a Jang-cze folyón, de azért nem emlékszem, hogy fürdőző bennszülöttet láttunk volna valahol a rengeteg folyó mentén. Mi kizárólag desztillált vízzel éltünk és azt olyan nagy mértékben ittuk, hogy jóformán ideje sem volt a teljes lehülésre s a kipusztíthatatlan iszapszag miatt csaknem utálatos volt.

Naplementével megjelent a moszkítóknak, sáskáknak, éjjeli lepkéknek, rovaroknak milliónyi légiója. Hogy megvédjük magunkat tőlük, valamennyi világító lángunk el volt oltva vagy födve. Még a föltétlenül szükséges helyzetmutató fényeket, a melyeket minden

KINAI GYALOGEZRED TISZTIKARA NÉMET INSTRUKTORJUKKAL.

hajónak minden körülmények között föltétlenül mutatnia kell a nemzetközi szabályok értelmében, még ezeket is elfödtük, hogy egyetlen fénypont se legyen a hajón, a mely gyűlhelye lehetne az apró kis zsiványoknak. Még sem volt menekülésünk. Minthogy a kabinok temperatúráját és fülledt levegőjét elbírni emberi erőt felülmúló dolog volt, a hajófegyelem fenekestül való fölforgatásával

meg volt engedve — kivételesen — hogy éjjel a födélzeten alhassunk. Az engedelem azonban semmit sem ért, mert alvásról szó sem lehetett. A rémséges forróság — egy-két nagyon is hűvös éj kivételével — éjjel sem enyhült egy fokkal sem, a mérgesen csípő moszkitók pedig elviselhetetlenné tették az életet. Kis enyhülést keresve, órákon át ültünk a kádakban, a melyekkel napközben az ágyúk csöveit szokták kimosni; de a mely perczben kiléptünk a vízből, megütött bennünket a hőség és elleptek a mérges moszkitók rajai.

Mellékesen megjegyzem, hogy a fölsorolt állapot nem a Jang-cze kizárólagos sajátsága. A viszonyok parányival sem voltak jobbak a Min-hon és a Pej-hon sem.

Képzelhető tehát, mily leírhatatlan küzdelmes lehetett a híres boxer-mozgalom idejében — éppen nyár derekán — a Pej-ho mentén, Taku és Tien-czin között, a hajókról kiszállított szárazföldi csapatok helyzete. Nekünk — a „Zrinyi“ korvetta személyzetének — is szinte elviselhetetlen volt az a néhány hónapra terjedő expedicziò; de meg volt legalább az az előnyünk, hogy a tulajdon otthonunkban voltunk, a mely sok tekintetben némi kényelmet nyujtott. De egynéhány ezer ember, idegen, ellenséges katona, a kiknek mindent, a mi az életföntartásra szükséges, a bennszülöttektől kell kapniok, azoknak hasonlíthatatlanul nehezebb volt az életök. És elképzelhető az az állapot is, a melybe a több ezer emberből álló hadsereg jutott, a mely nem fokozatosan jutott az eltűrhetetlen klimatikus és hygienikus viszonyok közé, hanem hirtelen találta magát a huzamosabb időre tényleg elviselhetetlen nehézségek között.

Nagyon téves az a hiedelem, hogy azt a véres mozgalmat a boxerek (sze-hocs-ván), vagy a Ta-tao-haj (a görbe kés), stb. szektái csinálták és hogy az egész véres kavarodásban csak ezek a szekták vettek részt. Csinálta bizony azt és résztvett benne a khinai nemzetnek sok százezer tagja, a kik felháborodván azon az eljáráson, a melyben őket a Khinában letelepülő idegenek részesítették, de főképpen azon az embertelen bánásmódon, a melyet honfitársaiknak

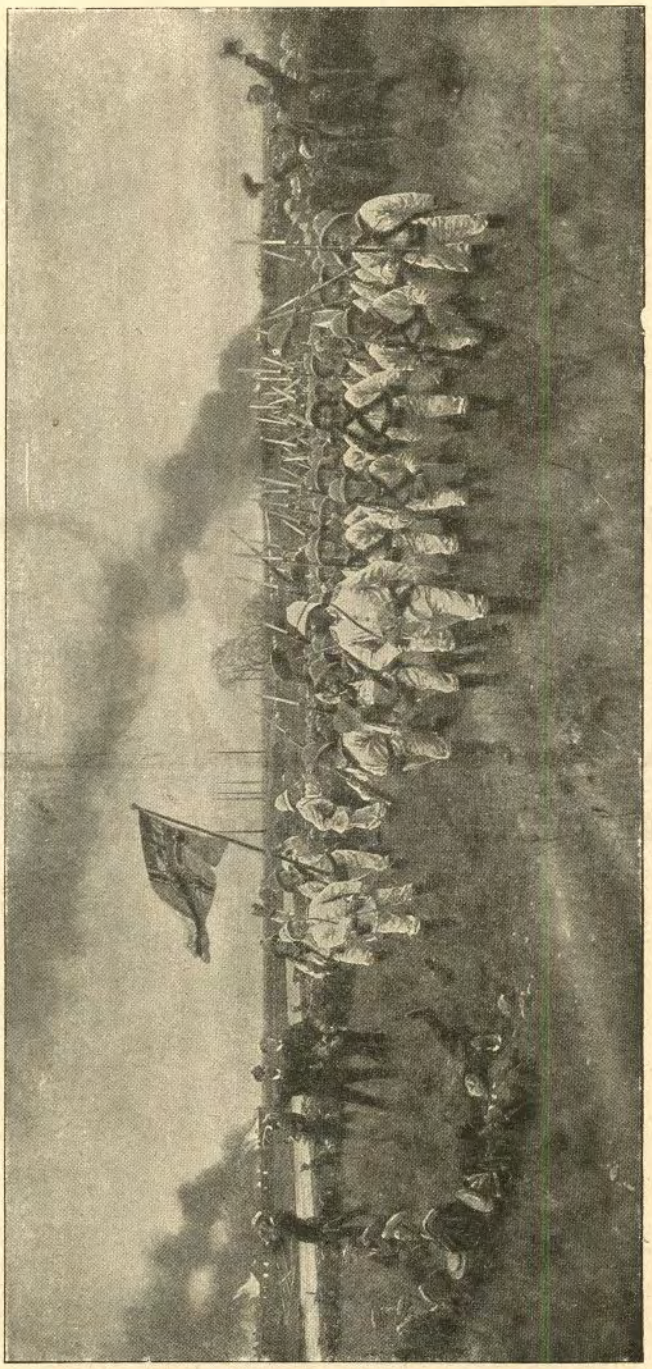

NÉMETEK A FRONTRA!

OSZK
Országos Széchényi Könyvtár
OR.SZ.SZÉCHÉNYI KÖNYVTÁR

idegen földön — s főképpen Észak-Amerikában — kellett elszenvedniök, végre „elszámolásra“ fordították a dolgot. A legkülönböző osztályok részt vettek abban a nagyszabású mozgalomban, kezdve a tao-tajon, végig a kuliig, a ki csak onnan ismeri az idegent, hogy neki egypár nyomorult kesért (fillér) órák hosszáig kell a megszakadásig lihegve szaladni a közt a két rúd közt, a melynek kis kocsiján az a gyűlölt fehérarczú ül.

A mi véleményünk Khináról és a khinaiakról nagyon is — szubjektiv. A khinai nemzet, a khinai faj, egészében és individualiter megközelítőleg sem oly ellenszenves, mint a minőnek mi látjuk. Az ő kormányzati, társadalmi, hitbeli és vallásügy berendezésük és egész szervezetök jóval fölötte áll annak a véleménynek, a melyet mi idegenek felőlük írunk és olvasunk. És tényleg, ha tekintetbe vesszük azokat az általánosan ismert nagy jellemvonásokat, a melyek a khinai nemzet jellemének alapvonalait teszik és párhuzamba állítjuk ezekkel a tömérdek gúnyolódó, becsmérlő, kicsinyítő és nevetségessé tevő leírást meg véleményt, a melyet felőle hallunk, olvasunk és írunk, akkor nagyon nehéz a kettő között az öszhangot, a józanul itélő ész és az objektivitás útján keresendő logikát megtalálni. Tudjuk, hogy alig van még népfaj, a mely szorgalomra, kitartásra, munkabírásra fölvehetné a versenyt a khinaival. Tudjuk, hogy a khinai nemzet családi érzéke, együttérzése, fajszeretete, lángoló honszeretete egyszerűen példátlan. Tudjuk, hogy ámbár hygienikus dolgokról Khinában — a mi fogalmunk szerint — szó sem lehet és mégis azt látjuk, hogy a faj szívós, erős, elpusztíthatatlan, ellentálló, rendkívül szapora és fokozatosan fejlődő (számra nézve). Tudjuk, hogy olyan görcsösen, makacsul, és rendkívül szívósan ragaszkodó a hitéhez, vallásához és őseinek hagyományához, hogy ehhez képest még a zsidók notorius hithű ragaszkodása is elenyészően csekély. Köztudomású továbbá, hogy a külföldön csaknem állatiasan élő bevándorolt munkás hihetetlen nélkülözések útján megkuporgatott vagyonkájának nagy részét — végrendeletileg — arra szánja, hogy holttestét ezer meg ezer mértföldnyi távolságból is hazaszállítsák, csakhogy

holtteste a rajongva szeretett, imádott haza földjében pihenjen. (Ehhez hasonló rajongó hazaszeretet a földgömb egyetlen más fajánál se fordul elő!) És száz meg száz ezekhez hasonló erénye van ennek a népfajnak, a mely erényeknek túlnyomó része — közismeretű.

Miért van hát mégis, hogy az összes más népfajok, úgy az ázsiaiak, mint az amerikaiak és — különös összhanggal megegyezőleg — az európaiak mégis oly elítélőleg, oly kicsinylőleg, oly gúnyosan írnak és beszélnek felőlük?

Lóczy Lajos és dr. Cholnoky Jenő, a legkiválóbb két magyar khinologus, igen érdekesen és szigorú objektivitásra való módon magyarázták meg nekem, hogy honnan eredhet az idegeneknek ez a nagy antipathiája a „Menny birodalmának" copfos fiai ellen.

Szerintük a Khinába kerülő idegenek túlnyomó része, majdnem az egész kontingense, ritkán jut az ország belsejébe, hanem rendesen a tengerparti kikötőkben, vagy a folyókmenti városokban érintkezik a khinaiakkal. A parti városok lakossága pedig — és különösen azon része, a melylyel az idegen azonnali érintkezésbe léphet — semmivel sem jobb, mint bármely más nemzetnek parti lakossága, illetőleg ennek a lakosságnak az idegen számára könnyen hozzáférhető része. Igen téves lenne annak a khinainak vagy japáninak Németországról szerzett fogalma, ha Németországot csak Hamburg vagy Bremen után és a németeket a kikötői munkások, faczér matrózok és a partmenti vendégszerető házak lakói után ítélné meg. Toulon és Bordeaux is alig enged Franczia országra következtetni, a marseilli csőcselék sem lehet tipusa a „franczián".

Sőt az ország belsejébe kerülő idegen sem szerezhet (rövid idő alatt) tiszta képet Khináról és népéről, mert nem a saját szemével nézi és látja. Az idegen rendesen valamely konzul vagy misszionárius által nyujtott szemüvegen nézi Khinát, a mely szemüveg rendesen eltorzított és hamis képeket nyujt. Úgy a konzuloknak, mint a misszionáriusoknak huzamos ott tartózkodásuk ideje alatt bő alkalom nyílik arra, hogy ne legyenek megelégedve a khinaiakkal, a kik nem sokat törődve az idegenek aspiráczióival, önző

A MODERN KINA: CROQUETTET JÁTSZÓ SUHANCZOK.

OSZK
OSZ. SZÉCHÉNYI KÖNYVTÁR
Országos Széchényi Könyvtár

törekvéseivel és idegenszerű érdekeivel, a rendelkezésökre álló összes szellemi, erkölcsi és faji erővel igyekszenek a saját érdekeiket megvédeni. Innen erednek az örökös ellentétek, a folytonos surlódások, a kölcsönös bizalmatlanság, az ellenszenv és végül az ellenségeskedés. Ez az a szemüveg, a melyet a Khinában régebben élő európai az átvonuló — vagy csak most letelepedő — európainak nyújt és innen ered az a csaknem általános, közös ellenszenv.

Körülbelül ilyen módon magyarázták ennek a mindnyájunk előtt ismeretes ellenszevnek keletkezését. Az, a kinek alkalma volt exotikus népfajok ismertetését különböző forrásokból megitélhetni, teljes mértékben fogja méltányolni kiváló tanáraink ezen magyarázatát. Tapasztalhattuk ugyanis, milyen ellentétesek néha a vélemények és leírások, a melyeket exotikus, vagy nehezen hozzáférhető népfajokról olvasunk. Itt vannak például az ausztráliai bennszülöttek. A róluk szóló ismertetések a lehető legferdébbek, legellentétesebbek. Az egyik megfigyelő szerint az ausztráliai bennszülött „az ocsmányság netovábbja"; inkább majom, semmint ember; arczkifejezése állatias, teste torzképe az emberi alkatnak (ez valószínűleg az ausztral-négerek notoriusan ismert vékony lábszárára és puffadt hasára vonatkozhatik); értelmisége alig áll az állaté felett; hajlamai kegyetlenek, alattomosak, stb. Ezzel ellentétben egy másik megfigyelő „humánus kötelességének tartja a szegény, félreismert, megvetett és az emberiségnek meg értelmiségnek oly alacsony fokára helyezett népfaját megvédeni, a melynek híre sokkal rosszabb, mint azt az ismerőik terjesztik". Egy harmadik viszont egy rangra helyezi őket a kulturának más, szintén alacsony fokán álló fajtájával, például az indiánusokkal és a szamojédekkel.

Íme, mily ellentétes vélemények és ítéletek az igen kis számú és oly jelentéktelen kis népfajról. Csoda-e hát, ha arról a négyszáz millió emberről oly különböző véleményt táplálnak azok, a kik velök nemcsak indifferens érintkezésbe jutottak, hanem érdekösszeütközésbe is.

Én teljes mértékben elfogadom Lóczy és Cholnoky tanár érve-

lését és nagyrabecsülöm nézeteiket, a melyeket nem idegen szemüvegen át nyertek a kikötőkben, hanem szorgalmas tanulmány és huzamosabb ideig tartó közvetlen érintkezés útján az ország belsejében. De azért vannak emlékeimben momentumok — szintén az ország belsejéből és személyes érintkezésből eredők, — a melyek

A MODERN KINÁBÓL: KIRAKATOK ÉS NÉZŐK.

még ma is, egy évtizeddel később, igen kellemetlenül emlékeztetnek Khinára és a khinaiakra. A sok közül csak egyet akarok megemlíteni.

Fu-csauban, a Min-ho partján fekvő, talán hétszázezer lakosságú városban, egy alkalommal egyedül kóboroltam. Tekintettel az ellenséges hangulatra, a melyet hajónkon a néhány ott élő európai (konzulok, misszioniárusok, kereskedők) terjesztett és tekintettel arra, hogy a Min-ho alacsony vízállása folytán hajónk a várostól jó messzire, a Pagoda-Anchorage-nél (pagode-enkoredzs) horgonyzott, elég vakmerőségnek tartottam ezt a vállalkozásomat.

(Akkor tudniillik még nem féltem az — emberektől.) Céltalan kóborlásom átvezetett nemcsak Fu-csaunak, hanem egész Khinának egyik nevezetességén: a „Van-csen-kiao"-n, a „Tízezerév-hídjá"-n. E hídról lekerültem a városnak egyik legélénkebb főutczájába. Az utczán, mint Khinának minden nagyobb városában, valósággal hemzsegtek az emberek. Az utcza olyan hosszú lehetett, mint a mi Andrássy-útunk, de keskenyebb, mint Budapestnek bármely belvárosi utczája. Az utcza két oldala, mintha egyetlen nagy üzletet alkotott volna: tágas, széles, nyitott ajtók, az ajtókban, üzletekben, a járdákon sűrű tömegben az emberek. Az ezer meg ezer ember között nem láttam egyetlen idegent sem. Sem fehéret, sem feketét; mindenütt csak sárgaarczú, siető, lökdöső embereket. Itt-ott vigyorogtak rám; hébe-korba meglöktek, mintegy véletlenségből; de azért eléggé érezhetően; az üzletajtókban állók ujjal mutattak rám és elég hangosan megröhögték az idegen állatot; már mint engem. Megjegyzem, hogy a forróság nagy volt, a bűz pedig rettenetes. Az üzletek és műhelyek széles nyitott ajtaján reám tátongó sötét űr igen kellemetlenül hatott reám. Kezdtem magamat nagyon rosszul érezni; megbántam, hogy ilyen „mélyen" bocsátkoztam bele „tanulmányutamba". (Ilyenformán érezhette magát hajdanában a keresztény gyerek, ha kíváncsisága vagy gondatlansága messzire bevitte a ghetto valamelyik utczájába.)

Egyszerre érzem, hogy tarkón csípnek. Éppen *egy mészárszék előtt* állottam, a midőn az ajtóban állók egyike megfogta hátulról a nyakamat és nevetve tett valami megjegyzést, a mire a többiek, az üzletajtóban és az utczán állók, hangosan kaczagtak. *Ma* meg vagyok győződve, hogy igen ártatlan lehetett az a megjegyzés, a mely valószínűleg rám vonatkozott. *Akkor* azonban valósággal elhült bennem a vér. A kirakatban lógó húsdarabok, a mészáros véres köténye és keze, az övén lógó hosszú mészáros-kés, a mészárszék sötét homálya, stb. valósággal dermesztőleg hatottak reám. Egy pillanat alatt átczikkázott agyamon, hogy ha ez a hunyorgó szemű, véreskezű mészáros (ez a „*khinai*"), a ki éppen a tarkómat csiklandozza, egy rándítással belódít abba a sötét boltba, a nya-

kamba szúrja azt a hosszú kést és aztán földarabol: nincs a világnak az a rendőrsége, a mely valaha ki tudná mutatni, hogy itt folyt az én vérem. És ha ki is mutatja, mit érek vele? (Hogy mi a mennykőért szúrná belém azt a hosszú kést és hogy mi czélból darabolná fel az én drága corpusomat, arra egy pillanatig sem gondoltam. Volt is nekem akkor erre időm! Kiszabadítva magamat a beczézgető simogatás alól, dobogó szívvel és nem szégyellem megvallani: reszkető lábakkal siettem ki az utczából. Lehetőleg az utcza közepén tartottam magamat, távol az üzletek tátongó ajtaitól. Fogadni mernék, hogy soha khinai gyorsabban nem járt Fu-csau utczáin, mint én, „aggályaim és kételyeim" ezen nehéz félórájában. Mikor feljutottam a magasan ívelt „tízezeréves híd"-ra és megpillantottam ennek domborulatáról az angol-telep konzulátusi épületén az angol lobogót, akkor bizony én — nagyot lélegzettem!

Pedig nagyon jól tudom, hogy nem volt nekem semmi okom úgy félni és íme, én mégis féltem. Sőt, a mint látni lehetett, nagyon is féltem.

Évekkel ezután ismételten volt alkalmam khinaiak némely városában barangolni, például Pekingben, Tien-czinben, Sang-haiban, stb. órákon át, sőt egész napokon át barangoltam a rengeteg városok legfélresőbb utczáiban, akárhányszor késő este is. Ugyanazok a tömegek vettek körül, mint egy évtizeddel azelőtt, ugyanúgy feltűnést keltettem némely nyilvános helyen — mint egyetlen idegen — és éppen úgy hunyorogtak, mint amakkor, de azért éppen olyan nyugodtan és biztonságban éreztem magamat, mint akár a new-yorki Broadway-n, a londoni Trafalgar-Square-en, vagy a Rue des Capucines-en Párisban. Tudniillik: megtanultam — ismerni a khinaiakat, s ezzel egyidejűleg: megbecsülni őket.

Az európaiak Khináról és a khinaiakról nyert fogalmaik következtében mindig félni fognak, ha olyan helyzetbe fognak jutni, hogy az életüket vagy testi épségüket valamely helyzetből kifolyólag veszélyeztetve gondolják. Nem lesz ugyan semmi ok reá, de azért mégis félni fognak. Még igen sokáig fönmarad bennünk, európaikban, a meggyőződés, hogy a legdominálóbb érzés, a melyet

a khinai az idegen, különösen a fehérarczú idegen iránt érez, a mérhetetlen gyűlölet. Általánosan elterjedt — de egyszersmind sajnálatosan téves — az a hiedelem, hogy az előkelők fölényes gőggel, megvetéssel és lenézéssel viseltetnek irányunkban. S ennek megvan a maga évezredek óta változatlanul fennálló oka. A khinainak ugyanis, a mellett, hogy éppenséggel nem mondható bátornak, sőt igen gyakran viselkedtek úgy, hogy „bátran“ gyáváknak mondhatók, akkor, mikor nagy tömegekben együttesen működnek, mint például háborúk, forradalmak és lázadások alkalmával, azért a maga

KINAI ÉS JAPÁN TISZTEK MÉRKŐZÉSE.

élete bámulatra méltóan csekély értékű. Az a halálfélem, vagy helyesebben az életünkért valo rettegés, a mely bennünk minden más ösztönt felülmul, a khinainál sokkal kevésbbé van kifejlődve. Hozzá vannak szokva továbbá, hogy néha aránylag csekély okból kifolyólag ezerek vesztik az életüket egyszerre, azaz ugyanegy alkalomból, vagy hogy az egyes individuum igen kis okból az életével fizet meg valamit. Ha náluk valamelyik tartományban, mondjuk a Jang-cze-mentén, rosszul ütött ki a rizstermés, vagy a szokottnál nagyobb volt a vízáradás, ezt, a mint évről-évre olvashatjuk, mindjárt két-három millió ember fizeti meg az életével. Vagy pedig: valamelyik főmandarin törvényhatósági területén olyasvalami történt, a mi a még főbb mandarin rosszalását vonta maga

után; ennek következményeképpen a főmandarin intézkedésére néhány száz ember lakol az életével, hogy elmuljon a még főbb mandarin haragja. Még egy példa: valamelyik ezredben lopás történt és a tettes nem puhatolható ki; a gyanúsított zászlóaljból öt-tíz embernek leütik a fejét és ezzel el van intézve a lopás-ügy. Vagy valamelyik apának, a kinek már van vagy két fia meg egy leánya, még egy leánya születik. Kell a mennydörgős menykőnek! A vízbe vele. Ezért van, hogy — a mint már említettük — csupán Pekingben évenkint mintegy kilencz-tízezer kitett leánygyermeket szednek össze a misszionáriusok.

Látható tehát, hogy az élet elég olcsó. Ütéshez, vágáshoz, kiméletlen és durva bánásmódhoz, meg mindennemű más súlyos testi bántalomhoz is jól hozzá vannak szoktatva a khinaiak.

Azonban ne felejtsük el, hogy a szomszédai sem jobbak és így nem csupán az autochton hajlam folytán van bennük a kegyetlenkedési ösztön és vágy ilyen nagy mértékben kifejlődve, hanem a szomzédos nemzetektől látott példa is nagyban hozzájárul. A khinaiakkal szomszédos japániak — ezek a tudományban, iparban és kulturában annyira előhaladott „ázsiai németek“ — a vérengző harczászat és kegyetlenkedés terén nemcsak hogy versenyezhetnek a khinaiakkal, de sok tekintetben felülmulják őket. A japániak hadviselése a khinaiak és koreaiak ellen valóságos lánczolata volt a hajmeresztő kegyetlenkedésnek. Illusztrálásul íme csak egy példa.*

A kilenczvenes évek közepén rendkívül véres háború folyt vizen és szárazon a két nemzet között. Mindkét nemzet az egész flottáját mozgósította egymás ellen és a Sárgatenger sok helyen volt pirosra festve attól a vértől, a melyet a két sárga faj a „Fölkelő Nap“ és az „Arany Sárkány“ lobogója alatt kölcsönösen kiontott. Ismeretes

* A mintegy tíz évvel később lezajlott orosz-japáni háború alkalmával tapasztalt és bármely európai nemzetnek díszére és becsületére váló humánus eljárás és bánásmód, a melyet a japániak az orosz foglyokkal és sebesültekkel szemben tanúsítottak, nem czáfolja meg az itt leírt példából vonható következtetést. Ez csak azt tanúsítja, hogy a japániak a khinai-japáni meg az orosz-japáni háború közt lefolyt idő alatt ebben a tekintetetben is sokat tanultak és fejlődtek.

(és természetes), hogy a „Fölkelő Nap“ — a japáni — volt elejétől kezdve a „favorit“. A mikor szárazföldön Csi-fu, Vej-haj-Vej vagy Lü-csung-Kou közelében feltűnt egy japán zászlóalj lobogója, a khinaiaknak egész tömege, ezredek és dandárok, őrült futásban

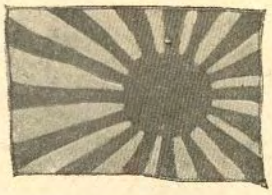

A FÖLKELŐ NAP.
(Japán hadilobogó.)

menekültek a rettegett ellenség elől. Ez a vészszó: „jönnek a japániak!“ pánikszerű hatással volt mindig a khinaiakra.

Egy alkalommal egy teljesen modernus fölszerelésű hatalmas japáni hadihajónak közepes nagyságú, gyengén pánczélozott, háromárboczos khinai hadihajó került véletlenül a — kezeügyébe. A szirtekkel, zátonyokkal és sziklákkal telehintett koreai partokon nem volt menekülése a szegény khinainak.

Futásról szó sem lehetett; a japáni hajó legalább is kétszer olyan gyors futású volt, mint a khinai. Az erős pánczéllal és hatalmas ágyúüteggel ellátott japáni ellen a régibb szerkezetű és gyengeütegű khinai föl sem vette a harczot.

A japáni hadihajón — a melynek tüzérségét német tengerésztiszt oktatta ki és vezényelte most is az ütközetben — mindjárt a találkozásnál megkezdték a tüzelést és már az első lövések olyan jól voltak irányítva, hogy a khinai hajó két helyen is léket kapott és süllyedni kezdett. A süllyedő hajó parancsnoka, egy khinai sorhajókapitány, hogy megmentse a legénység életét, bevonta a lobogóját, azaz megadta magát. A japáni azonban nem szűntette be a lövéseket, hanem valósággal rostává lőtte a khinai hajót. A khinaiak vízrebocsátott csónakokban akartak menekülni a süllyedő hajóról. A mint azonban a csónak, menekülőkkel túlzsúfoltan megrakva,

éppen a darúk és a víz között lebegett, a japániak jól czélzott lövéssel szétroncsolták a még csak a levegőben lengő csónakot. A khinaiak, nem lévén több csónakjuk, az árboczokra, a kötélhágcsókra és a vitorlarudakra kúsztak fel. Az árboczok óriási szőlőfürtökhöz hasonlítottak, a mely fürtökön minden szem egy-egy élő ember volt.

Úgy látszott, hogy az ellenség — a japániak — mégis megemberelte magát erre a szörnyűséges látványra, mert gyorsan közeledett a sülyedő hajóhoz. Egészen közel jött, mintha a csónakjait

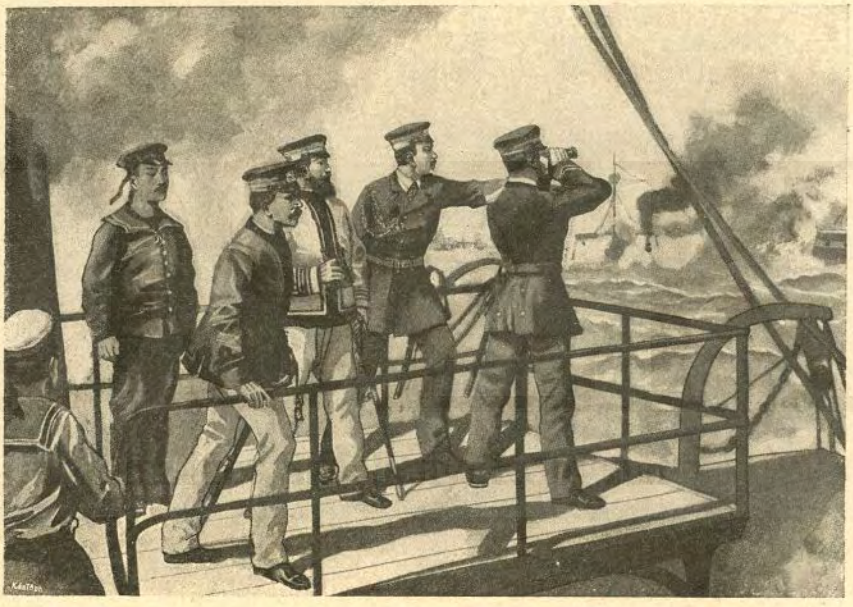

JAPÁN HADIHAJÓ PARANCSNOKI HIDJÁN.

akarta volna lebocsátani a menekülők felvételére, *a mint az a világ minden más tengerész-nemzeténél történik.* Mikor aztán alig volt tőle három-négyszáz méterre, akkor a japáni hajó hosszoldalával párhuzamosan állott a khinaihoz és a jobboldali ütegének valamennyi ágyújával egyszerre lövetett shrapnellel az emberekkel ellepett árboczokra. A meglepett és galádul megcsalt emberek halálhörgése és üvöltése megreszkettette a levegőt. Talán még erősebben, mint a japáni ágyúcsövek dörgése. De csak egy pillanatra. A követke-

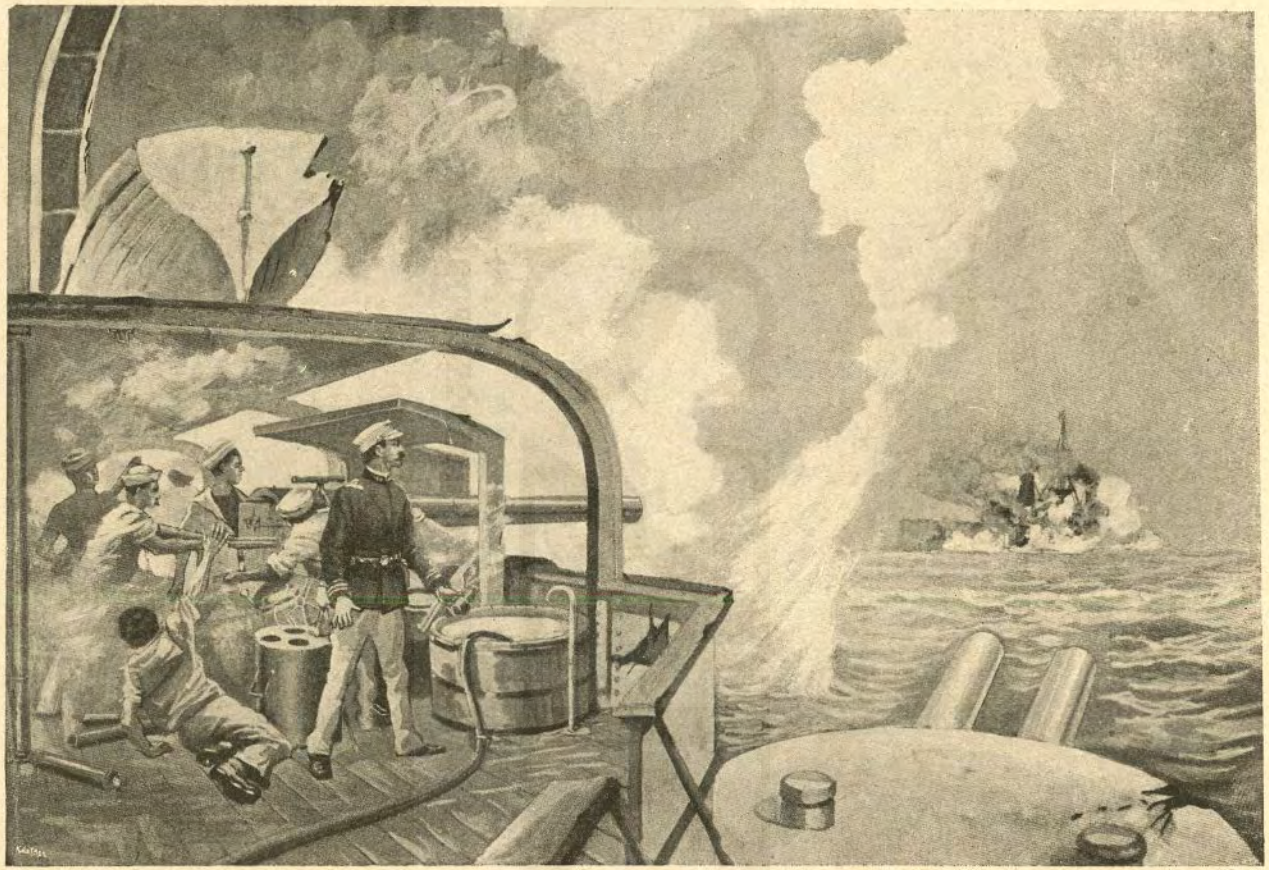

ELLENSÉGES HAJÓ BOMBÁZÁSA.

OSZK
Országos Széchényi Könyvtár
ORSZ. SZÉCHÉNYI KÖNYVTÁR

zőben már néma csendben úszkált száz és száz embernek széttépett roncsa és foszlánya a véresre festett tengeren.*

Így szoknak a „Menny birodalmá"-ban az „Ég fiá"-nak alattvalói arra, hogy az élet semmi és a bot még kevesebb.

Ha tehát olyan olcsó az élet, ha olyan kevés jelentősége van a khinai, a hithű buddhista, a földig érő czopfot viselő embernek, hát még milyen kevés értéke lehet annak a rút fehérarczú ördögnek?! Ezért van, hogy azok a háborúk, a melyeket a khinaiak idegenek vagy egymás ellen vívtak, mindannyiszor kegyetlen vérengzéssel, valósággal az öldöklés furiájával folytak le. A Taj-ping lázadás, a mely tizenkét esztendőn keresztül fenekestül fölforgatta a rengeteg birodalmat, több emberéletbe került, mint egynémely történelmi világháború.

Hogy mily irányú és mekkora mérvű átalakulásokat idéz elő Khinában — majd valaha — az európaiak legutolsó nagyszabású hadi-ténykedése, azt majd megmutatja a jövő évszázad. Addig talán változnak a viszonyok. De akkor is lesz valami, a mi sohasem fog változni. Azzal fenyegette ugyanis a németek harczias császára — felbőszülvén követének, báró Kettellernek, meggyilkolásán, — hogy „majd megtánítja ő a khinaiakat! Egy évszázadig nem fog a khinai görbe szemmel nézni a németre." Hát ez lehetetlen. Görbe szemmel fog az nézni, a míg a világon khinai lesz meg német, mert másképpen nézni legjobb akarata ellenére sem tud!**

* Az eset autentikus. Ugyanaz a német tiszt beszélte el ezt az esetet, a ki azon a japáni hajón pattantyús instruktor volt.

** *Magyarázat a 327. oldalon lévő képhez.*

„Németek a frontra!" czímű képünk, (a melyet Röchling német festő a német császár rendeletére, helyesebben: megrendelésére festett, mert a festmény a császár tulajdonában van) egy intermezzot mutat be abból a hadjáratból, a melyet az európai, amerikai és japáni egyesített nemzetközi csapatok intéztek 1900 nyarán a khinaiak ellen. Tárgya lord Seymour angol ellen-tengernagynak említett év június havában történt kudarczának egyik mozzanata. Ez a mozzanat reánk nézve is érdekes, mert a mi tengerészeink is résztvettek benne, még pedig olyat, a mely dicsőséget hozott a mi vitéz matrózainkra.

Az egyesített nemzetközi csapatok vezetősége ugyanis azt hitte, hogy kétezer

emberből álló csapattal — a Tien-czinben horgonyozó hadihajók személyzetéből össze állított kis sereggel — három nap alatt eljutnak vasuton Tien-czinből Peking alá, hogy ott segélyt nyujtsanak a boxerek támadása által veszélyeztetett követségeknek. A németek által kiküldött „szárazföldi hadtest" 510 emberből állott, beleszámítva a húsz tengerésztisztet is és mert azon hajók után nevezték el a csapatokat, a mely hajókról származtak, „Hertha", „Gefion", „Hansa" és „Kaiserin Augusta" nevű századokra osztatott. A mi hadihajóinkról a szárazföldre vezényelt negyven-negyvenöt emberből álló csapatunk, közte néhány magyar fiú, ehhez a „hadtest"-hez osztatott be és mint különálló „csapat", a saját tisztjeinek parancsnoksága alatt, a „hadtest" élére állíttatott. A hadtest parancsnoka Usedom német sorhajókapitány volt. A csapatok partraszállása után egy héttel Seymour ellentengernagy már belátta, hogy valóságos vakutczába jutottak. Pekingig nem juthattak el az útjokat álló legyőzhetetlen nehézségek folytán; visszafelé pedig, Tien-czin felé, közben a boxerek elzárták az útjokat. A hadihajók felől tehát segélyt nem kaphattak; sem csapatokat nem küldhettek támogatásukra, sem lőszert, sem élelmet. Lovasságuk meg trainjuk kezdettől fogva nem volt. A leírhatatlan nehézségekkel küzdő csapatok vezetősége elhatározta, hogy az út közepén Lang-fongnál, mintegy hatvan kilométernyire Tien-czintől, föladják az előnyomulást és megkezdik a visszavonulást Tien-czinbe. Jóllehet már az előnyomulás is rendkívül nehéz volt a nyitott marhaszállító vaggonokban, miközben folyton javítgatni kellett a khinaiak által nagymértékben megrongált vonattestet és sokat szenvedtek a hiányos ellátás folytán, miközben minduntalan vissza kellett verniök a khinaiak támadásait, mindazonáltal a visszavonulás hasonlíthatatlanul megerőltetőbb volt. Két megerősített vasuti állomást, Lofát és Lang-fongot, föl kellett adniok és június 18-án a nemzetközi csapatok kiszállottak a vaggonokból, hogy gyalog folytassák útjokat vissza, Tien-czin felé. A mint a nemzetközi csapatok elvonultak, a boxerek azonnal fölgyújtottak valamennyi vonatot. A „Hansa"-század egyik tisztjének már előbb sikerült négy khinai hadi-dzsunkát elfoglalni. A vonatok föladása után csupán ebből a négy dzsunkából állott az egész hadtest trainje. Minden dzsunkán mintegy ötszáz embert helyeztek el a hozzájok tartozó tábori kórházzal, lőszerrel és élelemmel együtt. Ezenkívül százhetvenöt súlyos beteget és sebesültet kellett elhelyezniök. Jang-csungtól Tien-czinig az út csak huszonöt kilométer és mégis egy hétig tartott, míg a hadtest Tien-czinbe ért. Napközben 40—50° melegben csaknem megszakítás nélkül harczoltak a számukat jelentékenyen felülmúló boxerekkel és reguláris csapatok ellen; — éjjelenkint pedig, a melyek néha nagyon hűvösek voltak, tovább meneteltek. Pihenésről tehát szó sem lehetett.

Ilyen viszonyok között jutottak július 24-én Hsiku alá, a mely néhány kilométerre fekszik Tien-czintől, a Pej-ho jobb oldalán. Körös körül égő falvak, a naptól perzselt kiszáradt fű, óriási forróság, szárazság, víz- és élelemhiány; a Pej-ho tele úszó holttestekkel. A menet élén az angolok és amerikaiak meneteltek, utánuk a németek, oroszok, olaszok, magyarok és osztrákok, a végén a francziák és japániak. 21-én kemény és véres csatát vívtak Jang-csung és Pei-csáng között, a mely utóbbi tíz kilométerre esik Tien-czintől. Ennek folytán a hadtest nagyon ki volt merülve; a sebesültek száma tömérdek volt. Ennek ellenére pihenés nélkül kellett előrehaladni egész éjen át, miután a menetelésre ez az idő volt a legalkalmasabb; a babonás boxerek ugyanis éjjel ritkán támadtak. Annál nagyobb vehemencziával rohanták meg a csoportokat a kora hajnali órákban.

Egy ilyen hajnali támadáskor történt az emlékezetes vezényszó: „The Germans

to the front!“ Lord Seymour ugyanis magához szólította Usedom sorhajókapitányt, helyettesét és esetleges utódját és a vele történt megbeszélés eredménye volt a vezérnek ez a rendelete. Az eddigi menetelési rend teljes fölforgatásával és mellőzve a saját nemzetebeli csapatokat, a legveszedelmesebb, de egyszersmind a legmegtisztelőbb helyre állította a németeket. A nemzetközi csapatok irigykedés nélkül fogadták a német csapatoknak ezen dicsőséges kintűntetését és a németekkel az élükön bátran és elszántan haladtak előre a döntő ütközetre. (Kár, hogy a német csapatok élén menetelő magyar-osztrák különítményt nem említik meg külön. Pedig elég drágán fizettük meg a dicsőséget; emberélettel is, meg, a mi ennél — sajnos — többet számít, pénzzel is.)

A német csapatok előhaladását tűnteti föl a mellékelt kép. Balról láthatók az égő falvak és az égő dzsunkák a Pej-hon; az előtérben, balra, a barnára perzselt fűben elesett khinaiak és sebesült angolok feküsznek; az angol csapatok előtt, a Pej-ho partján, áll Seymour ellentengernagy a segédtisztjével; tőle jobbra, a magasan tartott lobogó előtt, Usedom sorhajókapitány; a német csapatok élén, kivont karddal. Buchholz korvett-kapitány, a „Kaiserin Augusta“ század parancsnoka, a ki egy órával később Hsi-ku bástyáin az elsők között esett el. A németek rohama alatt vették be a nemzetközi csapatok Hsi-ku erődjét, a mely esemény aztán tudvalevőleg egészen más irányt adott az egész khinai hadjáratnak. Bizonyítéka annak, hogy Lord Seymour dta azt, hogy miért vezérli „a németeket a frontra!“

OSZK
Országos Széchényi Könyvtár

A KOREAI ZÁTONYOKON.

Egy verőfényes napon, csemulpói tartózkodásunk második hetében, a szokásos délelőtti rapporton rendeletet kaptam a parancsnoktól, hogy délután egy órakor evezzek ki egy csónakkal és néhány emberrel egy általa meghatározott és a kikötő térképén megjelölt zátonyra. Tudomására jutott ugyanis, hogy ezen a zátonyon, a mely mintegy 68 lábnyira fekszik a tenger színe alatt, apály alkalmával, a midőn a zátony egészen szárazon fekszik, rendkívül értékes tárgyakat lehet gyűjteni.

Küldetésünknek egyik feladata ugyanis abban állott, hogy az általunk érintett exotikus tartományokban antropologiai, zoologiai, botanikai és minerologiai gyűjtéseket eszközöljünk a bécsi cs. és kir. udvari múzeum számára.* E czélra többek között 600 liter abszolut alkoholt vittünk magunkkal még hazulról, mivelhogy a valószínűleg érintendő kikötőkben nem mindenütt számíthattunk ily czélra alkalmas spirituszra, vagy ha igen, akkor csak nagyon drága árban. Egy hadihajóra oly veszedelmes portékát, mint a milyen az az óriási mennyiségű gyúlékony, robbanékony anyag, nem is mertük a hajó belsejében elhelyezni, hanem a hajó falain kívül helyeztük el, jól eldugaszolt és jól odakötött állapotban. Hogy milyen tengerészi genialítással voltak ezek az óriási edények megkötözve, mutatja az, hogy azok az óriási hullámok, a melyek a Vörös-tengeren és az Indiai Óceánon, később pedig a délkhinai vizeken

* Hogy miért ne gyűjtsek a budapesti múzeum számára is, azt nem mertem akkor kérdezni.

és a Sárgatengeren végigmosták a hajó fedélzetét és még inkább a külső falakat, ezeket a kívül elhelyezett edényeket nem tudták onnan lemosni.

Mindjárt ebéd után fölszereltettem egy kis csónakot, az úgynevezett „Jolle"-t és mert vitorlával szándékoztam megtenni az útat, csak két matrózt vittem magammal. Elláttuk magunkat az expedicióhoz szükséges eszközökkel: azaz hogy magunkkal vittünk egynéhány edényt alkohollal, üveget, csákányt, kalapácsot stb. és belebújtunk óriási sárcsizmákba, a melyek czombon felül értek. Különben pedig a nagy hőségnek megfelelő fehér öltözetben keltünk útra. Az utolsó pillanatban egy fiatal kadet ajánlkozott csupa „privát szorgalomból", hogy ő is velem jön. Persze a legnagyobb szívességgel fogadtam ezt a fiatal ajánlkozót, a kiről hosszú útunk alatt gyakran volt alkalmam meggyőződni, hogy nagy érdekkel viseltetik a természettani tudományok iránt.

Elvitorláztunk a „Zrinyi" alól és végighaladtunk az előttünk horgonyzó hajók előtt. Rajtunk kívül a japáni „Depanko" és „Csokay-Kan", az amerikai „Palos", a khinai „Tay Ytn", a német „Iltis" és az angol „Firebrand" voltak hosszú sorban lehorgonyozva. A térkép segítségével könnyen megtaláltuk a kijelölt zátonyt, de mivelhogy nem állott még be a tökéletes apály, a zátonyt egyelőre sekély víz borította. Mi tehát egy darabig még föl- s alávitorláztunk, a míg végre a víz végképp lefolyt a zátonyról. Csónakunk fenéket ért s odakötöztük egy nagyobb tengeralatti szikla kiálló csúcsához, hogy a nyaldosó habok el ne ragadják előlünk. Az egyik matrózt hátrahagytam őrségül a csónaknál, mi hárman pedig nekiindultunk az előttünk elterülő, körülbelül egy négyzetmértföldnyi területnek.

A talaj természetesen roppant puha volt és ingoványos. Némely helyen derékig süppedtünk az iszapba és csak nehezen tudtunk belőle kivergődni. A magunkkal hozott hosszú és súlyos evezőrudak, a melyeket éppen e körülményre való előrelátásból hoztunk el a csónakból, kitűnő szolgálatot tettek az ilyen besüppedéseknél. Ezek képviselték ugyanis azt a — szalmaszálat, a melybe kapaszkodtunk.

A mily érdekesnek igékezett a „tudományos kutatás", épp oly

szegény volt az eredménye. Csak nagyon kevés olyan tárgyat — halakat, puhányokat, csigákat, moszatot és füveket — találtunk, a minőket már előtte, kevésbbé mélyen a tenger színe alatt fekvő zátonyokon nem találtunk volna apályok alkalmával. Éppen ez okból mindig tovább és tovább haladtunk előre a zátonyon és talán meg sem állottunk volna a tulsó széléig, ha nem figyelmeztetett volna bennünket a tenger morajlása arról az oldalról, a melyen a jollet hagytuk. Ugyanekkor az őrizetül hagyott matróz is veszettül kezdett kiabálni.

Megfordultunk és a talaj viszonyainál kifejthető gyorsasággal siettünk vissza. Nagy meglepetéssel vettük észre, hogy a matróz a zátonyon állva húzza a csónakot befelé, a melyet a folyton növekedő hullámok el akartak sodorni.

Rögtön átláttuk, hogy utólért bennünket a dagály! Most már sietnünk kell hazafelé, még pedig rögtön, mert minél később indulunk, annál erősebb munkánk lesz a dagály ellen följutni hajónkig. A vitorlára nem igen számíthattunk, mivelhogy időközben a szél is megfordult és éppen abból az irányból fújt, a melybe nekünk haladnunk kellett, hogy a „Zrinyi"-re juthassunk. Nagy nehezen vitorlával is eljuthattunk volna, de csak rendkívül hosszadalmas lavirozás árán.

Csak azt nem tudtuk megfejteni, hogyan állhatott be a dagály már most, ily korán, mert számításunk szerint csak két óra mulva kellett volna beállani. Mi e számítás alapján úgy is terveztük, hogy még az apály alatt fogunk a hajóra visszatérni, a mi azért is könnyebb lett volna, mert az apálylyal visszafelé folyó hullámokon játszva eveztünk volna hajónkig. Ekkor hirtelen eszünkbe jutott, hogy ma, teljes holdtölte napján, a dagály korábban és sokkal nagyobb mértékben áll be, mint rendesen. (Springflut.)

Rögtön elindultunk hát hazafelé, még pedig vitorla alatt. Egy darabig könnyen folytathattuk útunkat és nemsokára elértük a zátonyhoz legközelebb fekvő japáni hajókat, még pedig elsősorban a „Csokay-kan"-t. Innen már csak két tengeri mértföldnyi útunk volt a „Zrinyi"-ig.

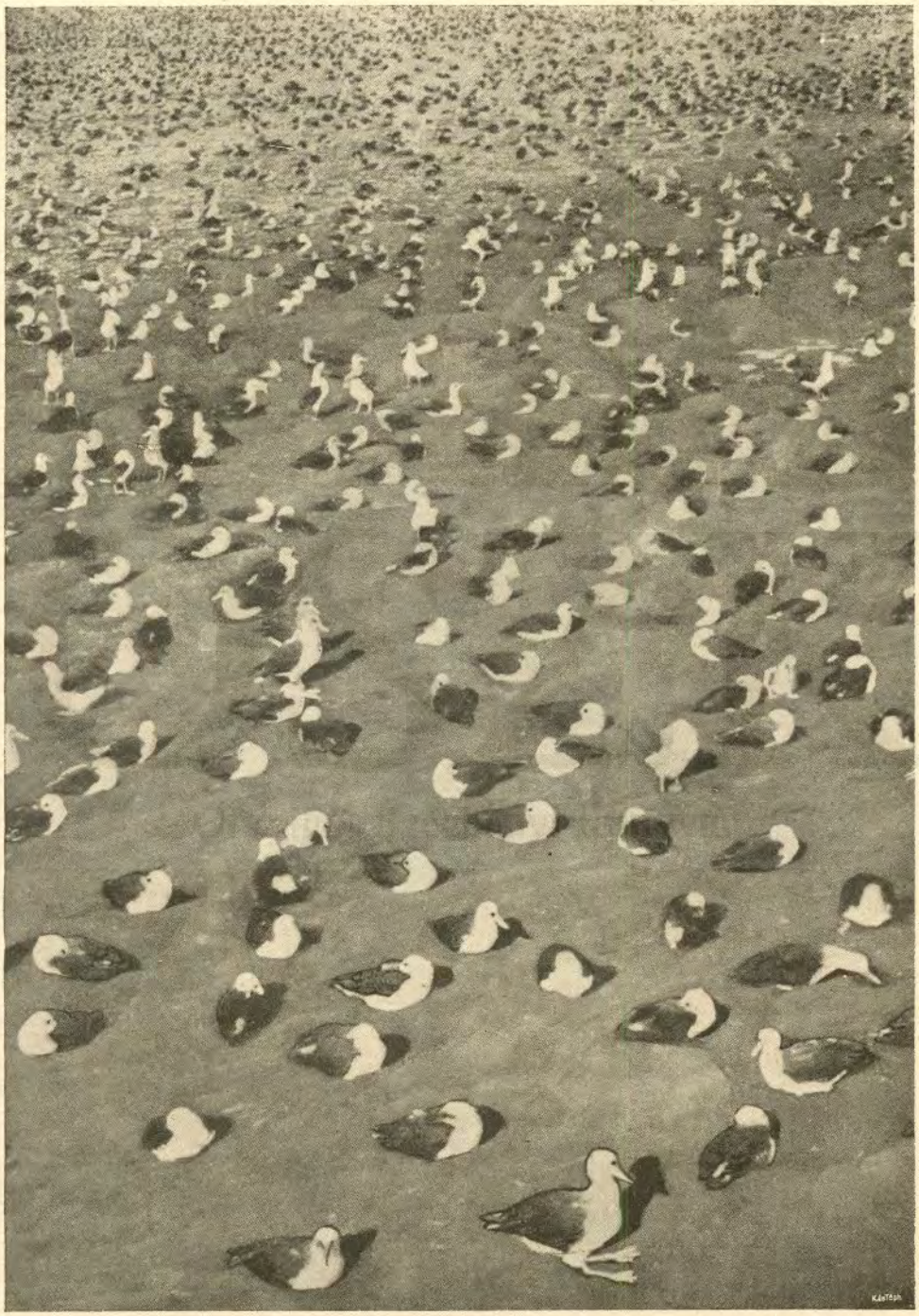

MADÁRVILÁG A ZÁTONYOKON.

OSZK
Országos Széchényi Könyvtár
ORSZ. SZÉCHÉNYI KÖNYVTÁR

A mint a „Csokay-Kan“ baloldala alá értünk, kis csónakunk vitorlája megcsappant és egészen lazán lógott alá az árboczáról. Ugyanis a „Csokay-kan“ felfogta előlünk a szelet. Éreztük ugyan és láthattuk is, hogy ezáltal a dagály árja eltéríti csónakunkat az irányából, de nem tehettünk ellene semmit. Evezők segélyével még tarthattuk volna magunkat valahogy, de „helytelennek és illetlen-

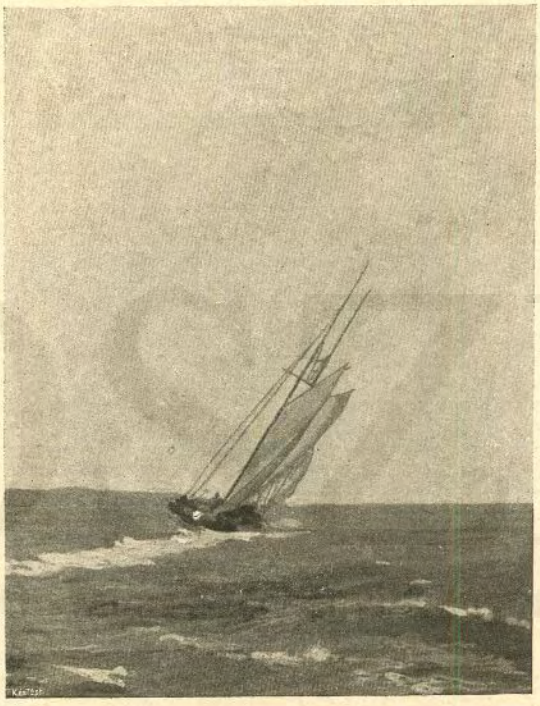

VITORLÁK ALATT A DAGÁLY ELLEN.

nek“ tartottuk ezt megtenni. Mert kifeszített vitorla alatt álló csónakban evezőket igénybevenni tengerész szempontból: csúnya, „unmaritim“. (Olyanforma ez, mintha díszbe öltözött katonatiszt esernyőt tartana maga fölé.) Mi tehát nyugodtan, de egyszersmind elég könnyelműen engedtük magunkat a dagály árja által mindinkább tovahajtani abban a hiedelemben, hogy mihelyt kiérünk a „Csokay-Kan“ mellől, ismét szelet kapunk és vitorlával folytatjuk útunkat.

A japán hajó mellől ki is értünk, de már akkor a szél is megszűnt! Azáltal pedig kezdett kissé kritikussá válni a helyzet. Be-

vontuk a vitorlánkat és a két matróz evezni kezdett. Daczára erőlködésüknek, a könnyű kis jolle alig jutott valamivel előbbre a mindinkább rohamossá váló dagályáramban. A mennyi útat nyertünk a „Zrinyi"-felé evezés által, négyszer annyit elvesztettünk oldalvást az oldalra hajtó áramon. A két matróz kifáradt az evezésben és mi ketten, én meg a kadet, felváltottuk őket. Friss erővel fogván az evezéshez, csakugyan előbbre is jutottunk, de csak addig, a míg „az új seprű jól sepert." Erőnk fogytával mi is többet hajtottunk oldalra, mint a mennyit nyertünk előre való haladásban és oly messzire estünk az egy sorban lehorgonyozott hajóktól, hogy azoknak már csak a körvonalait tudtuk homályosan kivenni.

A helyzet most már nagyon válságossá alakult. Mert ha még tovább is ily mértékben hajt minket oldalvást a dagályáram, akkor vagy kihajt bennünket a kikötő tulsó oldali bejáratán a sík tengerre (a kikötőnek tudniillik két bejárata van), vagy pedig nekihajt bennünket a meredek szirteknek, a melyek a második bejárat oldalait alkotják. Mind a két esetben föltétlenül el volnánk veszve! Dolgoznunk kellett tehát teljes erővel, hogy megmeneküljünk.

Most már gyakrabban váltottuk föl egymást az evezésben. Hol a két matróz evezett együtt, hol pedig én és egy matróz, vagy pedig a kadet meg egy matróz. Akár így, akár úgy, utat nem nyertünk, ellenben lassan, de biztosan hajtattunk kifelé. Csak addig szerettük volna magunkat egy helyen tartani, a míg megtalál bennünket a segélyünkre kiküldött nagy-csónak. Mert hogy a „Zrinyi"-n fel fog tünni hosszas kimaradásunk és hogy küldenek egy nagyobb csónakot a segítségünkre, azt biztosra vettük.

Csakugyan végre-valahára fel is tünt a nagy-csónak. A tizenkét evezős által hajtott csónak gyorsan közeledett, csaknem száguldott felénk. Vezénylő kadetje tréfás (és talán félig komoly) hősiességgel dicsekedett már messziről, hogy ő lesz a „tudományos expedicziónak' a megmentője. Könnyű volt neki tréfálni, mivelhogy a csónakja csaknem repült felénk, segítve a felénk rohanó dagályáram által.

A mint közelünkbe értek, átdobták hozzánk vontató kötelüket és indultunk hazafelé. Mi pedig, a kis jolléban azalatt fújtuk a

tenyerünket, a melyet véresre tört fel a megerőltetett hosszas evezés.

A tudományos expedicziót megmentő kadet azonban csakhamar belátta, hogy jogosulatlanul nevetett ki az imént minket, szegény „tudósokat".

A dagály ugyanis éppen akkor érte el növekedésének legmagasabb fokát. Az áram olyan erős volt, hogy óránként 7—8 mértföldet rohanhatott! Beláttuk, hogy a vontatás által a két csónak kölcsönösen akadályozza egymást az előrejutásban. Eloldottuk tehát jollénkat és kiki a maga erejére bízta magát. E közben többször támadt rövid időre gyenge és kedvezőtlen irányú szellőcske. Persze, rögtön nekifeszítettük vitorláinkat oly módon, hogy legalább egy ponton tarthassuk magunkat addig, a míg a dagály egy kissé enyhébb lesz.

A mikor aztán beláttuk, hogy daczára megfeszített erőlködésünknek, feltartóztathatlanul hajt minket a dagály a meredek sziklákhoz, a hol föltétlenül elpusztultunk volna, elhatároztuk, hogy a kikötő túlsó bejárata közelében lehorgonyzott koreai dzsunkéra fogunk menekülni.

Mindkét csónakkal irányt vettünk a dzsunke felé. Annak közelébe érve, jelekkel mutogattuk a hajósoknak, hogy hozzájuk akarunk jönni és náluk akarunk maradni, a míg a dagály tart, mert máskülönben kihajt minket a nyílt tengerre, vagy szétzúz a szirteken.

Úgy látszik, hogy megértették jelbeszédünket, mert mire közelükbe jutottunk, már készen tartottak csónakjaink számára egy-egy — szalmakötelet. A koreai hajósok ugyanis minden kötelüket szalmából fonják, még a súlyos horgonyt tartó kötél is szalmából van fonva.

Mintegy ötven méternyire a dzsunkétól, a jolle személyzete között elosztottuk a teendőket, a melyeket, hogy fölszállásunk sikerüljön, a legnagyobb preczizitással kellett ugyanegy másodperczben végrehajtani, mert ha most végigsiklunk a dzsunke mellett anélkül, hogy belékapaszkodnunk sikerülne, akkor Isten legyen irgalmas hozzánk!

Vitorla alatt úszó csónakunkat a dzsunke orrának irányoztam azért, hogy végigsodortatva a dzsunke hosszoldala mellett, annál

több eshetőségünk legyen megragadni annak a hátsó végén lenyújtott kötelet. Csak mikor már a dzsunke közvetlen közelében voltunk és volt egy „fix“ pontunk, a mely feltűntette az áram gyorsaságát, akkor vettük észre, milyen hihetetlen rohammal hajt bennünket a dagály-áram.

Az adott vezényszóra egyszerre és ugyanabban a másodperczben végeztük teendőnket mind a négyen. A kadet és az egyik matróz hirtelen lerántották a vitorlát, én ugyanabban a pillanatban egyetlen nyomással jobbra fordítottam a kormányt, hogy a jolle hosszoldala parallelbe jusson a dzsunke hosszoldalával, a jolle orrán álló matróz pedig megragadta a lenyújtott kötelet.

Meg voltunk mentve.

Néhány perczczel később megérkezett a másik csónak is és ugyanazzal a manöverezéssel belekapaszkodtak az abban ülők is a dzsunkébe. Mindkét csónakot a dzsunke magasan felkunkorodó tat-ja (hátulja) alá kötöttük, mi pedig és néhány matróz fölkapaszkodtunk egy kötélhágcsón a dzsunke fedélzetére.

Alig töltöttünk egy negyedórát a dzsunkén, a midőn a koreaiak kezdik magyarázni, hogy most már elég volt a pihenésből. Haladjunk, mert ők rögtön felvonják a horgonyukat és indulnak, a meddig a dagály tart. Ezt ők jelekkel félremagyarázhatatlanul meg tudták velünk értetni. Félvén az ellenkezés következményeitől, jónak láttuk, minél előbb megkezdeni a — „rückwärts-concentirung“-ot.

De alig volt még egy-két matróz a levezető kötélhágcsón, a koreaiak már is felvonták a horgonyukat és ezzel egyidejűleg kifeszítették a vitorláikat. Ezen együttes manöver alatt minden hajó visszafelé megy, elképzelhető tehát a mi helyzetünk! Két csónakunk legénységének egy része még a dzsunkén volt, a két csónak még erősen odakötve a hátrafelé menő dzsunke mély tatja alatt! A hágcsón leszállani a csónakokba már nem volt elég időnk, csak annyi maradt, hogy legugrálhattunk a csónakokba. A két csónak, a mely biztonság okáért egymáshoz volt kötve, hosszoldalukkal összenyomódtak, az evezők egy része a vízbe esett, az egyik árbocz letörött;

egy matróz ugrás közben a két csónak közé zuhant és belekapaszkodott az egyik csónak peremébe. Ugyanabban a perczben a két csónak összeütődött és összezúzta a kapaszkodó matróz ujjait. Az én jollémnak kormánya szintén letörött; a matrózok pedig kiabáltak, káromkodtak, a dzsunke ellenben mindezzel mitsem törődve, elvitorlázott az orrunk előtt.

Szerencsére a dagály eközben nagyon csökkent már és mi éreztük, hogy können haladunk hajónk felé. Persze, ez elég volt nekünk, hogy a tengerésznek mindent a szerencsésebb oldaláról felfogó kedélyével, csakhamar elfelejtsük a kiállott bajt és veszélyt. Még a szakadó zápor, a mely bőrig átáztatott bennünket, sem ronthatta el a jó kedvünket. Hiszen már csak (!) kétórai evezés kell és otthon vagyunk!

De eveznünk sem kellett. Alig hogy a dzsunkét elvesztettük szem elől, kedves prüsszögés és zakatolás ütötte meg a fülünket. Mindjárt sejtettük, hogy e kellemes hangokat az érettünk küldött gőzbárka okozza.

Úgy is volt, a mi keresésünkre küldötte ki az első tiszt, a ki — „kissé hosszas kimaradásunk“ miatt — már „majdnem“ nyugtalankodni kezdett.

Most még csak egy dolgon szerettem volna túlesni, tudniillik a beszámoláson. Értem ezalatt a gyűjtött tárgyakról (egyetlen darabka sem maradt meg!), az eltört evezőkről, árboczrudakról és a matrózujjakról való beszámolást.

Szerencsémre az „Iltis“ német korvetta tisztjei voltak nálunk vendégségben. Minthogy már körülbelől két órát töltöttek nálunk, a pohárszekrény pedig már tele volt — üres palaczkokkal, a beszámolás minden komolyabb következmények nélkül esett meg.

KIKÖTŐI ÉLET.

Valamennyi nézet között, a melyet a szárazföldi ember a tengerészéletről táplál, alighanem az a legtévesebb, a melyet a kikötőkben töltött napokról alkot magának.

A legtöbb azt hiszi, hogy mihelyst a hajó a kikötőbe ért, az ember kapja a podgyászát, partra száll és még csak feléje sem néz a hajónak az indulásig.

Az utazó közönség tényleg így cselekszi. Ezeknek a legnagyobb része, ha ugyan nem mindnyájan, a megérkezés napján már kora reggel talpon van. Felöltik az ünneplő gunyájukat, türelmetlenül végig olvassák hamarjában az illető kikötőről szóló Baedeker-czikket és fölfegyverkezve napernyővel, parafa-sisakkal, revolverrel, bottal meg látcsővel, kiállnak a fedélzetre. A horgony még jóformán nincs is a fenéken, már seregestül tódulnak a hajó köré jövő csónakokba. Ha aztán elérkezett az indulás ideje, akkor szépen visszaszállingóznak a hajóra és a legjámborabb béketűréssel nekiadják magukat a hosszú út unalmainak.

Egészen másképpen áll ez a hadihajók személyzetével.

A hadihajók a legtöbb kikötőben a kiszálló helytől vagy a rakodóparttól nagyon távol, néha több mértföldnyire horgonyoznak. Ennek oka részben a hadihajók mély járata, másrészt pedig a hagyományos ettiket, a mely megtiltja a „polgári“ hajókkal való közelebbi érintkezést és arra ítéli, hogy tiszteletet gerjesztő távolban tartsa magát a „plebs“-től, a kereskedelmi hajóktól.

Tehát már a nagy távolság maga is olyan körülmény, a mely a hajó elhagyását és a partra szállást megnehezíti, vagy legalább kellemetlenné teszi. Ez azonban még hagyján. A ki a partra akar szállani, az úgy van vele, mint a ki rendezvousra siet; az nem ismer akadályt, hanem megy mindenáron.

Sokkal nagyobb akadály azonban a — szolgálat. Hadihajón ugyanis soha sincs olyan sok tennivaló, olyan lázas munkálkodás, mint a kikötőbe érkezés első napjaiban. Ilyenkor minden embernek bőven kijut a magáé és nagyon furcsa szemmel nézik a „felsőbb hatóságok" azt a szerénytelent, a kinek a temérdek munka között eszébe jut, hogy — szárazföld is van a világon.

Nagy sürgés-forgás van ilyenkor a hajókon.

Mindenekelőtt jön a territoriális „salut", ez a nagyon czeremoniális jelenet, a mely a gyakori ismétlődés ellenére is, mindig szép és érdekes. A mely perczben lezuhan az óriási horgony, ugyanazon pillanatban leeresztik a hajó két oldalán azokat a nagy, vitorlarúdszerű gerendákat, a melyek a hajó két oldalán mint két kinyújtott kar állanak a víz színe fölött. (Ezekhez kötik ugyanis a vízre bocsátott csónakokat s ezeken száll be a legénység a csónakba, vagy jön onnan a fedélzetre.) Evvel egyidejűleg s ugyanabban a perczben, a kürt szavára fegyverbe lép az őrség, a pattantyúsok pedig fölszerelik és megtöltik az ágyúkat; a főárbocz csúcsára felvonják az illető ország lobogóját (felgöngyölt állapotban) és a mint az említett rúd eléri a vízszíntes fekvést, megrántják azt a kötelet, a mely a felgöngyölt lobogót tartja. Ez felbomlik, egyet pattog a levegőben és ugyanazon pillanatban dördül el az első lövés, a melyet pontosan kimért öt másodperczny időközökben követ még húsz lövés.

A „salut" után vízre bocsátják azokat a nagyszámú súlyos csónakokat, melyek az út tartama alatt a csónakdarukra voltak felhúzva vagy a fedélzetre be voltak emelve. A nagy csónakoknak vízrebocsátása olyan nehéz munka, hogy többnyire a hajó egész legénységét igénybe veszi.

Ezután következik az úgynevezett „kikötő-toilette", a mely

talán több munkát és időt vesz igénybe, mint a bálba készülő hölgy toilettje. Tudniillik az út alatt meglazult kötélzetet egyenkint hozzák rendbe. Hogy mennyi munkába kerül az, a míg a százakra menő köteleket, a melyeknek egy része karvastag és hatvannyolczvan méter hosszú, feszesre húzzák, olyan feszesre, mint a megfeszített húr, azt el lehet képzelni. A komplikált gépeket, kazánokat és az ezeket összekötő temérdek csövet tükörfényesre tisztítják. Hogy mily kinos gonddal tisztogatnak a hadi hajókon minden részecskét, legyen az a gépeknél, az ágyúknál, vagy akár a hajókórházban, mutatja az, hogy mikor a parancsnok hajó-szemle alkalmával fehér keztyűs kezével végig tapogatja azokat, a fehér keztyűnek mocsoktalanul kell kiállania a vizsgálatot! A vitorlákat felgöngyölik a rudjaikra és bevonják vászonburkolattal; a hajót gondosan megmossák kívül és belül! ugyanígy a csónakokat is és száz meg száz olyan apróságot végeznek, a melyeket nem is lehet leírni.

Ugyanekkor kisebb mérvű népvándorlás indul meg a hajó körül. Mindenekelőtt jönnek a kikötő egészségügyi hivatalnokai, a kik szigorú vizsgálat alá veszik a hajót, hogy nem hurczol-e be valami ragályos betegséget és hogy rendben vannak-e a papirjai? A legkisebb gyanúra — quarantaineba helyezik a hajót, a mi bizony nagyon keserves állapot. Az ilyen hajónak fel kell szednie a sátorfáját, tudniillik a horgonyát és a kikötőnek valamely félreeső részében kell meghuzódnia. Ott felhúzza a quarantainet jelző sárga lobogót és a míg az a gyászos lobogó az előárboczon leng, addig a hajó ki van zárva minden érintkezésből.

Ha azonban nincsen semmi baj, akkor jöhetnek a konzulátus hivatalnokai, a kik a legkedvesebb és legtürelmetlenebbül várt vendégek. Ők hozzák tudniillik a postát, a melyet néha már hónapokkal előbb küldöttek el hazulról. Jönnek továbbá a már horgonyon fekvő hadihajók tisztjei, a kik az illető parancsnok nevében „gratulálni“ jönnek a szerencsés megérkezéshez és felajánlani az esetleg szükséges segítséget.

Azután jönnek kereskedők, alkuszok, ágensek, kufárok, a kik

szenet, olajat, élelmiszereket, konzerveket és más árúczikkeket ajánlanak föl. Jönnek a honfitársak, a kik már hetek óta türelmetlenül várják a már jelzett hajó megjöttét. Mindnyájan meghívót hoznak és mindnyájan azt hiszik, hogy ők lesznek az elsők, a kiket meg fognak látogatni. A hajó körül egész csónaktábor van; mindegyike hozott valamit, mindegyiknek van valami eladni, mutatni, kérdezni vagy kérni valója. Mindannyi kiabál, liczitál, lármázik és mindenki első akar lenni.

*

Néha napok is eltelnek, míg az embernek alkalma nyilik a hajóról eltávoznia. Előbb nem lehetett, mert a hajón tartotta az őrség, az inspekczió, vagy az exercirozás, továbbá a hivatalos látogatások és meghívások elfogadása és visszaadása, stb. Ezeknek az elvégzése után mehet kiki a maga dolga után — szabad idejében.

Mint említettük, némely kikötőben a hajók nagyon messze horgonyoznak a kiszálló helytől. Megjegyzendő, hogy némely kikötőben viszont a legkellemesebb közelben horgonyoznak, úgy annyira, hogy a fedélzetről kényelmesen lehet gyönyörködni a parton folyó nyüzsgő életben. Pl. Barcellonában, Messinában, Sanghaiban oly közel feküdtünk, hogy tisztán kivehettük a parton járókelők arczát. Palermóban és Maltában egy ugrással künn lehetett volna az ember a rakodóparton.

Ez azonban kivételes helyzet. Többnyire mértföldeket kell megtenni apró kis csónakon, mig az ember szárazföldre ér, mint például Dsiddahban, Singaporeben vagy Montevideoban. Csemulpo kikötőjében, Koreában nem kevesebb, mint három mértföldre feküdtünk a várostól.

Természetes, hogy ilyen távolságok mellett néha a legelhatározottabb szándék mellett sem lehet a partra menni; még akkor sem, ha az ember az unalomig jólakott a hajóélettel. De nem a kedv hiánya miatt, hanem azért, mert a hullámzás olyan nagy, hogy istenkisértés lenne csónakot a vízre bocsátani.

Nagyon drágán kell néha megfizetni azt az amúgy is kétes szárazföldi mulatságot. Eltekintve minden mástól, nem valami kellemes állapot, mikor az ember meg van híva például a kormányzóhoz vagy admirálishoz és ennek megfelelően öltözködvén, már a beszálláskor végig mos rajta egy hullám; az út tartama alatt néhány másik hullám; a kiszállásnál pedig — nem számítván ki az emelkedés és süllyedés idejét egy — tizedmásodperczre — nyakig merül a vízbe. Addio bál, addio mulatság! Az ember visszaül a csónakba, haza evez a hajóra és a bál vagy az estély gyönyörei helyett gondolkozhatik a felett, hogy:

Schönes Leben
Ist des Seemanns Leben . . .

Némely kikötőkben normális viszonyok között is olyan hullámzás van, hogy a csónakközlekedés életveszélylyel jár, mint például Bombayban, Madrasban, Durbanban vagy Annapolisban. Ha már most az ilyen kikötőben a rendes nagy hullámzáshoz kis viharocska is hozzájárul, akkor nemcsak a csónakközlekedés van tökéletesen megszakítva, hanem maga a hajó is a legnagyobb veszélyben forog, miután ki van téve annak, hogy a szél- és hullámoktól hajtva, nekimegy a partnak vagy valamelyik zátonynak.

Ki nem emlékszik arra a drámára, a mely több évvel ezelőtt Samoa szigetén, Apia kikötőjében játszódott le, a mely alkalommal három német, egy amerikai s egy angol hadihajó egyszerre ment tönkre.

*

Egy alkalommal mi is nehéz napokat töltöttünk egy kikötőben. Sokan lesznek talán, a kik még emlékezni fognak az „Ertogrul“ török fregatte gyászos sorsára, a mely Japán partjain a délnyugati sziklás vidékeken ment tönkre. A hajó hatszázötven emberéből ötvenkettő maradt életben, a többi elpusztult a hajótörés színhelyén. (Néhány hónappal az „Ertogrul“ süllyedése után Hong-kongban találtuk ezt az 52 menekültet, a kiket a gavallér japáni császár

két fregatton: a Hi-Yein és a Kon-ghon küldött haza Konstantinápolyba.)

Ugyanaz a tájfun, mely tönkretette az „Ertogrul"-t, a mi korvettánkat Észak-Khinának egyik kikötőjében, a Pecsili-öbölben fekvő Csi-fuban érte utól. Minket ugyan a forgó viharnak csak a peripheriája — a szárnycsapásai értek utól, hanem azért kegyetlenül megczibált minket is.

Mindjárt megérkezésünk napján, reggel kiment a gőzbárkánk, hogy a hajóra hozza a konzulunkat. A gőzbárkával kiment a számtiszt is, hogy magával hozza a megérkezett postát. Dél felé már a vihar is kitört rettenetes, elképzelhetetlen dühvel. Az előbb még sima tenger néhány óra mulva fel volt kavarva. A két horgonyon fekvő korvettánk eszeveszettül hánykolódott. Nem emlékszem reá, hogy a nyílt Oceánon ennél nagyobb mérvű hánykolódást láttam volna.

Megérkezett a gőzbárka, benne a konzul és a számtiszt, meg a posta. A mint a bárka a hajó közelébe ért, látható volt, hogy a benne ülők kiszállása teljes lehetetlenség. Még az ilyen alkalmakkor szokásos eljárás, hogy tudniillik a csónakot a benne levőkkel együtt húzzák föl a csónakdarukra, ki volt zárva. A bárka közel sem jöhetett a hajóhoz, mert szétzúzódott volna ennek a bordáin. A hullámzás olyan erős volt, hogy a közelünkben uszó bárka eltűnt a szemünk elől a bárka és a hajó közzé feltornyosuló hullámok mögött.

A gőzbárka vezetője parancsot kapott, hogy menjen vissza a partra, szállítsa ott ki a konzult és maradjon ő is künn a bárkával, míg a vihar lecsendesül. A bárka irányt vett a partnak és eltűnt a feltornyosuló hullámok mögött.

Mintegy két óra mulva visszatért a jelentéssel, hogy künn a parton a hullámok toronymagasságra csapódnak fel. Kiszállásról ott szó sem lehet; ott még rosszabb a helyzet, mint itt, a hajó közelében, mert itt több tér van a manöverezésre.

A csónakban levők egy része görcsösen kapaszkodott a padokba, míg a másik része a becsapott vizet meritette ki a csónakból.

A csónakban fekvő konzult leverte lábáról a tengeri betegség. Nagy kínokat állhatott ki a szegény ember, a ki a veszedelmes hullámzás ellenére a bárkába merészkedett szállani, csakhogy néhány kellemes órát töltsön honfitársai között.

A bárka kormányosa — kiválóan derék kormányos altiszt — újabb parancsot kapott. Menjen vissza a part közelébe, szólítson magához egy khinai sámpánost; a sámpánt kösse a bárka mellé és helyezzék át a konzult a sámpánba; a sámpános aztán dobassa magát, azaz a sámpánt a megfelelő hullámmal a szárazföldre. Ha szét is zúzódik, nem tesz semmit; majd megtérítik neki. Ő pedig — a kormányosaltiszt — vigyázzon magára és tartsa a bárkát, a meddig lehet.

— És vigyázzon a postára, — kiáltottunk mi többiek utána.

A művelet sikerült. (A csi-fuiak híresek arról, hogy kiválóan ügyes tengerészek.) A sámpán, benne a konzullal, szerencsésen a partra ért. A sámpán ugyan forgácsokra zúzódott, a benne ülőknek is lement a bőr a tenyerükről meg az arczukról, de hát az nem számít ilyenkor.

Másnap bejött a kikötőbe néhány hajó, a melyeket a tayfun künn ért a tengeren. Köztük volt a franczia „L'Aspic" is. De minő állapotban! Az árboczok felső része le volt törve, a még megmaradt vitorlái rongyokká voltak tépve; a csónakdaruk üresen állottak, a csónakjait mind leseperte az orkán. Hetekig kellett Csi-Fuban horgonyozniok, a míg némileg helyrehozhatták havariájukat.

Csi-fuban töltendő napjaink meg voltak számlálva. Sietnünk kellett, hogy a legközelebbi kikötőbe megérkezhessünk a programmban kijelölt időben. Ez a legközelebbi kikötő Csemulpo volt Koreában. Az ott töltendő idő néhány hétre volt kitűzve és miután tudtuk, hogy Koreának elhagyott kikötőjében szükségleteinket nem fedezhetjük, elláttuk magunkat Csi-fuban mindazzal, a mire ott szükségünk volt.

Igen ám, de hogy vegyük fel azt a temérdek szenet, olajat élelmiszereket, stb. ilyen hullámzás mellett.

Igaz, hogy a vihar nagy mértékben lecsendesült, de a felkavart tenger nem akart elpihenni. A hullámzás még most is óriási volt.

Várnunk azonban nem lehetett tovább, miután a koreai udvarnál a korvettánk megjelenése már ki volt tűzve és a parancsnok minden áron meg akart jelenni a kitűzött időben.

Tehát csak rajta; elő azokkal az élelmiszerekkel, meg a szénnel, úgy, a hogy. És megindult a hajórarakás. Olyan látványosság volt ez, a minőhöz hasonlót czirkuszokban sem produkálnak.

Mintegy tíz-tizenkét hosszú csónakon hozták a hajó alá a megrendelt kőszenet és élelmiszereket, (élő barmokat). Az egyik oldalon a szenet vették fel, a másikon az élelmiszereket. A csónakokat távol kellett tartani a hajó falaitól, különben szétzúzódtak volna ezeken, másrészt pedig olyan közel kellett jönniök, hogy a tárgyakat át lehessen emelni a darukra felkötött csigákkal.

A hajó két oldala mellé egy-egy csónak állott. A többi addig tiszteletteljes távolságban maradt és dióhéjként tánczolt a hullámokon. A hajó mellett levő csónakok néha olyan magasra vetődtek föl, hogy a feneükkel magasabban feküdtek a hajó pereménél és a legközelebbi perczben — mialatt a hajó átdűlt a másik oldalára — a csónak egészen eltünt a szemünk elől a mély hullámvölgyben. Abban a pillanatban, a midőn a csónak egyenlő magasságban állott a hajó párkányával (peremével), dobtak át a csónakból egy borjút, egy disznót, egy köteg szénát, egy zsák burgonyát, kétszersültet az egyik oldalon, egy zsák szenet és egy hordó olajat a másikon.

A legénységünk, a nehéz és veszélyes munkához szokott matrózok, bámulattal és elismeréssel nézték a vakmerő ficzkók működését.

Késő éjjel volt már, mire vége volt a veszedelmes munkának, a mely egyike volt a legérdekesebb látványoknak, a melyeket eddig láttam.

A munka bevégeztével a szállító, egy hamburgi német, beseperte a szállítmányokért járó néhány ezer mexikói dollárt, csengő ezüstben. Kíváncsiak voltunk reá, hogy hogyan fog ez az öreg ember — hatvanon felül volt — a nehéz pénzes zacskókkal a hajóról csónakba szállani.

Kiállott a hajó párkányának külső oldalára, arra az erős vaslapra, a melyhez az árboczokat oldalról tartó drótkötelek és kötélhágcsók vannak erősítve és odaszólította a sámpánok egyikét. A mikor a sámpán egy magasságra jutott a hajó párkányával, beledobta egyenkint a zacskókat, a legközelebbi emelkedésnél pedig ő maga is megtette a veszedelmes ugrást. Ez aztán „salto mortale" volt a szó szoros értelmében.

— Good night, gentlemen! A pleasant voyage! kiáltotta vissza. És az öreg ember neki ment csónak-flottájával a sötét, háborgó éjnek.

*

Hogy némely nemzetekben az egyes osztályok bizonyos kiváló ügyességet fejtenek ki, a mely ügyesség lényegesen eltér fajbeliök tulajdonképeni foglalkozásától, ezt bebizonyították a rodusi zsidók, mint kiválóan vakmerő, bátor — tengerészek. Midőn az angol flotta közép-tengeri divíziója blokád alatt tartotta a syriai partokat, a rodusi zsidók fényes bizonyságát adták annak, hogy páratlanul vakmerő hajósok. Az angol divizió ugyanis két részre volt osztva; az egyik Rodus városának nyilt kikötőjében horgonyzott, a másik pedig a szomszédos közeleső szárazföldi kikötőben, Marmaricában. A két divizió közt igen élénk postaközlekedést tartottak fenn csónakok útján. Ezen a helyen azonban a tenger nagyon viharos szokott lenni, különösen a téli időszakban, a mely időre a flotta blokádja esett. Hogy ne kelljen a legénységből naponként egy-két csónaknyi legénységet nélkülözni, a rodusi divizió tengernagyja a rodusi zsidó hajósokat alkalmazta erre a czélra, a kik teljes mértékben kiérdemelték a tengernagy megelégedését. Különösen nagy szolgálatokat tettek neki akkor, a mikor olyan erős viharok dühöngtek, hogy az angol csónakokat nem lehetett a tengerre bocsátani. A rodusi zsidó hajósok a legdühösebb viharok alkalmával is híven teljesítették a magukra vállalt kötelességet. Sokan vesztették ugyan életöket a nehéz misszióban, de azért a marmaricai angol divizió pontosan megkapta a maga postáját.

Persze nem minden kikötőben telnek ilyen nehezen a napok. Sőt ellenkezőleg, a legtöbb kikötő igen sok élvezetet nyujt az embernek. A rövid idő tudatában az ember felhasználja minden szabad perczét és úgyszólván tömörülten élvez mindent, a mi számára kinálkozik.

A szárazföldi embernek nagyon kevés fogalma van a hosszú tengeri út fáradalmairól, de még sokkal kevésbbé képes magának fogalmat alkotni a kikötői „gyöngyéletről“,

Megjegyzendő azonban, hogy a tengerésznél szerényebb igényű ember nincs. Azok a jelentéktelen csekélységek, a melyeket a szárazföldi ember tekintetbe sem vesz, nem is élvez, mert a megszokás következtében nem tudja megítélni, hogy az, a mije van, a mi rendelkezésére áll mindig, mindenütt és minden körülmények között — néha hiányoznék is neki, a tengerésznek az mind valóságos élvezet.

Ugyan kinek jutna eszébe odahaza a pohár friss víznek örvendeni, egy csésze tejnek, egy darabka friss húsnak vagy az egyenesen fekvő ágynak? Ugy-e, senkinek. De élne csak az illető néhány hónapon keresztül konzervekkel, hordóba páczolt disznóhússal, innék hónapokon keresztül 30° meleg destillált vizet és épen ilyen meleg poshadt sört és nyulós bordeauxit, törnék csak belé egy-két foga a kőkemény kétszersültbe, vagy feküdnék éveken keresztül háromnegyed méter szélességű ágyban, a mely nappal szófa, szekrény és asztal is és a melyen néha heteken át úgy hánykolódik, mint kis gyermek a bölcsőben, a melyet rosszlelkű dajka mérgesen ringat — de megtanulna az illető szerény igényűvé lenni.

— — Hetekig tartó rendkívüli viharos út után késő este megérkeztünk Gravosába, Dél-Dalmácziának egyik kikötőjébe, Ragusa mellett. Esztendei távollét után ez volt az első „hazai“ kikötő.

A ki tehette, azaz a kinek a szolgálati viszonyok megengedték, kiment a szárazra. A parancsnok, tekintettel a láthatólag élénk lelkesedésre, a melyet az első „hazai föld“ gyakorolt reánk, nem tett nehézségeket, jóllehet már nagyon késői est volt.

Vízre bocsátottak számunkra egy csónakot és vígan eveztünk be Gravosába. Itt kocsikat kerítettünk és vágtattunk be a közeli Ragusába. A város már kihalt volt; az üzletek, vendéglők zárva voltak.

Nem tesz semmit. Neki mentünk a legelső vendéglőnek, mely utunkba akadt. Az „Al buon pastore“ volt. Felzörgettük a személyzetet. Fiatal csinos leány, a pinczérleány jött elénk. Általános halloh és hurrah!

Én sohasem voltam előbb ebben a vendéglőben és sohasem láttam előbb ezt a leányt. De az első pillanatban, a mint megláttam csinos, kerek arczát, szép barna szemét és a széles hajfonatot a fején, megismertem benne a — magyar leányt, az egész kerek föld legkedvesebb és legcsinosabb teremtéseinek egyikét.

— Eszem a zuzáját, gyönyörű kis földi! Van-e valami vacsorára?

Képzelhető a leány meglepetése, a kit álmából zavart fel hat ismeretlen tengerésztiszt és a kiknek egyike édes magyar nyelven szól hozzá és ráadásul magyarosan meg is ölelgeti hamarjában.

— Vacsora? Biz az nincs. Ilyen későn sohasem jönnek mi hozzánk. Hát az urak honnan jönnek?

— Sose kérdezze azt, Juliska lelkem. — Katiczának hívják? Hiszen az majdnem mindegy: Juliska, Katicza. No hát, Katicza lelkem, sose kérdje, hogy honnan jövünk, hanem adjon nekünk valamit enni, meg inni.

— De nincs ám semmink!

— Ej, dehogy nincs. Hát nem maradt semmi az ebédről, vagy a vacsoráról?

— Valami maradék van, de azt nem merem ilyen uraknak adni.

— Sose féljen tőle. Mondja csak, hát mi van?

— Hát maradt egy kis káposzta, meg van virsli . . .

— Tyüh! Káposzta, virsli! Hát még? Egy kis friss barna kenyér csak akad, meg egy pohár sör?

— Hát persze, hogy az is van. Aztán meg tudok ám palacsintát sütni, — mondá a kis leány egészen boldogan, hogy ilyen nem képzelt örömet okoz nekünk az ő jelentéktelen dolgaival.

— Katicza lelkem, aranyos kis földim, hiszen maga valóságos lukullusi lakomát rendez nekünk!

Tolmácsoltam társaimnak felfedezésemet. Nagy volt az öröm. A csengő borravaló már jóelőre kézbesíttetett és hálásan lőn megölelgetve a kis barna teremtés.

És csaptunk magnum áldomást a maradék káposztával, a maradék sörrel, meg a friss barna kenyérrel!

OSZK
Országos Széchényi Könyvtár

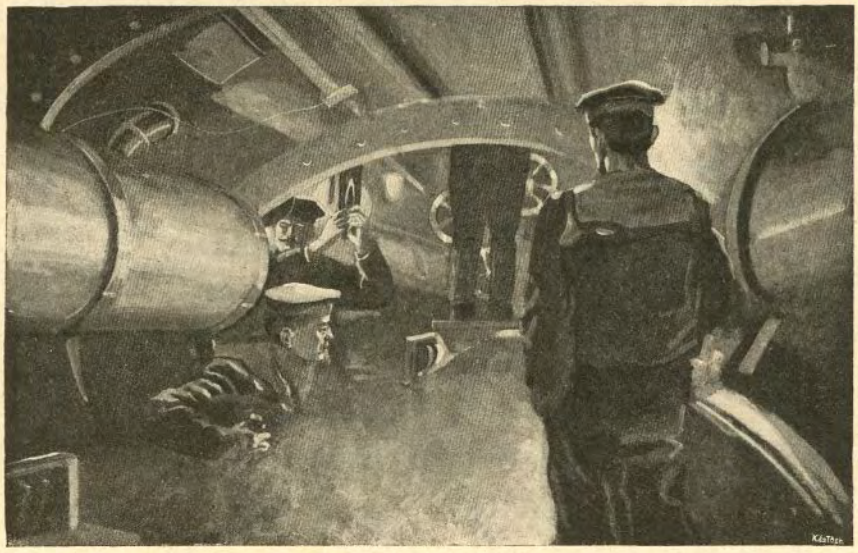

A GÉPHÁZBAN.

AZ ORVOS A TENGEREN.

Egy flottagyakorlat alkalmával valamely délelőtt lenn voltam hajónk gépházában. Mindennapi látogatásomat a gépeknél részben kíváncsi tudásvágyból tettem, a mennyiben rendkívül érdekeltek a legmodernebb gépkolosszusoknak impozáns dimenziói, geniális apróságai és ezeknek bámulatos együttműködése, részben pedig azért voltam lenn, mert a hajó-egészségügyi szabályzatok értelmében — „muszáj“ volt.

Hajónk — a „Leopard“ torpedóvadász“ — „teljes gőzzel“ száguldott tova, a mi tengerész-nyelven annyit jelent, hogy a gépek a legmagasabb fokra csigázott erőkifejtéssel működnek. Daczára a megszokásnak, egy ily kolosszális méretű gép teljes erővel való működése közepette kábítólag, csaknem megdöbbentőleg hat a laikus szemlélőre, a kinek szemében minden egyes henger, kerék, tranzmisszió, szellentyű, stb., a mint ott prüszkölve, zakatolva és sisteregve zúg és csattog, a rejtélyesnek, az ismeretlennek csodaszerű erejével hat.

Mivelhogy tompa, zúgó morajon kívül egyebet nem hallottam, a gépészeknek pedig — elhelyezésüknél fogva — csak azon részeit láttam, a melyek közvetlen előttem voltak, annál inkább feltünt, a mint látom, hogy a gépészmérnök több ízben szólítja magához, intéssel vagy fütytyel, hol az egyik, hol a másik altisztet, a kik valamelyik távolabb eső zúgban voltak a géppel elfoglalva, és „sugva" kiabál valamit a fülükbe. Az illető altisztek a parancs után visszamentek helyeikre, igazítottak valamit a csapokon vagy a szellentyűkön, aztán kérdőleg intettek onnan a mérnöknek, hogy most már rendben van-e minden?

— Ugyan mondja csak mérnök úr, hogyan vette ön észre, hogy ebben a hatalmas, zűrzavaros és innen át nem tekinthető komplexusban éppen az a csap, vagy az a szellentyű nincs rendben, a mikor azt ön innen nem is láthatja és így a hibás működését nem veheti észre?

— Nem látom, de — hallom! — felelé.

— Hallja? Hiszen én egy tompa, zúgó, egyhangú morajon kívül — a mely mindenesetre túlharsogja a mi kiabálásunkat — egyebet nem hallok; ön pedig hallja, hogy száz meg száz részecske közül éppen az a kis apróság nem végzi jól a dolgát?

— Mielőtt felelnék önnek erre a kérdésre, — válaszolá a mérnök, — megvallom önnek, hogy már több ízben akartam én éppen ilyenforma kérdést intézni önhöz, az orvoshoz. Ugyanis egy ízben hosszabb ideig feküdtem a tengerész-kórházban egy tiszttársammal, a kinek valami tüdőbaja volt. Naponkint láttam, hogy önök orvosok hallgatóztak a beteg mellén és aztán megbeszélték, hogy mit hallottak. A szavaik után ítélve, valóságos — verkli lehetett annak a betegnek a mellében; mert volt ott: serczegés, búgás, fütyülés, hólyagos zörej, fúvás, ékelt hang. Az egyik orvos hallott nedves zörejt, a másik apró hólyagos zörejt, szóval: egész concerteket. Egyszer az orvosok távozása után megkértem a szomszédomat, engedje meg, hogy hallgassam meg én is, hogy mi van az ő tüdejében! Ráteszem a fülemet a mellére, hallgatózom jobbról, balról, elülről és hátulról, nem hogy serczegést, apró hólyagos zörejt nem

hallottam, egyetlen egy hangot sem hallottam! Akár az ágydeszkára tettem volna a fülemet. Lássa, így van az itt a gépeknél. Ön, az orvos, nekem abszolute nem percipiálható hangokat tisztán megkülönböztet ott, a hol én teljességgel semmit sem hallok; itt pedig, a gépnél, ön nem hall egyebet zúgó morajnál, olyanformát, mint a mikor az ember a szélben odatartja a fülét a telegráfrúdhoz. Én pedig, a mérnök, hallom, hogy itt minden részecske él, mozog és hangot ad. Az egyik súrol, a másik csattog, a harmadik zörög, kopog, sistereg, búg, csepeg, sivít, rezeg, csörög és kalimpál. Ez nekem mind ugyanannyi recsegés és búgás. Önöket hallom néha beszélni „livid“, „cyanotikus“ és „icterikus“ színekről a sötét hajó-kórházban, a hol én alig voltam képes egyáltalában kivenni valamit a homályban. Ön milligrammokra osztja a gyógyszereket és késsel nyugodtan csinálta meg a metszést akkor, a mikor nekem kézzel-lábbal kellett kapaszkodnom, hogy orra ne bukjam.

Jóllehet, én mindezeket tudtam, mégis olyanformán éreztem, mintha a gépészmérnöktől hallottam volna először, hogy minő egészen sajátszerű viszonyok között történik az orvos működése a tengeren, és csak általa lettem volna figyelmessé arra, hogy mily nagy az embernek alkalmazkodó képessége.

Csakugyan, az orvosi tudománynak minden ága, legyen az belgyógyászati, sebészeti vagy szemészeti, kivévén ennek az operativ részét, a melyről — tekintettel a minuciósus precisításra — szó sem lehet a tengeren, a lehető legnehezebb körülményekhez van kötve diagnosztikai szempontból tekintve épp úgy, mint a therapiára nézve.

Először is — és kivált eleinte legfőbbképpen — azért, mert az orvosnak önmagával elég baja van, a mikor először jut a tengerre és a míg tökéletesen megszokja az új elemet, a míg megtanulja magát teljesen akkommodálni a hullámok által okozott rendkívül kellemetlen lökdöső és himbáló mozgásokhoz, azaz: míg úgy egygyé forr a hajóval — működésének terrénumával — mint például a huszár a lovával.

Másodszor: a hadihajók összes személyzete között az orvos az, a ki relative a legelőrehaladottabb korban kerül a tengerre. A tisztek már mint fiatal növendékek, 14—15 éves korukban szállnak először a tengerre, épp úgy a legénység is 18—19 éves korában. A fiatal növendék és a legénység úgyszólván játszva ismerkedik meg a tengerrel; kezdetben nem működik önállóan, felelősség nem igen terheli. Mire pedig oly rangba jut, hogy önálló is, meg felelősségre is vonható, akkor már a hosszú évek során úgy megszokta a tengert, hogy kötelességeinek teljesítésében a szolgálat nehézségei mellett a tenger okozta nehézségek épp oly kevéssé jönnek nála tekintetbe, mint pl. — hogy az előbbi hasonlattal éljek — egy kitünő lovasnál a lovaglás fáradalmai.

Az orvos ellenben, a ki átlag véve 24—25 éves korában kerül a tengerre, és a ki nem játszva, apránként lesz a későbbi „tengerálló", viharedzett tengerészszé nevelve, hanem hajóralépésének mindjárt első napjától kezdve teljes felelősség terhe alatt kezdi meg önálló nehéz működését, egészen más viszonyok között állja meg a helyét.

Figyelembe veendő továbbá az a lényeges különbség, a mely az orvos és a tisztikar műveltsége és nevelése között fennáll. Nem quantitative értem, hanem qualitative. E különbségnél fogva — és még azért is, mert a bajtársias viszonyt, a mely a tisztikar között már növendék-koruk óta áll fenn, neki a személyiségével kell megnyernie, igen sokszor kiküzdenie, — többi tisztek között kezdetben mégis egyedül áll. Nem érti sem az ő nyelvüket, sem az ő tudományukat, sem pedig a társalgásukat. Hogy tehát ne képezzen statust in statu teljesen önmagára hagyva, meg kell tanulnia az ő nyelvüket (nem az angolt, olaszt vagy francziát értem, hanem a specifikus tengerész-terminologiát), és foglalkoznia kell a haditengerészeti tudományok különböző ágaival legalább oly mértékben, hogy társalgásuk ne legyen ránézve szanszkrit nyelv és hogy másrészt az a talaj, a melyen él — és esetleg halnia kell, — ne legyen ránézve idegen.

Számolnia kell azzal a sajátos felfogással és követelménynyel,

a melyet az illető hajó tisztikara a hozzája beosztott orvos egyéni tulajdonságai, de főképpen orvosi modora irányában támaszt. A szárazföldi társadalomban a különböző osztályhoz tartozó családok más és más modort meg eljárást követelnek a hozzájuk tartozó „háziorvostól"; és az orvos, ha elég opportunus, alkalmazkodik is ezekhez a követelményekhez. Ugyanígy kell tennie a hajó-

MATRÓZ-NÖVENDÉK.

orvosnak is, ha simán akar — kilavirozni a Scilla és Charybdis között. Tudniillik okosan teszi, ha akár saját egyéni meggyőződésének, temperamentumának és a beteggel megszokott — akárhányszor megrögzött — eljárásának megtagadásával, alkalmazkodik az illető hajón megszokott — tehát az egyetlen helyes — eljáráshoz és „orvosi modorhoz".

Teszem fel, átvettem valamely elődömtől a hajón az orvosi szolgálatot. A szokásos eljárás szerint az orvos korán reggel állít be új szolgálati helyére; a délelőtt folyamán átveszi a betegeket, a gyógyszertárt, a szolgálati könyveket és jelentéseket stb.;

elfoglalja az elődjétől átvett kabint az összes leltárral. Röviddel az ebéd előtt a régi orvos távozik a hajóról és az asztalnál az új orvos elfoglalja a régi orvos helyét. (A megcsontosodott hagyományú haditengerészetnél az egyszer elfoglalt helyek alig változnak, a hajó felépítésétől számítva egészen a végleges leszereléséig.) Természetes, hogy az első ebéd alatti társalgásnak első tárgyát az elbúcsúzott hajóorvos képezi. Az új orvos meghallhatja az elődjéről szóló nyilt és őszinte kritikát, a melyből igen sokat tanulhat. Mondjuk például, hogy elődjéről — illetőleg: elődjének „orvosi modoráról" — következő vélemény adatott: „Ez volt az igazi tengerész-orvos. Ez nem sokat teketóriázott és nagyképűsködött. Ha beteget vezettek eléje, azt röviden, katonásan megnézte. Nem sokat komédiázott meg kopogtatott, hanem az ő éleslátásával meg gyakorlottságával megtalálta rögtön a bajt. Egy-kettőre végzett vele s azért sohasem történt semmi baj." Stb. stb.

Én rendesen megszívleltem a gyöngéd figyelmeztetést és szigorúan alkalmazkodtam az ott uralgó felfogáshoz és követelményekhez. „Katonásan és röviden" végeztem a betegekkel, nem sokat„ nagyképűsködtem" és „tengerész-határozottsággal" egy-kettőre készen voltam a betegről (vagy csak „a betegnek lenni kívánkozóról") táplált véleményemmel; nem mulasztván el azonban nagyon, de nagyon vigyázni arra, hogy — „valami baj ne történjék".

Innen néhány hónap mulva, vagy egy év után átkerültem egy másik hajóra, szolgálatátvételre. Ugyanazon eljárás: szolgálatátvétel, a régi orvos búcsúja, első ebéd és megemlékezés a régi orvosról. És hallottam például a következő véleményt:

„Ez volt aztán az igazi orvos! Milyen gyöngéd és milyen figyelmes volt a legutolsó matrózhoz is. Kérdezett, tudakozódott, fürkészett. Megvizsgálta az eléje vezetett embert tetőtől-talpig, biztatta, vigasztalta és ha meggyógyult, azért napokig figyelemmel kisérte. Ilyennek kell lenni az igazi orvosnak". Stb., stb.

Magától értetődik, hogy e bevezetés után valóságos kis husvéti bárányka voltam. Példát vehetett volna rólam akármelyik vöröskereszt-beli apácza: oly gyöngéd és figyelmes voltam a betegeimmel szemben.

És — csodálatos módon — azért még sem történt semmi baj!

Lehet, hogy e mindenkori akkommodálás következtében történt, hogy egy s más sajnálatos, de kikerülhetetlen apróbb kellemetlenségek kivételével — még ma is örömmel és boldogan emlékszem vissza a haditengerészet nemes és gyönyörű szolgálatában töltött éveimre. — —· —

Hogy azonban mindez sok önmegtagadásba, munkába és sok utánjárásba kerül, az magától értetődik. Sőt magának a vegetativ és animális életnek, a neki egészen új, és az eddigitől minden tekintetben lényegesen eltérő életmódnak a megszokása is sok időbe, sok lemondásba és még több nélkülözésbe kerül. 24—25 évvel kevéssé ízletesnek és élvezhetőnek tartja az ember a hadihajók konzerv-ételeit, a melyektől különben elég gyakran elveszi az étvágyat a — tenger. Kellemetlen átmenet az előbbi szellőztethető, tágas lakószobából és az egyenesen fekvő ágy utána kényelmetlenül keskeny és lökdöső fekhely az apró, sötét kabinban, a mely vagy tikkasztóan forró, vagy dermesztően hideg, ellenben csak kivételesen — engedélyre — szellőztethető és a melyen éjjel-nappal egykétszáz ember ide-oda dübörögve, a feje fölött végzi a mindennapi munkát.

Ilyen előzmények és viszonyok között nem csoda tehát, hogy ámbár a hajók az orvosi tudomány legmodernebb követelményeinek megfelelően vannak berendezve, a tulajdonképpeni orvosi működés mégis többnyire a képzelhető legnehezebb viszonyok között történik. Mert például akárki belátja, hogy milyen nehéz lehet az, tüdőlobot vagy mellhártyalobot diagnosztizálni akkor, midőn körös-körül, fenn és lenn úgyszólván soha meg nem szünő zaj és zsibongás veszi körül a helyet, a hol a megfigyelés történik. Mert ha a gyakorlatok szünetelnek is, a hajó egyszerű tovahaladása által a hajó orrán — a melyben a „kórház“ gyakran fekszik — megtört hullámok csapkodása és zúgása csak nem szűnik meg. Ez a hullámzúgás pedig a legcsendesebb viszonyok között is elegendő arra, hogy a tökéletes megszokás idejéig illuzóriussá tegye a kórosan elváltozott tüdősejtek által létrehozott zörej megfigyelését és megismerését.

Az emberek és elemek okozta zajnál nem kisebb nehézséget okoz az orvosi teendők végrehajtása alatt a hajó mozgása, a mely szabálytalan és hirtelen lökésekből fölfelé, oldal-gurulásokból és zuhanó sülyedésekből van összetéve. Többnyire pedig a zaj együtt jár a mozgással.

Emlékszem akárhány olyan esetre, a melyekben az auscultatiót (a tüdő és szív meghallgatását) oly módon kellett végeznem, hogy hasra feküdtem a megvizsgálandó beteg mellé, egyik matróz a beteget tartotta, a másik pedig engem, hogy megakadályozzák az egymástól való szétgurulásunkat, miközben felülről a vitorlák csapkodása, a kötélzet zúgása, az árbocztól árboczhoz rohanó legénység dübörgése és a hajó orrán megtörő hullámok zúgása adta a kiséretet.

Hogy az erőszakos mozgás a gyógyítás kivitelében is mily nehézségeket okozhat — a chirurgiai beavatkozástól egészen eltekintve, — kitünik a következő példából. Az Indiai Oceánon végig, az Arab-tengertől a Malakkai szorosig és később Sanghai és Hongkong közötti útainkon több tífuszbeteg volt hajónkon. A theraphia leginkább szeszes italokban és naponkint többször ismételt hideg fürdőben állott. Hogy már a szeszes italok — cognac meg pezsgő — alkalmazása is nehézségekbe ütközött, az természetes, lévén a hadihajókon is úgynevezett — adminisztratió és intendantura. Komolyabb nehézségekbe ütközött azonban a hideg fürdő alkalmazása. Először mert nem volt fürdőnk, másodszor mert nem volt hideg. (A 10—12 méter mélységből fölszivattyúzott víz többnyire 23—25 C°-ú volt. Fürdőkádul egy úgynevezett „balje" (dézsa) szolgált, a melynek különben az a normális hivatása, hogy lövések után ezekből mossák ki az ágyúcsöveket káliszappanos vízzel.

A kórházban nem lévén hely egy ilyen atypikus tífusz-fürdőkád befogadására, a corridorban — a kórház előtt — kellett mindannyiszor elhelyezni. Hogy a dézsa a benne levő vízzel és beteggel el ne szaladjon, odakötöztettem a fedélzetet tartó vasoszlopok egyikéhez, és ily módon hajtattam végre a dörzsöléseket, miközben én a beteg szívműködését és hőmérsékét ellenőriztem. És mégis, vala-

mennyi óvintézkedésem ellenére, akárhányszor megtörtént, hogy egy hirtelen lökés következtében egyszerre valamennyien, kád, beteg, ápolók és orvos, ott feküdtünk a corridor túlsó oldalán egy csoportban.

Ime, egy második példa. Ugyancsak az Indiai Oceánon történt, hogy egy altiszten, a ki déli szieszta alatt a corridorban hevert, egy patkány oly szerencsétlenül futott végig, hogy a patkány egyik lába belejutott az altiszt balszemébe. Igen súlyos szembántalom állott be ez inzultusra, a melynek végeredménye geny-meggyülemlés volt a szem mellső kamrájában (Hypopion). Ekkor már a Veres-tengeren jártunk. A hypopion napról-napra fokozódván, beláttam, hogy késsel való beavatkozás vált szükségessé.* A hullámzás azonban oly erős volt, hogy teljes lehetetlennek tartottam bármily elővigyázat mellett a műtétet végrehajtani. Midőn azonban a hypopion már az iris széléig jutott, nem halaszthatom tovább. Végre kell hajtanom a paracentesist, akárhogy. — És végre is hajtottam. A beteget fölültettem egy függőágyra és fölültem a függőágyra vele szemben. Most már együtt és egyidejűleg hányódtunk jobbra-balra. Egy ragtapasszal védett sebészeti kés szolgált a szokásos lanczetta helyett, miután a hadihajók orvosi fölszereléséből a szemészeti műszerek hiányzanak, még pedig azon föltevésből, hogy a tengeren úgy sem lehet a szemen operálni.

Igaz, hogy két-három éjszakai fejtörésembe került ennek az egészen szokatlan kivitelű és a szemészeti sebészet terén valószinűleg egészen új operálási módszernek a kieszelése (tudniillik a nyeregmódra ülés a beteggel ugyanegy hintaágyon), de — a beteg meggyógyult. Már pedig a tengeren is ez a fődolog.

* Röviden és laikusnak érthető módon megmagyarázva, az ilyen geny-gyülemlésnél szükséges műtét abban áll, hogy egy igen finom hegyes késsel a beteg szemen egy seb — nyílás — ejtetik azon a helyen, a melyben a szaruhártya (cornea) átmegy a szemfehérébe (= Paracenteisis). Az így nyert nyíláson a geny a szem mellső kamrájából kiürül; ha e nyílás nem ejtetnék meg, a tovább és tovább meggyülő geny átlépné a szivárványhártya (iris) magasságát és a szemteke hátsó részébe — a hátsókamrába folyna át, a minek következtében a szem okvetlenül elpusztul.

Más esetekben igen sok gondot okoznak a tengerészorvosnak a sebesülések; különösen akkor, a mikor rögtöni műtői beavatkozás válik szükségessé. És miután a legtöbb sérülés éppen akkor történik, a mikor a tenger legviharosabb, azaz midőn a szédítő magas árboczokon a csapkodó vitorlázat és kötélzet közötti munka a hajó veszedelmes hánykódása miatt a legveszedelmesebb, az Oceánokon pedig minden időszakban elég gyakoriak, magától értetődik, hogy e kellemetlen, néha kétségbeejtő szituácziók aránylag gyakran ismétlődnek. A sérülések súlyosságát növeli az a körülmény, hogy ugyanazon ok egyszerre több súlyos sebesülést hoz létre, vagy pedig oly fokút, hogy műtői beavatkozás haladéktalanul szükségessé válik. Így például egy alkalommal 1890-ben június havában a Nicobari szigetektől délre a Monszun által fölvert kolosszális hullámok egyike oly szerencsétlenül érte korvettánk hosszoldalát, hogy a megtört hullám mint egy boltozat csapott át a hajón és óriási víztömeg hullott a fedélzetre. A térden felül érő víz ide-oda hömpölygött a hánykolódó hajón és magával rántván mindent, a mi nem volt odacsavarva, rémületes pusztítást vitt véghez, mielőtt lefolyhatott. Mintegy 25—30 ember hányatott ide-oda a hömpölygő víz által odaüttetve ágyúhoz, árboczokhoz, csónaktalpakhoz. Többek között néhány ember csonttörést, luxaciót vagy erős zúzódást szenvedett ez egyetlen hullám által.

Másrészt pedig a szárazföldön előforduló sérülésektől lényegesen eltérő esetek fordulnak elő a hajók fedélzetén. Ime egy eset, a melyet néhány évvel ezelőtt egy tengerészorvos (jelenleg m. kir. honvéd-ezredorvos) észlelt egyik korvettánkon. Egy matróz oly szerencsétlenül zuhant le a mintegy 25 méter magas árbocz-sudárvitorlarúdról a fedélzetre, hogy czombtörést szenvedett, még pedig olyat, hogy az eltört czombcsontnak meztelenül kinyúló felső vége belefúródott a fedélzet deszkáiba.

Természetes, hogy ilyen vagy ehhez hasonló esetekben a rögtöni műtői beavatkozás életmentési indikáczió jellegével bírhat.

Az életmentésnek valóban klasszikus példáját mutatta néhány évvel ezelőtt egy fiatal franczia tengerészorvos egy franczia hadi-

hajón. Ugyanis: meglehetősen nehéz időjárásnál, magasan járó hullámzás mellett, — Capetowntól délre, — egy fiatal kadet, a ki a hajó leghátulsó részén a folyamatban levő gyorsaság-méréssel volt megbízva, mérés közben hirtelen belekap a mérő-zsinórba, a mely gyorsan perdült le a mérő-zsineget tartó forgó-hengerről. A megrántás következtében a kadet kilódul helyéből és belezuhan a hajó magas tatjáról a zajló hullámokba. Alig tünt el a hullámok között, egy vérfagyasztó, megdermesztő kiáltás hangzik el a hajó hátulján: egy czápa tünt föl közvetlen a lebukott kadett közelében. Még a kiáltás pillanatában egy újabb test zuhanása dermeszti meg a taton állókat. A hajó orvosa, a ki szintén a taton állott a kadet közelében, pillanatnyi habozás és késedelmezés nélkül utána ugrott a vízbefulónak. Iszonyú küzdelmek árán és a mentési kisérletek igénybevétele után sikerült a szerencsétlenül jártat megmenteni és a fedélzetre hozni. De minő állapotban! A bal alszára az izmoktól egészen meg volt fosztva, a csont szétzúzva, a láb pedig egészen hiányzott. Tudniillik a második test vízbezuhanása által megriasztott bestia — a czápa — nem hajthatta egészen végre munkáját és a szájába jutott lábszárt nem haraphatta le, csupán — „horzsolta“. Az amputácziót haladéktalanul végre kellett hajtania a „mentőnek“; ott, a háborgó Oceánon, a magasan járó hullámokon, hánykolódó hajón történt meg a műtét a legcsekélyebb szaksegítség nélkül. A valóban hőslelkű orvosnak megvolt aztán az erkölcsi jutalma (az orvosoknak tudvalevőleg sokszor ezzel kell beérni), hogy a saját életének koczkáztatásával és tetterős, energikus elhatározásával megmentett egy fiatal bajtársat, és a hónapokkal később hazaérkező hajóról, — habár mint nyomorékot, — de mint élő gyermeküket vehették át tőle szülei.

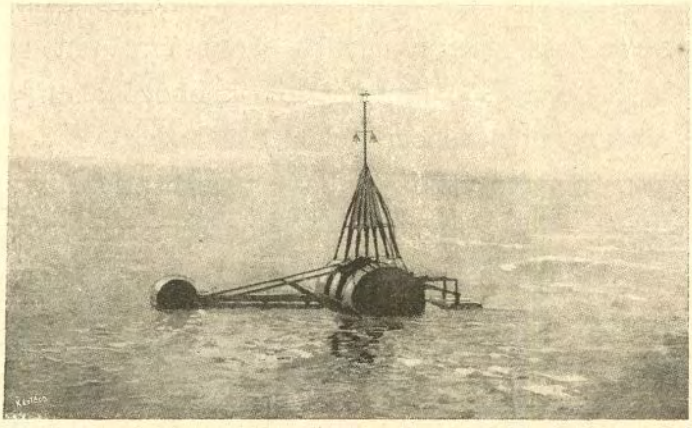

JELZŐKÉSZÜLÉKKEL FÖLSZERELT BOJA.

ORVOSI PRAXIS A KIKÖTŐBEN.

A „Nautilus“ ágyúnaszád nehezen himbálva küzdötte föl magát a tomboló scirocco ellen. Az álhatatosan délnyugatról nyomó szél erejét a legtapasztaltabb tisztek is, meg a sokkal hitelesebb angol gyártmány: a szélerő-mutató műszer 8-as számmal jelölte. A mindenben preciz és exakt tengerészek ugyanis még a szelet is numerusok közé szorítják: 0-tól 10-ig. A 0-erejű szél egyenlő a szélcsenddel (ilyenkor a szél valószínűleg máshol fúj); a 10-es pedig annyi, mint: orkán. Ebből a tabellából ítélve tehát egy olyan jól megmért No. 8. éppen elég dolgot ad egy hajónak, kivált ha az csak olyan gyönge vitorlás ágyúnaszád, a minő a „Nautilus“.

A matróz-sereg átázva a sűrű esőtől, lucskosan az átcsapkodó hullámoktól meg a nehéz munkában kigyöngyöző izzadtságtól dülöngve és támolyogva csúszott és kapaszkodott, az árboczok és ágyúk között a közlekedés feltartására kifeszített kötelekbe fogózva. Itt-ott nagyot lendülve gurult egy vizes matróz előre, részben előresegítve a naszád eszeveszett hánykolódása által, részben pedig „odébb szólítva“ a hajómester ballábának öregújja

által, a mely műveletben, Mezzorana hajómester ballába a harminczéves víztaposás alatt hihetetlen jártasságra tett szert. (Víztaposásnak nevezte a csónakmester a hadilobogó alatti szolgálatát, a különböző tengereken és oceánokon.)

Az ágyúnaszádon száztíz ember és hat tiszt, azaz száztizenhat ember, együttesen áldotta az eget. Szerencsére rongyos szélű, sűrű fekete felhők lebegtek a naszád meg az ég között, úgy hogy az égbe vajmi kevés jutott ebből az imádságból. Jobb is volt így.

A hajóhíd alatt elhelyezett kormánykereket hat matróz fogta háromkézre. A harmadik kéz alatt az egyik megfelelő láb értendő, a mennyiben nagyságra és alakra nézve igen sok esetben a három között nehéz eldönteni, hogy melyik a kéz, melyik a láb.

KIKÖTÉS. BOJÁHOZ KÖTIK A HAJÓT.

A kormánykerék előtt, erősen fixirozva az ingó „boussolet", a tájolót, áll egy vizes kautsuk-tömeg, a melyből egy merészen kiálló, görbe éles orr (esetleges tévedések kikerülése czéljából megjegyzendő, hogy arisztokratikusan görbe orr) áll oly merészen előre,

hogy a szakadó eső- és tengervíz eresz módra ömlik le róla vékony patakban. Ez az orr az őrkadeté, a ki a hajóhídról vezénylő parancsnok kommandóit van hivatva tovább ordítani a harsogó szélben.

A sűrű sötét éjszakában czél nélkül imbolyog a könnyű naszád, élénken emlékeztetve arra a bizonyos dióhéjra. A fából épült hajó nyöszörög, recseg és ropog valamennyi eresztékében, a mint elülről hátra és jobbról balra nagyokat lökdös rajta a habtalan, tintafekete hatalmas hullámhegy, miközben a toronymagas árboczok óriási íveket írnak le a levegőben a rajtuk guggoló matrózokkal együtt.

A hajó iránya délkeleti lenne, ha — lehetne. A scirocco azonban egyenesen onnan fúj és mert szél ellen tudvalevőleg nem lehet vitorlázni, a „Nautilis“ nem tesz egyebet, mint hogy bukdácsol, dülöng és nyüszörög, de előre nem halad. E helyett tehetetlenül nyomatja magát oldalvást a széltől és a hullámoktól, holott már veszedelmesen közel van a sziklás part, kiálló szirtcsúcsaival. Tapasztalati tény azonban, hogy ezek közé jutni könnyű fahajóval nem tanácsos. A szél azonban nem tágít, a „Nautilus“ pedig a mint láttuk, nem tud előrehaladni . . .

— Millió szigony és ötszáz vasmacska! Ez aztán egy tele sapka szél! — mondaná most egy regényben a „kapitány“ és jobb pofájából a bal pofájába gurítaná át a bagót. (Engedelmet kérek egy kis közbeszúrásra: csodálatos dolog, hogy a míg a regényekben és tengeri leírásokban a kapitányok folyton káromkodnak meg bagóznak, a legénység pedig folyton hurrá-t üvölt és sapkáját dobálja a levegőbe, minden józan ok nélkül, addig a hajókon a kapitányok meg matrózok mindezeket nem cselekszik. Én a különböző tengereken való kóborlásaim alatt találkoztam — mondhatnám — a világ valamennyi tengeri nemzetének hajóival, a legkülönbözőbb viszonyok között, de sohasem tapasztaltam, hogy ok nélkül éljeneztek és a sapkájukat a levegőbe dobálták volna. Ilyesmit az emberek csak a regényekben tesznek, meg a — margitszigeti alsó vendéglő terasszán, regattakor. Hajón nem is tanácsolnám egyetlen jóravaló matróznak sem. Először is azért nem, mert a legcseké-

lyebb zaj vagy kiabálás igen szigorú büntetéssel jár; a melyik matróz pedig az ő sapkáját könnyelműen dobálná és elvesztené, az két korona 28 fillér „kincstári kárpótlást" fizetne és határai kurtavasat kapna.)

Tehát a „Nautilus" parancsnoka nem gúrítja át a bagót jobbról balra és nem mondja, hogy millió szigony és ötszáz vasmacska, hanem azt mondja, hogy:

— Őr-kadet! Az első gépészt!

A kaucsukhalmaz a merészen kiálló orral megindul a parancs teljesítésére és kapaszkodik a hajó elejére, a hol az első gépészt gyanítja. Útjában, a vezérárbocz tájékán, rászól egy kadet-társa, a ki némileg vetélytársa. Ez meg tudniillik hihetetlenül pisze orráról híres. Olyan pisze volt az ora (azért írom e szót csak egy „r"-rel, mert sajnálom reá a két „rr"-et), hogy a tengerész-kadetek négy évfolyama egyhangúlag kinevezte — főkinézernek.

— Te, nehogy a hajó orrára menjél most! — mondja a pisze a nagyorrúnak.

— Ugyan miért nem?

— Azért, mert úgy tudom, hogy éppen készülünk szélnek fordulni.

— Hát aztán? — kérdi a nagyorrú, valamit gyanítva.

— Hát, hogy a mennykőbe forduljunk mi szélnek, ha te ott állasz az — orroddal.

A következő pillanatban már gurult a pisze, akárcsak a hajómester intette volna odébb.

Eközben előkerült az első gépész, a kit a parancsnok a magyarázó indokolások és okadatolások beleértésével és a tőle kitelhető terjedelmességgel felkért, hogy:

— Haladéktalanul fűttesen három kazánt, harmincz percz alatt gőz alatt álljunk. Köszönöm.

A gépész, egy szárazföldi hadseregbeli tisztet kétségbeejtőn czivilis lomhasággal fordult sarkon a kapott parancsra, — az igaz. De az is igaz, hogy a „Nautilus" harmincz perczczel és nulla másodperczczel a kapott parancs után gőz alatt állott már. Nagyot

SIRÁLYOK A HALÁSZBÁRKA KÖRÜL.

fütyült a sciroccóra — gőz-sípjával és miközben a legénység szokatlan szolgálatkészséggel fölgöngyölte a vitorlákat illetékes rúdjaikra, a naszád most már czél-, irány- és öntudatosan nekiindult a legközelebbi kikötőnek, illetőleg csak menedékhelynek.

A kézügybe eső legközelebbi öböl T . . . n volt, az ióni tengernek egyik legészakibb pontja. Egy elhagyatott, bóra és scirocco ellen csak gyöngén védett nyílt öböl, néhány lapostetejű, omladozó vakolatú, koczka formára épített házzal, a melyek olyan szanaszéjjel feküsznek, mintha egy koczkázó szórta volna ki őket a poharából.

Ennek az öbölnek a közepén van egy úgynevezett bója, = „boje“: a víz színén úszó hatalmas vashordó, a tetején óriási nagyságú füllel; az egész pedig hatalmas lánczczal és ugyanolyan horgonynyal van kitéphetetlenül odaerősítve a tenger fenekéhez. Ez a „bója“ volt az, a mi T . . . n öblét a „Nautilus“ számára az uralkodó viszonyok között kivánatossá tette Mert egy hadihajó biztos lehorgonyzása különben sem gyermekjáték, de súlyos sciroccónál, szakadó, zúgó zápor közepett, koromsötét éjszakában, rosszúl védett nyilt öbölben, tíznapi lavirozásban kimerült legénységgel — valóságos föladat. Még a „boje“ segítségbevételével is nehéz föladat.

Egyike ama föladatoknak, a melyeknek végrehajtásában jelentékeny szerepe szokott lenni Knezevics „marsgastnak“ (káplári rang), a „Nautilus“ Góliátjának. Ez a Góliát tulajdonképpen dávidabb volt Dávidnál, a mennyiben nem volt magasabb 153 czentiméternél, beleértve azt is, hogy sorozáskor a mérőpózna alatt a lábujjhegyre állt. De ezt a minimális hosszmértéket megtoldotta oly széles vállal, hogy a vállával eltakarta a leghatalmasabb főárbocz árnyékát is. És hogy milyen karjai voltak, azt megmutatta egyszer Honkongban, a hol valamelyik kinai „virágcsónakon“ (a melyeken tudvalevőleg mandolaszemű khinai honleányok árulnak mindent, csak éppen virágot nem) megbarátkozván egyszer egy pirosfrakkos skót tüzérrel, úgy megölelte, hogy az illetőt törött bordával szállították a Sailors-Hospitalba.

Nos tehát, a „Nautilus“ lehorgonyzásának ügyében ennek a dávidszerű Góliáthnak jutott az a szerep, hogy a karvastagságú drótkötelet áthúzza a „boje“ fülén. A naszád messzire kinyúló orrmányán lovagolva, kezében készen tartva a hatalmas kötelet, leste a kedvező pillanatot, hogy fülöncsiphesse a „bojet“ a mely hol mélyen elmerült a fölötte elcsapó hullámban, hol magasra kiugrott a tajtékzó hab alól. Ugyanakkor a naszád oly mélyen bukdácsolt elülről hátra, hogy orrmányával mélyen belefúrta magát a „bója“ körül támadó örvénybe, később pedig fölugrott, mint egy ágaskodó paripa. Mindannyiszor magával rántotta az orrmányon lovagló Knezevichet, a ki kezében tartva a kantárszárat, — a drótkötelet, — leste az alkalmat, a mikor áthúzhatja a „boje“ fülén. Vagy egy tuczat fürdő után sikerült is a manőver és nehány perczczel később az ágyúnaszád biztonságban volt. A „Nautilus“ pihent a horgonyon, már a mennyire a 8-as scirocco ezt megengedte és vele együtt pihent a száztíz ember.

De nem sokáig.

Alig egy félórával a lehorgonyzás után, éjjeli egy óra tájt, fölhangzott a hajó orról az őrszem fölszólító kiáltása:

— Bott-hoy!

Ez a „bott-hoy“ azt akarja mondani: Boot-ehoé! (halló, csónak!); a szokásos megszólítás, a melyet egy hadihajóról bármely közeledő csónakra kiáltanak.

A kiáltásból következtetve mindenesetre nyilvánvalóvá lett annyi, hogy egy csónak közeledik a hajóhoz. Már pedig egy idegen csónak, T . . . n öblében, ily időjárásnál, éjfél után egy órakor, okvetetlenül jelent valamit.

Annyit jelentett, hogy a konzul felesége napok óta súlyos beteg; legyen szíves az orvos és nézzen át egy perczre a partra és segítsen rajta, ha tud.

A fülledt levegőjű, dohos kabin keskeny ágyán álmatlanul heverő orvos — e sorok írója — éppen valami orvosi folyóiraton rontotta szemét, halványan pislogó olajmécses sárga fényénél, — a vitorlás hajókon egyedül megengedett világító készüléknél, —

a midőn jelentették neki, hogy egy kicsit menjen ki a partra; egy szegény öreg asszony van ott, a ki nagyon várja.

Tudomásul vettem a jelentést, letettem a tudományos folyóiratot, föltettem a vízhatlan kaucsuk-öltönyt, zsebredugtam kis műszeres táskámat, négykézláb végigcsúsztam a corridorban fel-

BETEGLÁTOGATÁS CSÓNAKON.

akasztott függőágyak alatt, fölmentem a fedélzetre, odaléptem a hajólépcsőnél váró kavaszhoz és csak annyit mondtam:

— Mehetünk!

A csónakban ketten eveztek. Egy nehéz halász-bárka volt, kormány és vitorla nélkül. A két sötét alaknak az arczát nem lehetett kivenni a koromfekete éjszakában. A délnyugati szél végigsöpört az öblön, majdnem telemerítve az alacsonyperemű lengő járművet. Hol az egyik, hol a másik lábamat emeltem a térdemre, hogy ne egyszerre ázzon mindakettő a bokán felül érő vízben. Itt-ott a gyomromhoz nyúltam és meggörnyedtem, mint a ki görcsökben szenved; (napok óta heves gyomorbántalomban szenvedtem, a melyet a legcsekélyebb változást nélkülöző, emészthetetlen konzervtáplálék okozott.)

Rövid félórai erőltetett evezés után a csónak beleütődött vala-

mibe: a sziklapart volt. A csónakból kiemelt lámpa néhány durván vágott lépcsőt világított meg. Hogy a háttal a czél felé ülő két evezős hogyan talált rá így, minden keresés nélkül, a fekete éjszakában, zúgó zajlásban, az épp úgy tüneményszerű, mint az, a hogyan a szingaléz gyöngyhalász rátalál a vízalatti sziklákra csupán szimat után.

A két evezős által közrefogva, elülről húzva, hátulról tolatva, a csónak kampói segélyével fölkapaszkodtam a meredek sziklaparton, miközben jól vigyáztam, hogy az utánam felnyaldosó hullámok le ne kapjanak a lábamról.

Néhány percznyire a parttól állott a ház, a melyben a beteg feküdt. Az ajtóban váró férj alázatos udvariassággal mentegetőzött a késői háborgatásért; de, bár nem is sejtette, hogy milyen lobogójú hajó az, a mely a viharban bemenekült az elhagyatott öbölbe, — biztos reménynyel fordult a lobogóhoz segélyért stb. Megnyug-

HAJÓRASZÁLLÁS A BENNSZÜLÖTTEK CSÓNAKJÁN NEHÉZ HULLÁMZÁSNÁL.

tattam, hogy készséggel állok rendelkezésére, kivált mikor megtudtam, hogy földinek tehetek szolgálatot.

Beléptünk a betegszobába. Egy gyengén világított, igen szerény berendezésű szobában, kámfor és kamilla-féle theák gőzében, majdnem eltemetve a piroscsíkos dunyhák és párnák között feküdt

egy korosabb, termetes nő, arczán a hosszadalmas és kínos betegség nyomai.

Már az első informáló kérdések után rájöttem, hogy hiába jöttem. Hiába, a mennyiben megfelelő műszerek nélkül jöttem. Olyan bántalomról volt szó, a melynél azonnali, haladéktalanul végrehajtandó műtétet kell csinálni, a melyet az orvos bármily viszonyok között egyes-egyedül is végre kell hogy hajtson. A műtét ugyan súlyos és életbevágó, nem is jár mindig a remélt sikeres eredménynyel, de a műtét nélkül — a melyet mi orvosok herniotomiának nevezünk — az illető beteg föltétlenül elpusztul.

Megmagyaráztam a férjnek a tényállást és elhatároztam, hogy visszamegyek a hajóra, magamhoz veszem a szükséges műszereket, a melyekkel minden hajó pazarul el van látva. A hajóra való visszatérés csaknem fényképszerűleg níven ugyanolyan viszonyok között történt, mint a kijövetel; csupán a lépcsőkön való lemenetelnél volt egy kis variáczió: tudniillik most nem tartottak hátulról és toltak elülről, hanem tartottak elül és hátul, hogy a nedves, lejtős, félméteres lépcsőfokokon le ne zuhanjak a sötét örvénybe. Azután megint következtek az átcsapó hullámok, az elülről hátra mozgó két sötét alak, a bokán felül érő hideg víz, a gyomorgörcsök, stb.

A hajón magamhoz vettem a műszereket és magammal vittem az egyik „egészségügyi matrózt", a hogyan a betegápolókat nevezik. Kisérőül, illetőleg asszistensnek önként ajánlkozott egy fiatal kadet, a ki azon körülménynél fogva, hogy az édesanyjának egyik unokaöcscse két féléven át orvosnövendék volt egyszer a bécsi egyetemen, nagy rokonszenvet és még több hivatottságot érzett a medicinális tudományokhoz.

Az újabb szárazföldi expedicziő számára ezúttal egy hadicsónakot bocsátottak vízre. A nyolcz matróz hatalmas evezőrúdjának (ezekkel tessék vagy két órán át evezni és aztán hurrázni!) egyenletes, kimért csapkodása az esőtől kissé lecsillapodott hullámokon, nagy mértékben emelte a kedélypressziót. Az erélyes, szabályos evezőütések felébresztették az orvosban a tetterős munka-

kedvet; az előttem álló felelősségterhes életmentő műtét analysise előzte a komor hangulatot. Elfelejtettem a gyomorkatarrhust, a melancholiától dohos, sötét apró kabint; megbocsátottam a himlőhelyes olasz szakácsnak a czipőtalpszerű sülteket, meg az avasolajos salátákat; csak annak a halálos betegségben szenvedő öreg asszonynak fájdalomtól eltorzított arcza lebegett előttem a sötét éjben és annak a nyöszörgő sóhajai hangzottak fülembe a zúgó zajlásban.

Az önkéntes kadeton, meg a hivatásos betegápolón az asszisztáló személyzethez egy másik önkéntes is csatlakozott, a kalandos éjjeli expediczióhoz. Ez a harmadik Geiger volt, a „krokodilus-ölő", egy intelligens, rokonszenves magyar fiú. (Jelenleg a budapesti Walser-gyárnak egyik elsőosztályú, kiváló ügyességű mechanikusa.) A krokodilus-ölő czímhez úgy jutott, hogy egyszer Sang-haiban, a Vusong-partján, ő, a hivatásos „Büchsenmacher" (puskaműves) kapta a megbízást, hogy két hatalmas yangtse-kiangi krokodilust, az Európába való átszállításhoz méltóan aczél-pléh koporsóba elhelyezzen, illetőleg légmentesen beólmozzon. Előbb azonban én, az orvos, megbizattam, hogy a hárommétéres bestiákat a rendelkezésemre álló módon a temetésre előkészítsem, a mely megbízatásnak a vízbefojtási kisérlet eredménytelensége után, csak méregkészletemnek teljes fölhasználásával voltam képes eleget tenni. És mert e műveletekben a különben galambszelid Geiger puskaműves csodálatos szolgálatkészséggel szerepelt és a két krokodilust örökre megfosztotta a „könnyezés" képességétől, hát rajtaragadt a harczias czím: „Geiger, a krokodilus-ölő" jelző. (Ebből persze az tűnik ki, hogy büntetlenül csak a doktornak szabad — krokodilust ölni.)

A beteg lakása előtt zárt sorfalat állott a kis helység valamennyi lakója, beleszámítva azokat is, a kik nem a saját lábukon jöttek oda, beleértve a — betegeket.

Az operácziónál szükséges szerepkiosztás már az úton megtörténvén, az életbevágó műtét minden hosszabb bevezető czeremóniák nélkül hamarosan meglett, nagy örömére az aggódó férjnek, nagy megkönnyebbülésére a betegnek és nem kis büszkeségére

a puskaműves Geigernek, a ki immár másodszor asszisztált sikerrel az orvosnak, az ő földijének.

A vihar elől csak provizorikus szándékkal bemenekülő ágyúnaszád még napokig maradt aztán lehorgonyozva a t . . . ni bója előtt; részben némi havariák kijavítása végett, de még inkább az operált betegre való tekintettel, a kit lelketlenség lett volna a még mindig nagyon szükséges orvosi felügyelet nélkül magára hagyni. Az öbölben veszteglő hajó ott tartózkodása alatt kisebbszerű Lourdes jelentőségére emelkedett. A telep és környezetének évek

NAGYAPA ÉS UNOKA.

óta meggyült krónikus betegei — asszonyok, aggok és gyermekek — tíz mértföldnyi területről sereglettek nehéz halászbárkákban és könnyű ladikokban az ágyúnaszádhoz, a mely úgy magaslott ki a körülötte táborozó csónak-flottából, mint országos vásáron a gyolcsos zsidó ekhós társzekere a többi vásáros bódé közül. Évek óta felgyűlt ficzamok, rosszul gyógyult csonttörések, daganatok, akkorára megnövesztve, mintha kamatot hajtottak volna tulajdonosaiknak, bel-, kül-, fül-, bőr-, fog- és szembántalmak, szóval: a betegségek egész kincstára halmozódott össze naponként a „Nautilus“ körül.

A környék legirigyeltebb emberei a — súlyos betegek voltak. Valósággal ünnepelték az öreg datolyást, Karaklidesz Vetant, a kit azért hoztak közköltségen a hatodik határból, hogy a kisebbik fejét

— egy másfél kilónyi zsírdaganatot — eltávolítsa a hajó-doktor. Az emberek valósággal duskálkodtak az ingyen doktorban, ingyen gyógy- és kötszerekben. És e boldogsághoz nem is kellett egyéb, mint egy 10—12 órai út a nyitott csónakban, meg valami súlyos bántalom.

T . . . n öböl és környékének az örök időkre emlékezetes boldog időszaka azonban nem sokáig tartott. A havariák tökéletesen rendbe hozatván, úgy a beteg öreg asszonynál, valamint a hajó bordáin és kötélzetén is, az ötödik napon a „Nautilus“ eloldotta a hajóhoz erősített kötelét kibontotta a vitorláit és T . . . n szomorú öbléből kivonult.

Mindenesetre nagyobb mennyiségű áldás szállhatott utána az ott lakók részéről, mert hosszú időn keresztül derült kék ég alatt simán és zavartalanul folytathatta útját a tükörsima csendes tengeren.

*

A Bocche di Cattaro kopár, fekete sziklái között feküdtünk a „Narenta“ ágyúnaszáddal, abban az öbölben, a mely legközelebb fekszik a Punta d'Ostro és a Mamula erődök által védett bejárathoz. Az öböl egyik partján fekszik Porto Rose, a másikon Melinje és Castelnuovo. Mi Melinje közelében voltunk lehorgonyozva.

Egy alkalommal délután négy órakor a porto-rosei oldalról csónak közeledett hajónkfelé. A Boccheban szokásos járműű volt: középnagyságú nehéz csónak, hasas oldalakkal, két evezőre. A csónak odafeküdt naszádunk lépcsője alá, egy öreg dalmát szállt ki belőle és feljött a fedélzetünkre.

— Prego il sior dottore.

Nekem szólt a látogatás,

A fia súlyos nagybeteg; azt látogassam meg. A Madonna megfizeti.

Az orvosi segélynyujtásnak és az orvosi honorálásnak ez a módja: órákon át csónakban ülni esőben, perzselő forróságban és

hogy majd fizet a — Madonna, egészen megszokott dolog volt már előttem. (Elég gyakran fordul elő most is a szárazon; csupán a Madonnát helyettesíti a — nagyharang.) A „Narenta“ ágyúnaszád ugyanis évek hosszú során mint állomási őrhajó tartózkodott a Boccheban, a mely szolgálata folytán a hónapnak egy részét az öbölben töltötte horgonyon A népszegény vidék pénzszegény népe, a melytől mértföldekre esik a legközelebbi orvos, a „Narentá“-

A SZÜLETETT TENGERÉSZ.

OSZK
Országos Széchényi Könyvtár

hoz szokott fordulni orvosi segélyért. De csak ritkán, a legsúlyosabb esetekben. Tapasztalásból tudtam, hogy a mikor dalmát csónakos beteghez hívott, ott — periculum in mora.

Ezúttal se késedelmeskedtem tehát. Parancsnokomtól engedélyt nyervén a hajóról való távozásra, magamhoz vettem műszereimet és kötszeres táskámat, aztán a csónakba szálltam.

Az evezőket a vén dalmát kezelte és egy fiatal gyerek, — igazán még valóságos gyermek, — nagyapa és unokája. Egyik evezőnél a hetvenkét-hetvenöt éves aggastyán, a másiknál egy hét-éves gyermek.

A hogy a tisztán tartott csónakba léptem, a nagyapa egészen fölöslegesen ugyan, de kötelességszerűen elsimította a hátulsó ülőkére terített pokróczdarabot, olyan gépies és mégis udvarias mozdu-

lattal, a minővel a mi tisztességtudó parasztasszonyaink végigtörlik kötényük csücskével a széket, a mellyel bennünket megkináltak.

Az aggastyán és a gyermek egyenletes — mondhatnám: egymáshoz szokott — ütemben kezelték a súlyos, hosszú evezőt. Az öreg tenyere kérgesre volt törve az evezőrúdtól, mint az ökör nyaka a járomtól. A gyermek napbarnított rövid ujjaival alig bírta átfogni

A LEENDŐ TENGERÉSZEK.

a vastag rudat. Különben is az egész gyermek, akinek tagjait fogyatékosan fedte a kevés ruhadarab, gömbölyű fejével, sűrű barna fürteivel, okos, szelid tekintetével, erősen napsütött bőrével inkább hasonlított egy Barbedienne bronzszoborhoz, mint olajpréselésből élő szegény dalmát rongyos gyermekéhez.

Útközben beszélgettem az öreg dalmáttal, Zurovich Pietroval. Tengerész volt az öreg, a hogy tengerész volt az apja is; a fia, Zurovich Domenico is az, a ki most beteg. Tengerész lesz ez a gyerek is, a Mirkó, a ki már esztendeje, hogy az ő hűséges evező társa.

A vén dalmát beszédjén meglátszott a világotjárt és sokat látott

ember tudása és tapasztalata. Bámultam komoly és helyes felfogását és bámultam azt a kitartó izomerőt, a melylyel az aggastyán másfél órán keresztül egyetlen percznyi pihenés nélkül mártogatta a vízbe súlyos evezőjét, mélyen és kiadósan. Naplemente felé kerekedett egy kis szél s ez könnyített rajtuk: az evezőt fölcserélhették a vitorlával. A kis Mirko, a hétéves tengerész-csöppség, bámulatos ügyességgel és a mókus vidám fürgeségével ugrált ide-oda: oldott, bontott, kötött, húzott és csomózott. Most volt igazán elemében. A szél nyomása alatt oldalra fektetett csónak símán és gyorsan siklott a most már kissé hullámzó víztükrön.

Rövid félóra mulva sziklák közé vájt öblöcskébe ért a csónak. A meredek partról néhány sziklalépcsőn kellett fölhaladni és jól megfogózni a — semmiben, hogy a szűk öblöcskében megtorlódó hullámok vissza ne szólítsák az embert.

Fönn a parton megnyergelt öszvérrel várt reám az öreg dalmát másik unokája. A mintegy hatszáz méter magas hegyre, a melyen a meglátogatandó beteg lakott, gyalog alig tudtam volna fölkapaszkodni. A hegynek ez a része esőmosta barázdáktól szaggatott sziklaóriás volt. Útnak semmi nyoma. Az öszvér hátán léczekből és vászonszijjakból összetákolt teknőszerű nyereg nyujtott kényelmes és biztos ülést. Kengyelvas helyett az öszvér mindkét oldalán — szügytől a farig — egy-egy kötél volt kifeszítve.

A zömöktermetű kis öszvér czéltudatosan és biztosan haladt a nyomnélküli sziklaúton; helyenkint tapogatózott kilépés előtt magas, karcsú patáival a sziklaszéleken, mintha gondolkozott volna. (Én is gondolkoztam: mennyivel könnyebb az orvosok praxisa például — Budapesten. Pedig — nem igaz!)

Följutottunk a hegytetőre. A házak előtt sorakozva állott a lakosság. Gyerekestül, asszonyostul mintegy negyven-negyvenöt. Arczukon látszott a fontos eseményhez fűzött kiváncsiság és várakozás. Hogyne! Két napja tárgyalják, hogy Zurovich Domenicohoz elhozzák a hadihajó tudós orvosát. A gyerekek és a fiatal leányok tisztelettudó csókkal üdvözöltek, a melyet a karomon meg a kabátom szárnyain ejtettek.

Tengerész-kabátom aranyzsinórzatától és a nagy aranygombok-tól — ez elbűvölő látománytól — karikára nyíltak az okos, pajkos szemek és tátva maradt a sok rózsásajkú piszkos kis száj.*

Zurovichék háza előtt kiemeltek a nyeregből, a mint az a hozzám hasonló magasrangú személyiséget megilleti. Beléptem a szobába. A gyéren világított szobának egyik zúgában feküdt a beteg. Első pillanatra meglátszott rajta a hosszas kínos betegség. A súlyos beteg aggódó félelmével és az élethez kapaszkodó tekintetével nézett rám, fürkészve arczomon a hatást, a melyet a vizsgálat eredményezett.

A szobában sötét volt. A függönytelen kis ablakon a lemenő nap már nem küldött be elég sugarat. Világosságot kértem. Az öreg csónakos segíteni akart a bajon: létrát hozott, felmászott a tetőig és a beteg fölött kiütött a házfedélből néhány cserepet; a világosság egyenesen a betegre esett. Alapos vizsgálathoz azonban ez is kevés volt; gyertyát kértem. Az öreg „gyertyát" hozott, azaz a szemem láttára csinált egyet: egy cseréppe, a melyben olaj volt, beledugott egy szárított olajfalevelet és meggyújtotta. Ennek a fényénél vizsgáltam meg a beteget. Súlyos bántalomban szenvedett a szegény. VII-ik Edvárd angol király meglehetős népszerűvé tette ezt a betegséget később: vakbélgyuladás volt. A legkedvezőbb esetben is, a mikor a helyi és anyagi viszonyok megengedik a költséges gyógykezelést és világhírű, kiváló operateurök azonnali műtői beavatkozását, még akkor is rendkívül súlyos bántalom. Hát még ilyen esetben, a mikor öt mértföldnyi területen nincs orvos, a mikor a legsürgősebb gyógyszer beszerzése legalább félnapot vesz igénybe és ezt az útat is meredek sziklákon és lassan czammogó evezős csónakon kell megtenni; a mikor a fájdalmat csillapító jég csak a nevéről ismeretes, a mikor csákánynyal kell beütni a ház tetejét, hogy világosság jusson a beteghez, vagy olajba mártott falevél fényénél kell végezni az életmentő operácziót!

* Valamennyin meglátszott a leendő tengerész, mert valamennyinél kilógott — hátul a kormánylapát.

A KÉSZ TENGERÉSZEK.

OSZK
Országos Széchényi Könyvtár

Instrumentális fölszerelésem nagyon fogyatékos volt; olyan, mint minden orvosé, a kit elhagyott vidéken lakó beteghez hívnak előkészületlenül. Ezektől kitelhetőleg nyujtottam az első segélyt, azzal az igérettel, hogy holnap, jobban fölszerelve és segítséget hozva magammal, újból eljövök. Tehát csak nyugalom és bizalom: majd holnap. — — — Hol voltunk mi már — másnap!

A hogy későn este az ágyúnaszádra értem, azonnal feltűnt a szokatlan sürgés-forgás és elevenség a hajón.

— Talán csak nem készülünk a tengerre? — kérdeztem magamban.

— Holnap hajnalban indulunk, — jelentette az őrkadet, a mint a fedélzetre léptem.

— Szegény Zurovich Domenico! — volt az első gondolatom.

Távollétem alatt ugyanis sürgöny jött hajónkra a főhadikikötőből, hogy horgonyainkat haladéktalanul fölszedjük, induljunk és csatlakozzunk az Adria északi részén czirkáló hajórajhoz, a hol további rendeletet kapunk.

Másnap hajnalban kivitorláztunk. — — — Képzelem, mekkorát bámult másnap szegény kis Mirko, a mikor leszállt a hegytetőről és hasas csónakjával hajónkat kereste, de csak hült helyünket találta! Mekkorát nézhetett az ő okos, szelíd szeme és milyen nagyon fájhatott az ő kis szíve, a mikor hült helyét találta annak a büszke hadihajónak, a melyen az a nagybajuszú doktorbácsi lakott, a kinek olyan aranyos volt a ruhája és a ki meggyógyította volna az ő szegény beteg édesapját! — — —

SZEMLE EGY SKÓT EZRED FÖLÖTT. (HONKONGI EZRED).

NOSTALGIA.*

Az Indiai Oceán keleti oldalán jártunk, a csendes-oceáni szigetcsoportok közelében. Az utolsó kikötőt, a szigetek legbájosabbjának: Ceylonnak gyöngyét, Colombót, mintegy húsz napja, hogy elhagytuk. Azóta szakadatlanul a sík tengeren, a végtelen Oceánon tartózkodtunk, miközben idilli életet éltünk. Azok a nagy és izgalmas viharok, a melyek az Indiai Oceán nyugati — Arábia és Elő-India közötti — részében napokon keresztül egyhuzamban tépték meg vitorláinkat és csaptak toronymagas hullámokat a födélzetünkre, miközben legénységünk néha negyvennyolcz órán át nem válthatott száraz ruhát, ezek a viharok már megszüntek. Maga a háborgó Oceán is lecsöndesült. Míg a nyugati részben hajónk húsz napon át egy perczig

* Nostalgia = honvágy. Lelki betegség, a mely a szülőföld után való túlságos, kóros vágyakozásból áll és a hazatérésre vonatkozó képzetek túlélénksége által jellegzetes. Kivételes esetekben halálos lefolyású lehet.

nem feküdt vízszintesen az óriás vízhegyekre megdagadó hullámokon, most, Ceylon szigete és a malaccai szoros közötti útunkon, majdnem ugyanannyi ideig oly nyugodtan vitorláztunk a tükörsima felületen, mint akár egy csónak a kikötőben.

Az elemeknek ezzel a nagy nyugalmával a hadihajókon szokásos nyüzsgő, mozgalmas és lármás élet is nyugalmasabb lett. A kora hajnaltól késő estig, sőt néha az egész éjen át meg nem szünő gyakorlat és erős szolgálat megenyhült. Az egy év óta úton levő hajó legénységének immár befejezett kiképzése a haditengerészet sokféle ágaiban megengedhetővé tette, hogy a legénység ne legyen örökös zaklatásnak kitéve, hanem közbe-közbe egy kissé megpihenhessen.

Mily édes emlékű, felejthetetlen szép órák voltak e nyugalmi oázisok, az idegizgató nehéz szolgálat közepette. Az árboczok tövébe, a kötélcsomagokra, az ágyútalpakra leheveredő legénység, egy hatalmasan megkonstruált gépezetnek mindmegannyi apró részlete, halkan társalogva, vagy csöndesen elszenderülve, hevert szanaszéjjel a fedélzeten. A kötélzet között monoton zúgással átsuhanó szél, a mely domborúra duzzasztotta a vitorlákat és a hajó orra által fölvert gyönyörű habok, a melyeknek halk csobogása emlékeztet a kavicsot gurító patak csevegésére, bájos harmóniát alkottak az idillikus nyugalommal.

Dohos levegőjű, sötét és szűk kabinom helyett a fedélzeten pihentem magam is. A hajó előbástyáján — a fedélzetnek egy emelkedettebb helyén — a hol két kiskaliberű ágyú között a munícziós láda állt, szoktam tartózkodni. Itt ülve mindent láttam, míg engem senki sem zavarhatott.

Egy halványképű fiatal matróz — egy csillaggal a kék inggallérján — volt leggyakrabban a szomszédságomban. Már hazulról való indulásunk után feltünt e fiatal matróz kétszázharmincz társa között. Szolgálata vakmerő bátorságot és rendkívüli testi ügyességet követelő ponthoz kötötte; tudniillik a főárbocz legmagasabb vitorlarúdjára volt kijelölve, a melyen csak négy s legfeljebb hat matróz szokott a vitorlákkal foglalkozni.

Ebben a szédületes magasságban, lábával a vitorlarúddal párhuzamosan futó vékony kötélre támaszkodva, a mellével pedig ráfeküdve a vitorlarúdra, — miközben a harmincz méternél magasabb árbocz hatalmas íveket írt le a levegőben, bámulatos ügyességgel és hidegvérrel oldozta és kötözte a viharban dühösen csapkodó nehéz vitorlát. Az értelmes, okos képű fiú víg kedvével és eleven temperamentumával, meg a többi társai közül kiváló kellemes modorával általános kedveltje volt a tisztikarnak.

Velem csak utazásunk első évének második felében jött közelebbi érintkezésbe, a midőn is egy reggel a profósz a megbetegedtek szokásos bejelentésével Luigi Szczábo-t is bejelentette, mint maródit. Luigi Szczábonak nevezték a fiatal matrózt, a kit azonban én mint — Szabó Lajost ismertem. Szabó ugyanis nyíri magyar fiú volt és csak a mindenféle nemzetbelit elolaszosító hajónyelv csinált a magyar fiúból Szczábo nevű dalmátot.

Mikor megnéztem, Szabó már nem volt a régi eleven fiú, a snájdig Ober-Bram-Raa-Gast, a hogyan őt hivatalosan nevezték. A fiú arcza halvány volt, szeme bágyadt és egész magatartása betegesen elváltozott. Panaszkodott, hogy fáj mindene, enni, aludni nem tud, az árboczokra kúszni alig képes, a fele úton úgy elgyöngül, hogy mindig attól fél, hogy visszaszédül a tengerbe.

De én a leggondosabb vizsgálat mellett sem tudtam nála valami szervi bajnak a nyomára jönni. Egynehány napi pihenés után erősebb táplálkozás és néhány üveg spanyol bor által látszólag újra frissebb lett — a beteg, de a macskaügyességű árboczlegény és az ágyúütegnél eleven, ügyes tüzér nem volt többé. Minduntalan betegnek jelentkezett, holott semmi baja sem volt. Kérte könnyebb szolgálatra való beosztását és valami gyógyszert, hogy ne legyen olyan — bánatos. A húsz éves matróznak, a testedző és lélekerősítő munkával foglalkozó katonának ez a sajátságos kérése kissé szokatlan volt. A tengerészélet örömei és gyönyörei — mert a küzdelmes pályán ezekből is van néha egy kevés — és a kikötői élet szórakoztató változatossága nem gyógyították meg az én fiatal honfitársamat.

Bajtársai között voltak számosan, a kik tényleg, kimutathatóan, nagy betegséget szenvedtek át. De a derék fiúk az ő bikanyakukkal és barnapiros arczukkal néhány gramm chinin, salicyl vagy ipecacuanha után talpra állottak és vígan kúsztak ismét a hajó szédületes magas árboczain. Csak az én honfitársam, a ki legalább is hasonló gondos kezelésben részesült, nem tudott többé ober-bramraa-gast-ig fölvergődni.

Most is, a midőn az egyenlítő vidékének balzsamos lágy levegőjében jártunk, künn a sík Oceánon, a hol a duzzadó vitorlák gyorsan röpítettek bennünket a Kelet és Dél csodaszépségű vidékei felé, szomorú volt szegény nagyon. Ott guggolt rendesen az én üdülő helyem közelében, az előbásyán.

— Itt olyan jó meleg van, szokta mondani, azért tartózkodik ott legörömestebb. Egy foknyira voltunk az egyenlítőtől és ő — fázott. Rákönyökölt az alacsony hajóperemre és úgy bámult bele merően, mozdulatlanul, sokáig, a végtelen nagy semmibe. Ha megharsant a kürt vagy a hajómester sípja, szolgálatra híva a legénységet, a melyre mint a villámszikra érintésére ugrottak talpra a legények: ő szegény, a ki mintaképe volt a gyors, fürge és ügyes tengerésznek, csak vontatottan vánszorgott kijelölt helyére.

Singapore kikötője kétheti kellemes megszakítást adott a távoli Keletre és a magas Északra irányított útunkban. Az eddig megtett hosszú útban, végig az Indiai Oceánon, a nehéz munkában kimerült legénység a tengerész naiv lelkületével, a kinek minden jó, minden szép és minden kellemes, „tele kupával“* élvezte a szárazföldi élet örömeit. Az exotikus vidék az ő bűbájos szépségeivel, a sohasem látott idegen emberfajok különböző konglomeratuma, a velük való érintkezés, de legfőképpen a nem ingó szilárd szárazföld a talp alatt, igen nagy mértékben járul hozzá, hogy a tengerész új erőt szerezzen a további hosszú küzdelmekre.

Singapore elhagyásával végre kiértünk az Indiai Oceánból, beértünk a Csendes Oceánba. (Ez is egy kis változatosság.) Eddigi

* Tudjuk, hogy milyen a matróz „élvezeti tele kupája“!

keleti irányunkat is alaposan megváltoztattuk, a mennyiben egyenesen északnak, a kinai és koreai partok felé tartottunk. Friss szellő lengett nemcsak a kötélzet között, de a mi kedvünkben is. A kétheti szárazföldi pihenés valóságos üdülés volt ránk nézve. Bőségesen el voltunk látva friss élelmiszerrel s a mikor a legénység letelepedett délben a jól megérdemelt ebédhez, az öröm mosolya ült ki a viharedzett barna fiúk arczára, a mint ott látták az unalomig megszokott konzervek helyett a friss — zöldborsót és az ananászt.

Esténkint, ha kigyúlt a Déli-kereszt csillagzata a sötétkék égbolton és megszünt a szolgálat, megalakultak a különböző nemzetiségű kórusok és a kissé durva tréfájú matrózjátékok.

Honfitársam, Szabó Lajos, ezekben már nem vett részt. Ő szegény beteg volt. Nem a gyomra fájt neki, sem a melle, mint más közönséges halandónak; neki szegénynek a — szive fájt. De ez nagyon fájt neki. A nostalgia bántotta, ez a gyötrő, maró fájdalom, a mely egy perczig nem hagy nyugtot annak a szívnek, a melybe egyszer befészkelte magát. Az ilyen betegség ellen az én gyógytáramban nem volt orvosság. Minden mértföld, a melyet megtettünk hosszú útunkon, fokozta az ő fájdalmát és minden nap, a mely meghosszabbította távollétünket hazulról, az ő otthonától: neki egy végtelenség volt.

A Fülöp-szigetek magaslatán Szabó már egyáltalában nem volt szolgálatra képes és mire fölértünk a Pecsili-öbölig, négy hónappal később: kis kórházamnak Szabó volt a legsúlyosabb betege.

Pedig volt más nagybetegünk is. A Jangcze-Kiangon súlyos jellegű maláriát és disenteriát szereztünk; a kizárólag rothadt hallal táplált sertések túlzsíros husa, meg a kenyér hiánya veszedelmes gyomor- és bélbántalmakat idézett elő. Az órákon át viselt teljesen átázott öltözet a hideg éjszakában sok tüdőlobot és reumatizmust okozott; a formózai csatorna és a Sárga-tenger nehéz viharjai meg tájfunszerű orkánjai sok súlyos sebesülést termeltek. És mindezeknek áldozatai ott nyögtek, nyöszörögtek a parányi kis kórházban s az előtte elhelyezett függőágyakban.

A kis kórház a corridorban volt elhelyezve a hajó orra alatt,

az aránylag legcsöndesebb helyen. Fölötte csak két ágyú — az említett két kis kaliberű ágyú — állt és a messze előrenyúló orrmányárbocz vitorláinak szolgáló kötélzet. Nyolcz ágy volt benne, négy a földszinten és négy ezek fölött. A vasoszlopokra függesztett ágyak csikorogva himbálóztak, ritmikusan a hajó mozdulatai szerint. Az alig tenyérnyi ablakokon gyéren szürődött át a behatoló napfény s e kevés fénynek is gyakran útját állotta a hajó orra által folytonosan fölcsapott hullámzás.

Szabó a földszinti ágyak egyikében feküdt, hogy könnyebben hozzáférhessek. Az otthona után való csillapíthatatlan vágyakozás hihetetlen mértékben és példátlan gyorsan emésztette a szegény fiút. Napról-napra, óráról-órára megfigyelhettem szenvedéseit és magam is szenvedtem, hogy nem segíthettem rajta. Most már szivesen hazaküldtük volna, de ez most lehetetlenség volt. Várnunk kellett, a míg oly vizekre jutunk, a hol a közlekedési viszonyok megengedik, hogy egy hazatérő kereskedelmi hajóra áttegyük. Egyelőre meg kellett elégednem azokkal a szerekkel, a melyektől az adott viszonyok között némi eredményt vártam.

Gyakran néztem be hozzá. Leültem az ágya szélére és himbálóztam vele, meg szenvedtem vele.

— Hogy van ma, Szabó? — kérdém tőle egy délután. Megjegyzem, hogy a míg a legénységet a szokásos tegezéssel szólítottam, őt, valamint a magyar fiúkat egyáltalában, sohasem tudtam tegezni, ha magyarul beszéltem velök.

— Köszönöm, orvos úr; valamivel jobban, hogy ön most itt van; de azért nagyon fáj itt, a szivem.

— Sohse törődjék vele, Szabó. Nézze, ezek itt mind sokkal betegebbek, mint maga és mégsem szenvednek annyit. Ezek is szeretnének ám otthon lenni, ezeket is bántja a honvágy, de nem engedik úgy át magukat a fájdalomnak. Emberelje meg magát és szedje össze magát, majd meglássa, hogy elmúlik ez az ostobaság. Hiszen már nem sok van hátra. Most átmegyünk Koreába és Japánba, onnan gyorsan levitorlázunk a csendestengeri szigetekre; hamar átvágunk az Indiai Oceánon, fölvitorlázunk a Vörös-tengeren, át-

csapunk a Földközin; gőzzel fölhaladunk az Adrián és — otthon vagyunk. Még egy rövid kis esztendőcske és otthon vagyunk.

— Rövid kis esztendőcske? — mondá fájdalmas mosolylyal. — Hol leszek én egy esztendő mulva!

Elmondotta, hogy mennyire iparkodik ő maga is, hogy elterelje a figyelmét ez örökös bántó gondolattól. De egy perczre, egy pillanatra nem képes rá. Szüntelenül a hazatérésre, meg az otthonára gondol. A milyen folytonosan előre és távolabbra utazunk mi, épp oly folytonosan utazik ő gondolatban hazafelé. Átélvezi gondolatban a hazavivő utazásnak minden óráját; érzi, mint közeledik haza minden nappal; azután vasuton utazik és milyen boldog, a mikor itthagyja ezt az utálatos hajót. A vonat ablakából látja az ő faluját, már lát ismerős arczokat. Az állomáson várják a szülei, testvérei, a szomszédok. Ölelik, csókolgatják, bámulják. Aztán hozzák a vacsorát, a jó tejfeles csirkét, friss kenyeret, fehér bort; aztán kiülnek a padra, a ház elé, a kis huga az ölébe ül, az édesanyja simogatja az arczát meg a karját; most jön haza a legelőről a tehéncsorda, meg a konda, azután harangoznak...

— Klaar zum Stagen! An die Segel-Stationen! — hangzott be e perczben a rideg harsány kommandó a kórházba. — Az álmodozásaiból fölriasztott szegény beteg riadtan akar fölugrani függőágyából, aztán bágyadtan, kimerülve dül vissza a kemény vánkosra. Egy betévedt napsugár véletlenül éppen az ágyára esik és megvilágítja a fakószürke, lesoványodott arczot. Bágyadt szemével ismét elmereng, száraz, repedezett ajka érthetetlenül suttog valamit. Szegény: álmodozik és halluczinál...

Kitűzött programmunknak megfelelően, még tovább északra és aztán ismét Kelet felé folytattuk útunkat. Két-három hónappal később Korea barátságtalan és zord partjain tartózkodtunk és szeptember hónapjában Csemulpóban voltunk, hol három hétig volt horgonyunk a tengerben.

A súlyos szolgálati viszonyok az elzárt országnak — Koreának — szirtekkel megrakott és kevéssé ismert szaggatott partjain, a hiányos életmód, a rossz időjárás stb. legkevésbbé sem szol-

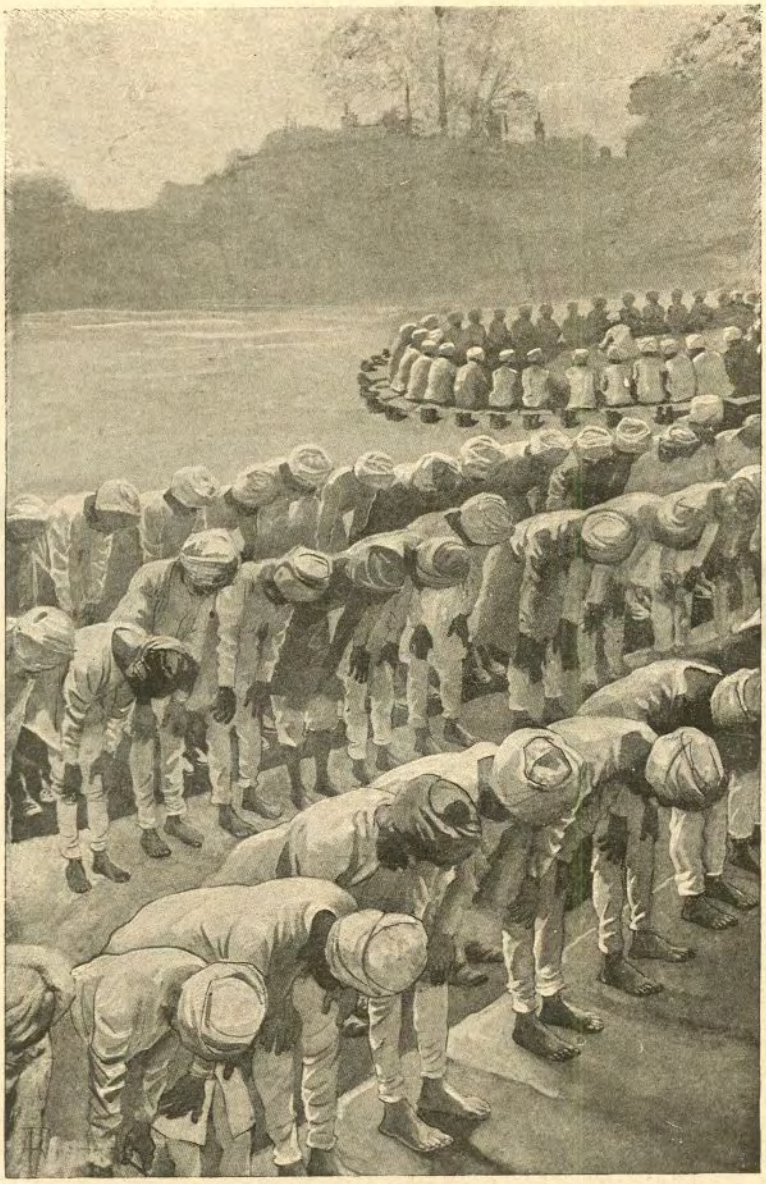

IMÁDKOZO INDIAI CSAPATOK.

OSZK
Országos Széchényi Könyvtár
ORSZ. SZÉCHÉNYI KÖNYVTÁR

gált betegeink, valamint egész személyzetünk egészségi állapotának javulására.

Szegény honfitársam, a fiatal matróz rohamosan esett lefelé az ő életpályájának rövid lejtőjén. A tudományom egyszerűen cserben hagyott. Hasztalan alkalmaztam az erősítő táplálékot, a drága borokat meg a pezsgőt; az erősítő gyógyszerek épp oly eredménytelenek voltak, mint a csillapító orvosságok. A szegény fiú szemlátomást sorvadt, fogyott és pusztult. Azt a szivébe fúródott mérget nem tudtam eltávolítani. Csemulpóba értünk, már el volt határozva, hogy

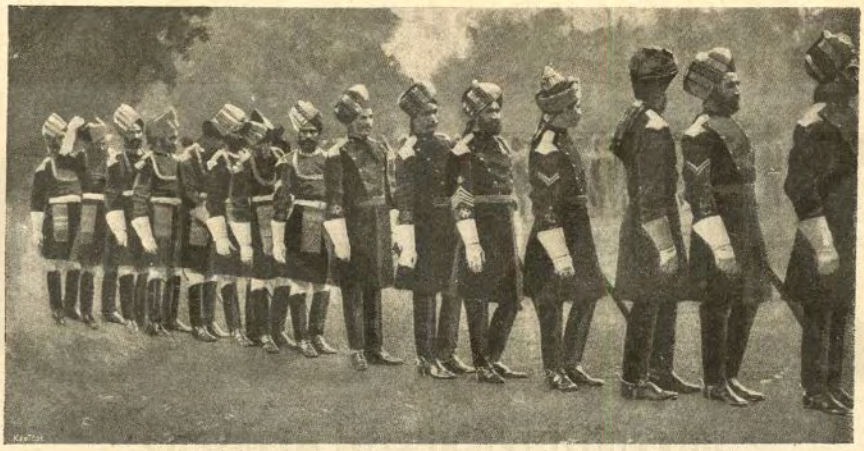

A BENGÁL HADSEREG TISZTIKARÁBÓL.

a legközelebbi alkalommal átküldjük a szomszédos Nagazakiba, Japánba, hogy onnan a legelső Európa felé induló hajóval hazaküldjük.

Egy pillanatra csodálatos varázszsal hatott rá, a midőn ezt az elhatározást közöltem vele. Remegve leste a hajót, a mely Korea és Japán között közlekedik és egy matróztól nem várt precizitással és jártassággal számította ki a napokat, a melyek alatt a mintegy tízezer mértföldnyi útat hazájáig meg fogja tenni. Boldogan rajzolta le a kórházban fekvő bajtársainak azokat a gyönyörűségeket, a melyek rá várnak. Beteges, fakó arcza kipirult; bágyadt, megtört fényű szeme kigyúlt a jövendő boldogság elképzelésére.

Én pedig, az orvos, ezalatt előkészületeket tettem a szárazföldi — kórházba való átszállítására. Mert hogy egyhamar nem fog Európába utazhatni, azt láttam. A Csemulpóban élő japánoknak van egy kisebb szabású kórházuk, oda szállíttattam. Az ott tapasztalt ragyogó tisztaság és az európai színvonalon álló két japán orvos némi reményt hagyott fönn, hogy a szegény fiú talán mégis összeszedi magát annyira, hogy csakugyan haza lehet majd küldeni.

És szegény földim csakugyan elment a hosszú útra, a melyre azonban mindnyájan elkisérhettük: a kórház szomszédságában fekvő — temetőig. Négy nappal azután, hogy átadtam a japán orvosoknak, váratlanul agyhártyalob lépett föl, a mely támogatva a hónapok óta tartó rendkívüli hiányos táplálkozástól és leküzdhetetlen álmatlanságtól, nehány nap alatt megszabadította szegényt szenvedéseitől.

Magyar ember talán sohasem részesült ily nemzetközi végtiszteletben. A kikötőben lévő idegen nemzetiségű hajók: az amerikai „Palos", a franczia „L'Aspic", a német „Iltis" (a mely egy évvel később csaknem az utolsó emberig elpusztult egy japán szirten), a portugál „Vasco da Gama", a japáni „Csokaykan" és a kinai „Ping-Yün" a partra szállított csapatokkal vettek részt az oly messze idegen földön maradt fiúnak a temetésén.

S a szegény fiú mégis — magyar földön pihent.

Az íróasztalom fiókjában évek óta tartogattam, mint a hogy az ereklyéket szokták tartani — fehér selyem zacskóban — egy maroknyi földet az én szülővárosom határából. Ezt osztottam meg az én szegény földimmel és ennek felét tettem koporsójába a feje alá. Bizony az kevés volt; de nem adhattam többet; mert esetleg mi maradt volna — nekem?

FÉLREISMERT LOBOGÓ.

Korea ismertetésénél említettük, hogy Korea legújabb történetében — tudniillik a hetvenes években — válságos jelentőségű két mozzanata volt az amerikaiakkal és a japániakkal. Az amerikaiakkal való konfliktus úgy keletkezett, hogy a koreaiak, illetőleg a Ta-Tong parti lakosok, a folyó torkolatába tévedt amerikai kereskedelmi hajót — a „General Shermant" — megtámadták, felgyújtották és a legénységet legyilkolták. A koreaiak ugyanis az amerikai sónert — franczia hajónak tartották. Miután pedig Koreának néhány évvel ezen esemény előtt véres összeütközése volt a franczíákkal, a koreaiak a franczia lobogót joggal támadhatták volna meg.

A „General Sherman"-on elkövetett gyilkosságot megboszulandó, az Észak-Amerikai Egyesült-Államok Rodgers tengernagyot flottával küldték Korea partjaira. Igy aztán megteremtődött Koreának egy újabb konfliktusa, most már az amerikaiakkal.

Még ezen konfliktus idejében történt ugyanis, hogy Korea partján, Csemulpóban, egy japáni hadihajó jelent meg. Ezúttal először történt, hogy Japán részéről egészen modern, hatalmas pánczéloshajó jelent meg a koreai kikötőben.

A koreaiak az új lobogót csakugyan félreismerték és azon hiedelemben, hogy amerikai hajó, azt is megtámadták, szétrombolták és a legénység nagyobb részét leölték.

Természetesen Japán egész flottát küldött át a koreai partokra, hogy a koreaiakat megbüntessék a japáni lobogón ejtett sérelemért.

Tehát két izbeni véres harczok és az ország évezredes törté-

nelmét megváltoztató, új mederbe térítő háborúk keletkeztek abból az — úgyszólván — csekély tévedésből, hogy a parti lakók a kikötőben megjelenő hajó lobogóját nem ismerték fel, vagy pedig, mert összetévesztették egy másikkal.

*

Habár sokkal kisebb jelentőségű, de eléggé tragikus kimenetelű esemény történt ugyanezen okból — tudniillik a lobogónak félreismeréséből — több évvel ezelőtt a mi haditengerészetünknek egyik hajójával, az Erzherzog „Friedrich“ korvettával.

A „Friedrich“ a hetvenes évek végén földkörüli utazásra volt kiküldve. A korvetta utazási programmjába többek közt rendkívül fontos misszió volt felvéve: Borneo szigetének körülhajózása. Már csak azért is érdekes volt ez a misszió, mert a „Friedrich“ előtti utazások Borneo partjain csak kisebb, részleges excurziókban állottak.

A „Friedrich“ korvettát, tehát a mi haditengerészetünket illeti meg a dicsőség, hogy az első hajó volt, mely a 13.600 négyzetmértföldnyi óriási szigetnek csak fogyatékosan ismert partjait egyhuzamban körülhajózta.

A sziget körüli utazás folyamán, a mely Jáva szigetéről, Soerabayaból kiindulólag, a Makassari szoroson és a Celebesi tengeren végig Borneo északkeleti pontja felé huzódott, a „Friedrich“ több olyan pontokat érintett és mért fel a part mentén, a melyek, mint tökéletesen ismeretlenek, a legpontosabban kidolgozott tengerészeti térképen sem voltak megjelölve.

Egy ilyen hidrografiai mérés czéljából történt horgonyzás alkalmával történt a tragikus esemény, a mely olyan emlékezetes maradt haditengerészetünk évkönyveiben.

A „Friedrich“ Borneonak északkeleti részén, a Bum-Bum szigetek közelében horgonyzott a Siboku folyó torkolatának környékén. A szigetcsoport körül fekvő számos korall-zátony és a folyó torkolatának környéke részben nagyon hiányosan, vagy éppenséggel nem lévén megjelölve a térképen, a „Friedrich“ parancsnoka

— Oesterreicher báró sorhajókapitány — elhatározta az ismeretlen vidék pontos felmérését.

Hogy meglehetősen igénybe vett kőszénkészletét pótolja és kímélje, elhatározta továbbá, hogy a gazdátlan terület őserdőjének hatalmas törzseiből nehány hétre való fütőanyaggal látja el a hajót. Ezen okból csapatot rendeltek ki az erdő szélére — favágásra.

Másnap reggel május 7-én gőzbárka által vontatott nagy csónakban harmincz főből álló matróz-csapat, továbbá négy altiszt és a hajóács szállott a partra, egy tengerész-kadét vezénylete alatt. A kadét parancsot kapott, hogy rögtön partraszállás után állítson fel öt fegyveres őrt az erdő felőli oldalon; kettőt a parton, egyet pedig a csónakban. A gőzbárkát pedig várják be, a mely este fog érettök a partra menni. A szárazföldre jutott matrózok, a kik hónapok óta először éreztek szilárd talajt lábaik alatt, a kik hosszú idő óta először érezték magukat némileg felszabadítva a hadihajók hajlíthatlan vasfegyelme alól, gyermekies, pajkos örömmel fogtak a munkához. Az őserdő csengett a hangos nevetéstől és dalolástól, meg a fejszecsapásoktól, a melyekkel sorra döntötték az évszázados hatalmas sudarakat. Közbe-közbe azzal mulattak, hogy majmokat fogdostak és „repülő kutyákat", a melyek százával tanyáztak a lombok között. Délig óriási rakás sudarat döntöttek halomra, melyek közt volt néhány két-három méter átmérőjű törzs.

A déli szieszta előtt Nembrini, a kadét, őrjárattal körülszemlélte a helyet, a melyen a favágás történt. Látván, hogy a veszélynek semmi nyoma, bevonta az erdőben felállított őrszemeket, hogy ezekkel is több legyen a munkáskéz. Csupán a parton maradt két őrszem és egy a csónakban, a mely mintegy negyven-ötven méterre a parttól voltak lehorgonyozva.

Mintegy két óra tájt délután az egyik őrszem öt kánút lát előbukkani a folyóból. A kánúk megkerülve az öblöt, nyílsebességgel eveztek fel, a mi csónakunk közeléig. Itt hirtelen „front"-ba sorakoztak, felrakták a kánúk orrára a mellvédeket és üvöltő kiabálások közt megkezdték a támadást dárdákkal és nyílakkal. Néhánynak közülök kovás puskájuk is volt; többek közt a mintegy nyolczvan

főnyi kalóz-csapat főnökének is, egy őszhajú, hatalmas termetű vadnak.

A meglepett matrózcsapat ijedten kapott fegyverre. Karabélya csak néhánynak volt; a többiek fejszével, csákánynyal és fadoronggal látták el magokat. A harcz központja a mi csónakunk volt. Ezt a szép, öblös járművet akarták a pirátok megszerezni minden áron. A csónakban ülő matróz, Filinich, hősies bátorsággal tartotta magát. Addig lőtt a pirátok sűrű csoportjai közé, a míg csak tölténye volt. Pompás lövéseivel le is terített néhányat közülök, mindenekelőtt az egyik kánú orrán handabandázó és üvöltő ősz főnököt. Kilövöldözvén töltényeit, a vízbe ugrott és a víz alá bukva, sértetlenül úszott ki a partra, az utána dobott dárdák és nyílak ellenére.

Matrózaink közül néhányan a vízbe ugrottak, hogy a megtámadott csónakot a partra vonják. Elől járt Delconte nevű matróz, kezében karabélylyal, szájában néhány tölténynyel, utánna Kiraz, Car és Horváth Mihály nevű matrózok. Delconte sziven találva, összerogyott. Egy perczczel később Kiraz esett el, kit homlokon talált halálosan egy dárdaütés. Car és Horváth szintén súlyosan megsebesültek; még a vízben elestek, de bajtársaik a partra vonszolták. (Horváth Mihály talán az egyetlen magyar, ki Borneo szigetén ontotta vérét lobogónkért.)

A fekete rablók rendkívül ravaszul harczoltak. Mellvédeik mögül, vagy a kánúk falai mögül alig bújtak elő és ilyenképpen biztosított helyzetből lövöldöztek, perczig meg nem szűnve vad ordításaikkal. Hiszen ha a szárazra merészkedtek volna, ott könnyen elbántak volna izmos és bátor matrózaink a hitvány termetű, gyáva kalózokkal.

E közben a vadak feloldották csónakunk horgonyát, odakötötték egyik kánúhoz és elvontatták. A többi kánúk visszavonulása előtt néhányan a vízben álló vadak közül elesett matrózaink holttestét gyalázatosan megcsonkították. Széles handzsárral levágták az elesettek fejét és ugyanazon fegyverrel végig felmetszették az altestüket.

Ekkor aztán eltüntek — nyomtalanul . . .

A hirtelen előbbukkanó túlerős számú ellenségtől, a vad kül-

sejű és vadul üvöltő, nyíllal meg dárdával harczoló pirátok által meglepett matrózok, most, hogy még a csónakjukat is elrabolták, semmit sem tehettek egyebet, mint hogy készenlétben állva, újabb támadás ellen helyezzék magukat biztonságba. Így találta őket estefelé az értök jövő gőzbárka.

Mindezekről persze a hajón semmit sem tudtak. Egyrészt, mert a korvetta nagyon távol horgonyozott a parttól, másrészt pedig mert a tenger felől lengő szél következtében a puskaropogást sem hallhatták. Képzelhető tehát az a riadalom, a melyet a hajóra jövők jelentése előidézett. A parancsnok azonnal „alarm"-ot fuvatott és a korvettát „harczra kész" állapotba helyezte. A bekövetkezett sötét éjt azonban nem tartotta alkalmasnak arra, hogy a rablókat azonnal üldözőbe vegye.

Másnap reggel néhány hadilag felszerelt csónakkal indultak ki „rekognoszkálás"-ra. Meglehetős magasan felhatoltak a folyóba és kutattak az erdőben, de a rablóknak, vagy egyáltalában embereknek nyomára sem akadtak.

Következő napon a korvettával indultak a pirátok keresésére. Felkutatták a közeli Bum-Bum szigeteket, az Admirál szigeteket és folyton kutatva, keresve, felvitorláztak a Tawtaw szigetekig. A megkérdezett vagy vallatóra fogott benszülöttek semmiről sem akartak tudni és valószínű, hogy nem is tudtak semmit. A kutatások alatt nyert felvilágosítások szerint a pirátok vagy a Siboku folyó felső partjairól leszállt vándorkalózok lehettek, vagy az öböl távolabbi vidékén tanyázó bennszülött dayakok, a hirhedt „fejleütők". Az a körülmény, hogy a támadók az elesett matrózoknak levágták a fejét és magokkal vitték azokat, valószínűvé tette az utóbbi feltevést.*

* A dayakoknál ugyanis — úgymint több más vad törzsnél — az egyén társadalmi állása és tekintélye attól függ, hány levágott fej fölött rendelkezik az illető. Ennek a gyűjteménynek megszerzésében az asszony- vagy gyermek-fej nem hogy nem „derogál" a vitéz harczosnak, hanem ellenkezőleg, még becsesebb. Mert hát asszonyfejhez csak akkor jut tisztességes ember, ha a védő férfiak már mind le vannak vágva. Megjegyzendő, hogy az apa fejgyűjteményét a fiú nem örökli. Az apa szerezte tekintélyben a fiú nem fürödhetik, mint minálunk, hol az apa véres verejtékkel szerzett

A „Friedrich"-en tehát meg voltak győződve a felől, hogy dayak rablókkal történt az összeütközés. De későbbi kutatásaikon, különösen pedig Singaporeban, a hova hosszabb idei pihenésre tértek vissza, felvilágosították őket a felől, hogy a rablók távi-távi-szigetbeli malajok voltak. És mindjárt magyarázattal is szolgáltak.

A malajok ugyanis összetévesztették a mi lobogónkat a spanyol hadi lobogóval. A kettő között tényleg nagy a hasonlóság. A mi hadi lobogónk ugyanis piros-fehér-piros; a spanyol lobogó pedig piros-sárga-piros. Ha már most a lobogó darab ideig ki van téve a nap és eső behatásának, a fehér csak éppen úgy szürkére változik, mint a sárga csík. A félreismerés tehát a legélesebb szemnek is lehetséges.

A spanyol lobogó megtámadására pedig igenis volt okuk a távi-távibeli malajoknak. Ezek a szigetek ugyanis a Sulu szigetcsoporthoz tartoztak, a mely csoport akkori időben háborús viszonyban állott a spanyolokkal. A suluk t. i. semmi esetre sem akarták magukat a spanyolok által boldogíttatni. Elfogadtak volna bárkit protektornak, csak éppen a spanyol volt előttük gyülöletes.

Miért? Azért, mert a spanyolok nem annyira kolonizálnak, mint inkább katholizálnak mindenekelőtt. És hogy mit ért Spanyolország a katholizálás alatt, azt megmagyarázták Gonzales, Arbuez, Ximenes és Torquemada. Már pedig Arbuezet vagy Torquemadát még a dayak gyomor sem tudja egészségesen elviselni.

ezresein a fiatal úr ágál. A borneói dayakoknál ez nem „gilt". A ki a dayakoknál henczegni akar, az szerezzen előbb ezreseket, akarom mondani: koponyákat.

A csatatérről haza hozott fejeket úgy preparálják, hogy megnyitják a koponyát és kiszedik belőle az agyvelőt. Ekkor ismét összekötözik, beleteszik egy czifra kosárba és lassú tűz fölé helyezik a füstre, míg a fej, illetőleg a bőr és izomzat megaszalódik rajta. Ilyen állapotban helyezik aztán az ajtókra vagy a kunyhó elé.

SAMOAI LEÁNYOK.

GYARMATÉLET.

A sovinisztikus mondás: „A nagyvilágon e kívül nincsen számodra hely“ csak magyar embernek szól s a magyar hazáról. Senki másra nem vonatkoztatható; senki másnak nem parancs. Mert, a mint láthatjuk, az angol, franczia, olasz, német, hollandus és valamennyi többi, bizony megél a szülőhazáján kívül is bárhol; és ha nagyon veri a sors keze odahaza, vagy nagyon bántja az „apodemialgia“, az idegen földrész utáni vágyakozás, akkor fölszedi a sátorfáját és elköltözik egy más hazába.

És „a nagy világon e kívül van számára hely“ elég. Otthont talál a magas északon, a Mackenzie folyó partján, a Patrick és Melville szigetek eszkimói között, az örök hóval fedett végtelen jégsivatagokon, a hol az évnek kétharmadán keresztül még a napot is alig látja az alacsony szemhatár fölött; a hol a bennszülött éveken keresztül nem hánthatja le magáról az élete koczkáztatásával elejtett állat bőrét, a higganyt is megfagyasztó dermesztő hideg miatt.

Elmegy Ázsiának és Afrikának forró, végtelen homokpusztáira, kihült tűzhányó kráterek völgyei közé, a hol mértföldekre nincs szál fű, nincs csepp víz és a hol az évenkint egyszer hulló esővizet drága kincs gyanánt kell őriznie kőmedenczékben, a hol nincs egyéb csak ízzó, forró homok és a hol egész éven át kinosan éget a perzselő nap. És elmegy a Kongo partjára, vagy a Csád-tó vidékre, behatol Afrika őserdeibe, Ausztrália rengeteg homoksivatagjaira és — megél.

A hazájából kivándorló európai meg tud élni a jég hátán, az égető homokon, a rengeteg őserdőben és akárhánynak a háborgó Oceán zajló örvényei a barázdák, a melyekből kenyerét szerzi.

Megélnek tehát bárhol; legfeljebb vagy 30° C-sal többet dideregnek, vagy harmincz fokkal többet izzadnak.

*

No meg egy kicsit többet küzdenek, szenvednek és nélkülöznek is. Mert míg mi idehaza, különböző életpályáinkon és hivatásainkban legfeljebb társadalmi nehézségek ellen küzdünk és harczolunk kenyerünk megszerzése közepett, de életünket talán sohasem koczkáztatjuk, addig akárhány gyarmaton vagy települő helyen az ott élő európaiak a szó szoros értelmében vett életveszélylyel küzdenek meg ugyanilyan életmód és hivatás mellett is.

Azzal a kitartással és elszántsággal, a melyet a gyarmatok egynémelyikén a letelepülő fehérek életfentartásukban kifejtenek, talán milliókat szerezhetnének Európában. Különben pedig, hogy fogalmat alkothassunk magunknak arról az életről, a melyet a gyarmatokon, különösen a tropusokon élő európaiak folytatnak, nem szükséges ily szélső példákhoz fordulnunk. Elég, ha megtekintjük azt a rendkívül sivár, egyhangú mindennapi életet, a melyet az előkelőbb és vagyonosabb osztály folytat még a legkultiváltabb helyeken is. Egészen eltekintve a társadalmi viszonyok nehézségeitől, nagyfokú hiányosságaitól, már maga az éghajlat és a talaj is meg nem szűnő gyötrelem, a mely megkínozza a testet és a lelket egyaránt.

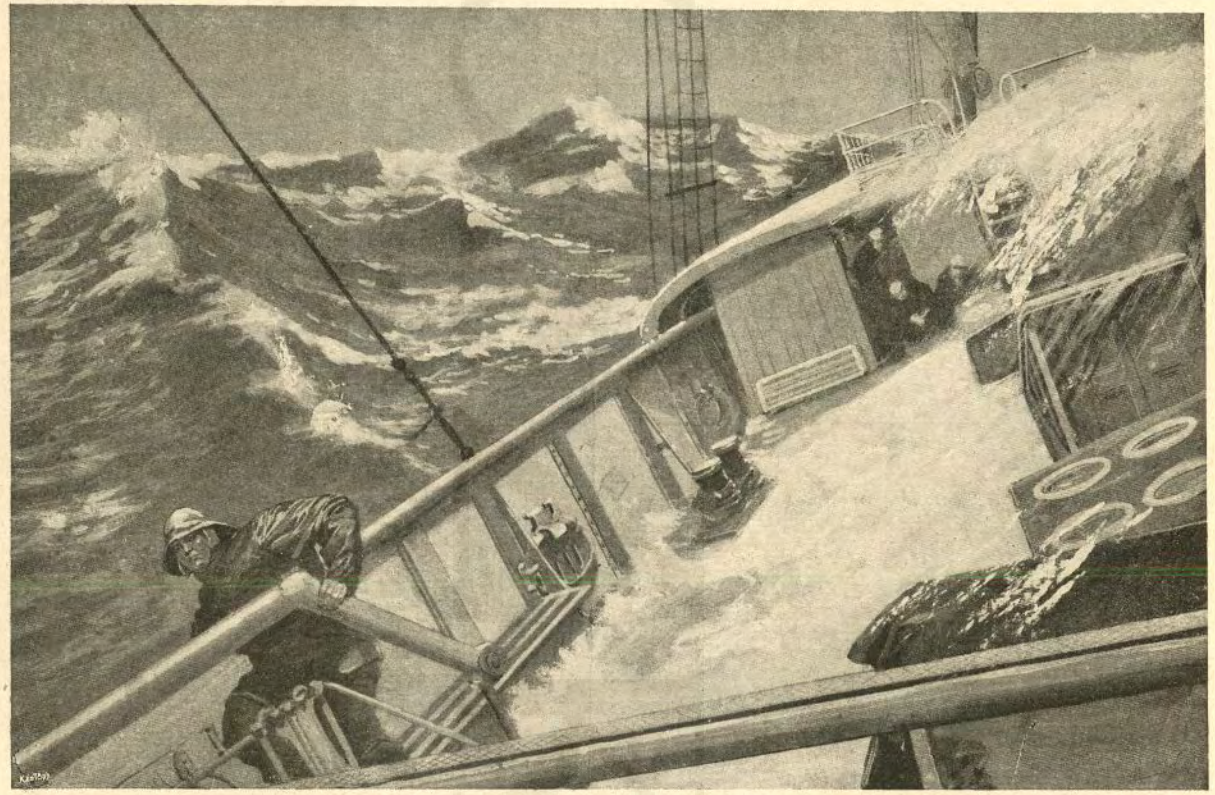

PILOT CSÓNAKBA SZÁLL.

A tropikus vidékek legnagyobb részén tél és nyár között alig van valami különbség a hőmérsékben. Nyolcz órakor reggel már perzselően, forrón süt a nap. Az égbolton nincs egyetlen felhőcske, a légben nincsen egyetlen lehelet. Finom, forró homok leng a levegőben. Tizenegy órakor a forróság tikkasztóvá, tűrhetetlenné válik, Az emberről folyton csurog az izzadság; ha egy lépést teszen. ha csak megmozdul, már is fokozódik a transpiratió, szúró fájdalmat érez a halántékaiban, a vér mint forró láva foly az ereiben; a kedély mélyen lehangolt. Óránként kell átöltözködnie és már az átöltözködés alatt átizzasztja a ruháit. Ez a forróság — folyton fokozódva — eltart délután három óráig. Ekkor elkezdenek a felhők gyülekezni és egy szempillantás alatt zúgó zápor ömlik a földre. Ez az egyetlen gyönyörűség az egész nap folyamán. Az ellankadt, eltikkasztott és bágyadt test újra éled és eltűnik az előbbi nyomott hagulat. Ezután jön az üdülés. A tikkasztó forróság megszűnt, a levegő balzsamos, lágy, édes. A növényzet tündököl buja, sötétzöld színben. Az égbolt kék és ragyogó, akárcsak a caprii kékbarlang.

De nem sokáig tart ez a gyönyörűség. Alig egy-két óra mulva beáll a sötétség és a sötétséggel megjelennek az apró mérges mosquitó miriádjai, a melyek előtt nincs menekülés. Az embernek elfárad a keze a folytonos legyezgetésben, de az apró gyilkosok elől nem szabadulhatunk. A kettős mosquitó-háló apró szemei között befurakodnak az apró kis gyilkosok az ágyban fekvőhöz és a lenge takarón keresztül szúrja be égető-szúró parányi fullánkját. Rovarok, férgek, hernyók és számos más éjjeli apró állat csúszik, mászik és röpköd az ember ágyában és szobájában. Csak a tökéletes elbágyadásnak és ellankadásnak köszönhető, hogy mégis álom jön az ember szemére.

Másnap reggel kezdődik ugyanez az élet. Álmosan, bágyadtan, ellankadva ébred föl az ember. A különben felfrissítő fürdés csak pillanatnyi enyhülést ad; ha a fürdőből kilép, már ismét izzad. Egész teste el van borítva a rendkívül viszkető mosquitó-csipésektől, a melyekhez a tropusok egy másik csapása járul, a „prickling heat", azaz: apró veres kiütések, a melyek az egész bőrt ellepik.

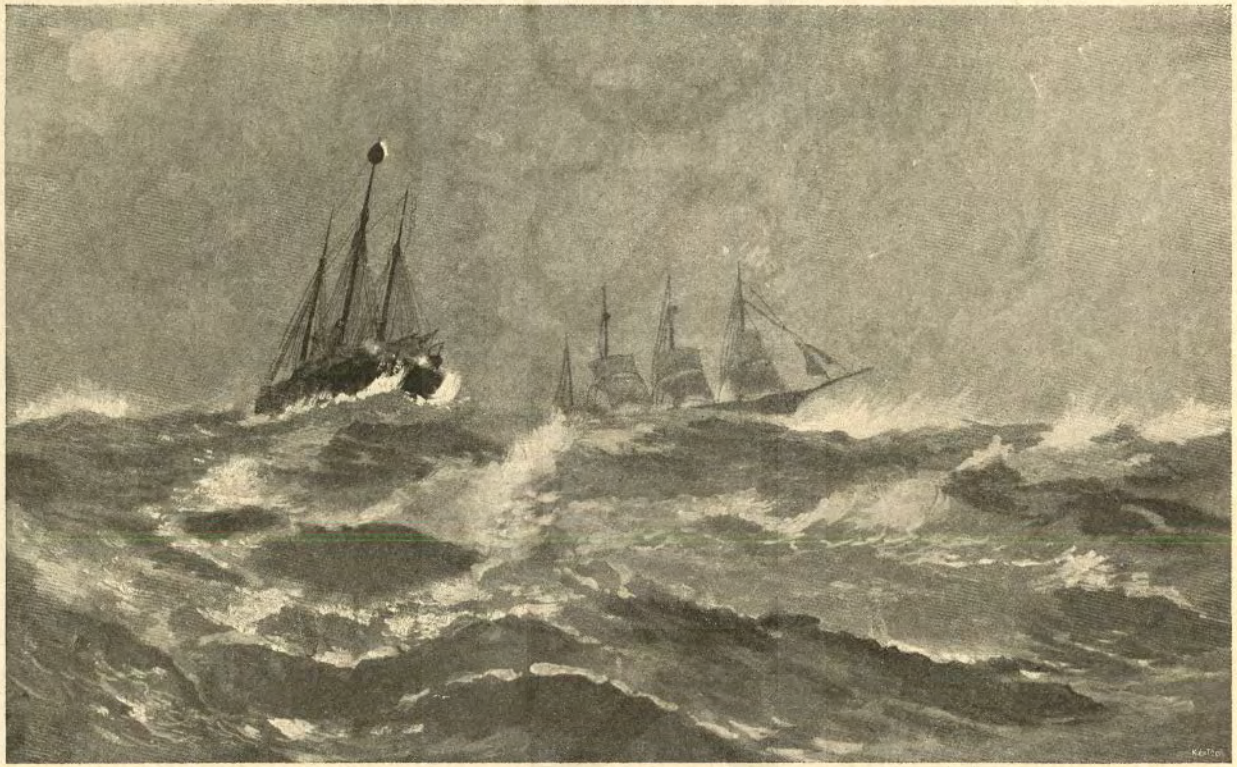

A LIPÓT NASZÁDJA KÖZELEDIK A HAJÓHOZ.

A hőségküteg egyike a legkellemetlenebbül viszkető dolgoknak, a mely izgatottá teszi az aczélidegű gyarmatlakót is.

Akklimatizáczióról csak kis mértékben lehet szó. Ámbár a régebben letelepülők mindnyájan azt hiszik, hogy ők már akklimatizálódva vannak. Pedig dehogy vannak. Az arczuk barnásszürke, fakó; a szemük beesett, fénytelen; arczukon, mint a korán vénült rouéknál, számtalan apró redő. Étvágyuk majdnem semmi, álmuk kevés, nyugtalanok, hallgatagok és kedélytelenek. Arczukról és mellükről folyton törlik az izzadságot, vakaróznak jobbra és balra, nem tudnak tíz perczig gyalogolni, hanem azért ők akklimatizálva vannak!

A tropusok alatt élő európaiak étkezése a lehető legunalmasabb és ízetlen, jórészt talán azért, mert szorosan az angol konyhához ragaszkodnak, a melyben tudvalevőleg az örökös „mutton"* és „chicken"** játszszák a főszerepet.

Húsneműt különben keveset esznek. Sajátságos ízénél fogva kénytelenek azt mindennemű gyomor- és idegrontó mártásokkal élvezhetővé tenni. Egyedül a curry az, a melyet napjában kétszer esznek, még pedig igen nagy mennyiségben.

A mint még emlékezhetünk a „curry" főalkatrésze a keményre főzött rizs, a melyhez a tropusok alatt termő fűszerek vállfajainak egy nagy részét keverik. Többnyire azonban füstölt halakat és szárított húst, ugorkát, paprikát, borsot, gyömbért, sáfrányt, muskátdiót, areca-levelet. „Mixed-Picklest" stb. kevernek hozzá. De nem úgy, hogy vagy ebből, vagy amabból egy kicsit, hanem valamenynyiből egyszerre.

Társadalmi életről alig lehet szó. Színház, zene, társas összejövetel a legtöbb helyen csak mint emlék él, vagy csak névről ismeretes. A nappalt, a míg a rekkenő forróság tart, otthon töltik a legnagyobb negligében. A lakások, a melyek kivülről néha igénytelen bungalókhoz hasonlítanak, belül pazar fénynyel vannak berendezve. Szobákra osztott lakások ritkák; az egész emelet, ha még olyan terjedelmes is, egyetlen szobából áll, a mely hosszú

*Birka-hús és **csirke.

bambusz rojtfüggönyök által van rekeszekre osztva. Szalon, ebédlő és a háziasszony hálószobája mondhatni ugyanegy terem. Igen sokszor a lakások úgyszólva benn az erdő sűrűjében fekszenek, magas és erős drótkerítéssel vannak körülvéve, védelmül a ragadozók támadásai ellen. Nehányszor megtörtént, hogy azokon az éjjeleken, a melyeket nem a hajó szűk kabinjában, hanem az ő tágas, szellős termeikben töltöttünk, közvetlen közelből riasztott fel bennünket a zsákmányra járó oroszlán vagy tigris ordítása.

Mihelyt a forróság alább hagy, lázas sietséggel futnak irodáikba és a kikötőbe, a hol késő éjjelig dolgoznak.

A nők élete rendkívül egyhangú és sivár. Az egész napot otthon töltik — semmittevéssel. A ház rendezésével alig törődnek, azt elvégzi a nagyszámú cselédség. Vagyonosabb családnál tíz-tizennégy cseléd végzi a szolgálatot. Toilettel nem foglalkoznak; elsősorban azért nem, mert a legnagyobb

SAMOAI FŐNÖK ESKÜT TESZ A NÉMET LOBOGÓRA.

negligére vannak ráutalva; másodszor, mert úgy sincs senki, a kinek öltözzenek. Zenével sem igen foglalkoznak, mert több munkát ad az izzadság törlése, mint maga a zenedarab. Többnyire fiatalon lettek kiragadva az otthonból, az otthoni társas körből

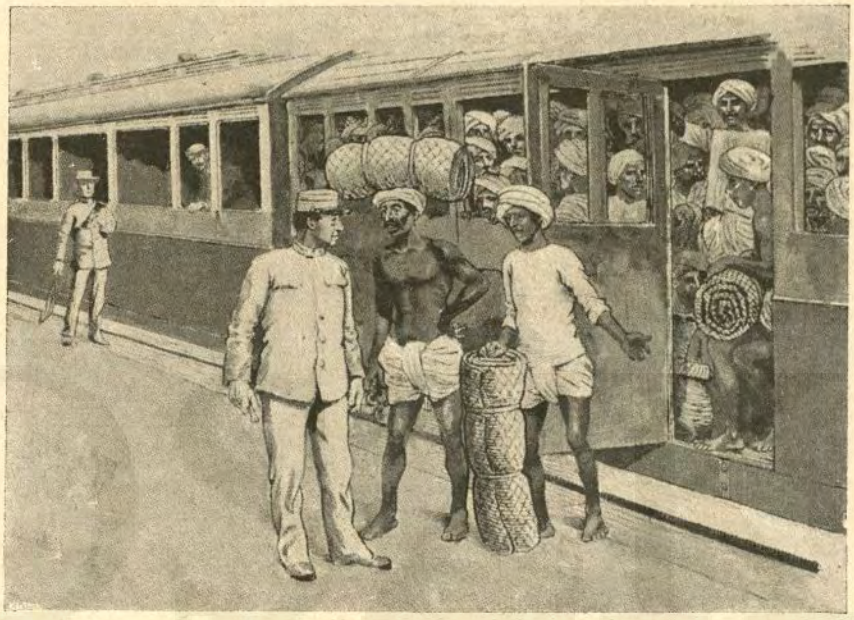

EGYENLŐTLEN ELOSZTÁS.

és ezt itt tökéletesen nélkülözik. Unatkoznak tehát szegények szörnyen. Az így keletkezett unatkozásból lassankint kifejlődik a félreismerhetetlen idegesség és a feltünően gyakran észlelhető gyermektelenség.

Hogy azonban a szegény magokra hagyatott nők mily szívesen mulatnak, ha van kivel, mutatja az, hogy a hol csak lehetséges, megragadják az alkalmat és kárpótolják magukat a multért, jelenért és jövőért. Így például egy alkalommal Khina belsejében a Vu-csang, Han-jang és Han-kou városok által alkotott nagy koloniában boldogítottuk az ott élő kis európai és amerikai társaságot, a mely néhány konzul és vámhivatalnok családjából állott.

Szegények nagyon ki lehettek éhezve — társadalmilag — a mi nem csoda, ha tekintetbe vesszük, hogy a legközelebbi két várostól,

a hol önmagukon kívül más fehérarczuakat láttak volna, tudniillik Sang-haitól és I-csangtól, nem kisebb, mint hétszáz mértföldnyi út választja el őket. Meghívtak bennünket ebédre, soupéra, tiffinre, kirándulásokra, lawn-tennishez, garden partyra, tánczestélyekre és five o'clock teára. A köztük töltött tizennégy nap alatt a rendkívül forró augusztusban, a midőn az árnyékban 40° Celsiust mutatott a hőmérő, nem mult el nap, hogy ne rendeztek volna számunkra tánczmulatságot, némely napon kettőt is! És mi tánczoltunk! Ehhez hasonló gigászi munkát nem végeztünk az egész expedicziónk alatt. Nem csoda tehát, ha oly rendkivül szíves vendégszeretettel fogadtak és vették körül a frissen megérkezett hadihajó lármás, eleven, nagyhangú — és valljuk csak meg bátran — „fess" tisztjeit.

Természetes, hogy viszonzásul, minden kikötőben, a melyben

NINCS LEHETETLENSÉG

női vendégekre számíthattunk, bált rendeztünk a hajón. Rendesen az indulás előtti nap délutánján tartottuk a bálokat. Azért délután és nem este, hogy a napi munkában elcsigázott legénység esti nyugalma meg ne zavartassék.

A mint megérett az eszme, rögtön hozzáláttunk az előkészületekhez, hogy a hajót bálteremmé átvarázsoljuk.

Nem volt csekély munka. A hajó hátulsó részéről félrevonták a nehéz ágyúkat: az árboczokról lelógó kötélvégeket a mindenhez értő matrózok szépen kirakták a hajófal mellé csillagokba és monogrammokba. A fedélzetet olyan simára és fényesre csiszolták és súrolták, a hogyan csak hadihajó fedélzetét lehet csiszolni és súrolni. A temérdek jelzőlobogókból mennyezetet és sátrat készítettünk. Az

NŐI LÁTOGATÓK A HAJÓN.

ágyútalpakat a reájuk borított perzsaszőnyegek segélyével kineveztük ottomanoknak és fantenileknek. Csillárt csináltunk a szuronyokból és széles pallosokból (a régi: Entersäbel-ekből). A sarokba állított köpőládákat kineveztük virágtartóknak s déli növényeket és virágokat állítottunk beléjök. Egy másik sarkot a hadihajókon rendelkezésre álló dísztárgyakkal diszítettünk föl, például: fényesre puczolt gyorstüzelőágyúkkal, óriás ágyú-lövedékekkel, fegyverekkel, kürtökkel, kardokkal. Valamennyi lépcső alja bevonatott jelző-lobogókkal, a lépcsőkön föl- s lemászkáló nők tropikusan lenge toilettjére való tekintetből. (A tengerész-kadetek tudvalevőleg igen — kiváncsi náczió.)

Mikor már minden rendben volt, elindultak hófehérre mosott csónakjaink a part felé, hogy vendégeinket a hajóra szállítsák. Természetesen, mindig akadt vállalkozó fiatal tiszt vagy kadet, a ki szolgálati buzgalmában kiment az asszonyok hajóra szállítását rendezni. (Egy kis „stréberség“ mindig volt az ilyen udvariasságban. Tudniillik vetélytárs nélkül lévén a csónakban, előre biztosították maguknak a — tánczosnőket.)

A megérkező csónakokból kiszálló asszonysereg vígan csevegve, de igen lassan lépkedve felkúszik a hajólépcsőn és rögtön el van

A FÜGGŐÁGY FELGÖNGYÖLÍTÉSE.

ragadtatva a „rendkívül fényes“ berendezéstől. (Harmincz éves rozoga vitorlásokon!) Határozottan ez a legszebb hajó, a melyet láttak és mi vagyunk a legkedvesebb emberek, a kikkel eddig megismerkedtek. (És kérem, mi ezt akkor — készpénznek eddig vettük!)

Következett az obligát hajómegtekintés. Végigjárnak az egész hajón; megbámulnak mindent és rendkívül szépnek tartanak mindent. Különösen feltűnik minden asszonynak a corridor közepén egy kürtővel ellátott vaslap, a melyen sok apró láncz van és a mely körül két-három fehér főkötős gentleman áll fehér zubbonyban. Nagyot bámulnak arra a magyarázatra, hogy ez a vaslap a

mi „spárherdünk“,* a fehér főkötős gentlemenek a szakácsaink, a sok apró láncz pedig arra szolgál, hogy fazekaikat odakössék a tűzhelyhez a nyílt tengeren, nehogy lecsúszszanak a hajó hánykolódásánál, holott azok a lánczok akárhányszor inkább illenének a fehérfőkötős gentlemanek kezeire, azokért az infámisan czudar ételekért, a melyekkel minket táplálnak.

Nem kevésbbé érdekes látvány bájos vendégeink szemeiben a corridorban szépen kisorakoztatott barna zsákok és szürke kötegek. Ezeket is bemutatjuk nekik. A barna zsák a matróz ruhatára, a szürke köteg pedig a matróz ágya. Egy kéznél levő fürge mali hamarjában be is mutatja az alkalmazását. A szürke vászonkötegből egyetlen rándítással csinál hálót, a melyben tengerészregula szerint van elhelyezve a pokrócz meg a párna is, az előírt x czentiméter szélességben és y czentiméter hosszúságban. A háló két végét fölakasztja két szegre az oszlopokon és egy ugrással benne terem. Ajánlkozik arra is, hogy mutatóba mindjárt benne is marad — egy vagy két óráig.

A nők sajnálkozással csodálkoznak a fölött, hogy a szegény matróznak még csak — mosquitó-hálója (!) sincsen az ágya körül, fehér mousselinból. (Szegény mali! egyebe mind megvan, csak éppen a fehér mousselines hálója hiányzik!)

Hát még minő borzongást okoz, a hogy megpillantanak egy kötélből font hálót az árbocz töve körül, a mely hálóban néhány matróz hever a földön s szégyenlős szemlesütéssel árulja el, hogy ő most — be van csukva; valamivel odébb egy tuczat vaskarikát látnak a padozathoz erősítve és minden vaskarikában egy-egy matrózláb van véletlenül bedugva és lakattal lezárva. A szép szemek egyetlen kérő pillantására a lakatok és vaskarikák megnyílnak, a beléjök szorult matrózlábak pedig — szabadon bocsáttatnak.

A tiszti kabinokat is megtekintik. A szemle valószínű reményében, azok persze kellőleg föl vannak diszítve. A polczokon álló cognakos, sherrys üvegek — a könyvtár legtartalmasabb darabjai

* Olaszul beszélő szakácsaink németül Kogerdé-nek nevezik a Kochherdet.

— ez alkalomra a könyvek háta mögé kerülnek, a díszkötésű könyvek előtérbe húzatnak, az ágyon pedig a legszebb perzsa szőnyeg díszeleg. Az íróasztalon csak egy fénykép, a mely rendesen nőszemélyt ábrázol, lehetőleg a húsz év körüli korban.

A szemle után gyülekezés a fedélzeten, a hol eközben a kadetek már régen fülig szerelmesek. Mert ez roppant gyorsan megesik az emberen. Nem csoda! Az a tudat, hogy ez a találkozás és együttlét az utolsó az életben; az asszonyok elhagyatottsága, a hajósok magánya a hosszú utakon, továbbá a tropikus égalj mámorítóan balzsamos levegője, meg a helyzet érdekessége hozza magával, hogy ilyenkor a nő, legyen az Fräulein, miss, signora vagy señorita, könnyebben megenged magának egy gyöngédebb tekintetet, vagy melegebb kézszorítást. És van-e a világon kadet vagy fiatal tiszt, a kinek ennyi nem elég, hogy rögtön szerelmes legyen?

Egy-két óráig tart a táncz, a flirt, a legyezés, a hűsítők felszolgálása és ezzel a bálnak — vége. Naplemente után kedves vendégeink elhagyták a hajót. Szűnni nem akaró barátságos, meleg kézszorítások, gyöngéd pillantások és igéretek váltatnak. Kölcsönösen biztosítjuk egymást, hogy soha el nem felejtjük ezt a kedves délutánt és a hajón maradottak kijelentjük, hogy — szív nélkül hagyjuk el e kikötőt, mert a szívünk — itt marad. (A legközelebbi kikötőben aztán — ismét megtaláltuk.)

*

Mint már említettük, a társadalmi élet sivár és kedélytelen mivoltának egyik legfőbb oka a nők hiánya, a mely tényleg oly szembeötlő, hogy még cselédeknek sem kapnak nőket. Észak- és Kelet-Afrikában, de különösen egész Ázsiában sehol sem láttunk nőcselédeket. Az úrnők körüli szolgálatra is kizárólag férficselédek vannak alkalmazva. Pedig őszintén megvallva, mindig szívesebben láttunk volna egy takaros kis szobalányt fehér főkötővel és fodros köténykével, mint az örökös betel-rágástól köpködő malajit, vagy a mogorva arczú czopfos kinai boyt.

Mivel azonban mégis igen soknak van felesége, az a kérdés, honnan vesznek feleséget az ott élő fiatal európaiak?

Mielőtt válaszolnék erre a kérdésre, előre kell bocsátanom, hogy a gyarmatokon élő feleségek vagy állandók, azaz hogy örökösek, vagy pedig csak ideiglenesek. Az állandó feleséget Európából vagy Amerikából hozatják, az ideigleneseket pedig ott helyt szemelik ki maguknak személyesen.

Alig van európai, a ki hazájából való távozása alkalmával ne vinne magával valami édes terhet, a kit ne vonzana egy édes emlék,

HAT ÓRA VASBAN.

amely leköti, mint a hant az anya sírján, a mely haza húz. Az évek multán vagyonilag és társadalmilag megerősödött férfiú most megvalósítani akarná egykori ideálját és szeretné nőül venni azt, a kit évekkel előbb nem nyerhetett meg magának. De a hosszú utat, a mely sok esetben hónapokat vesz igénybe, nem teheti meg, mert nem engedi a „business“, az üzlet, amely a gyarmatlakó európainak mindennél — még a feleségénél is — szentebb fogalom.

De nem is szükséges Európába jönnie, mivelhogy az otthonhagyott menyasszonyt, vagy akár egy másikat — hiszen az most már egyre megy — elhozza valamelyik kereskedelmi hajó parancsnoka, a ki elszállítja a menyasszonyt loco Honkong. Hon-

kong van tudniillik kiszemelve a találkozási pontul, mert úgyszólván feleútja a végső Keletnek és a távol Nyugatnak, A hajóparancsnokok, ezek az egyeneslelkű, jószívű, becsületes, goromba tengeri medvék szívesen és örömmel vállalják magokra honfitársuk számára a közvetítést és sok esetben nemcsak elszállítják, de sőt ki is szemelik a megbizottjukhoz leginkább illő menyasszonyt.

A teljesen egyedül utazó fiatal nő, a ki örökre odahagyja családját, otthonát, hazáját, hogy elköltözzék egy más világrészben

FIATAL MALAY FIÚ.

fekvő új otthonába, férjéhez, a kit talán sohasem látott, a kit legfeljebb csak a nevéről ismer és a kinek külsejét, jellemét, társadalmi állását csak a parancsnok leírásából tudja elképzelni, — a hosszú utat a hajóparancsnok magas pártfogása és gavalléros védelme alatt teszi meg.

Különben nincs is szüksége védelemre; a hajó szűk falai közé hetekre összeszoruló kis társaságban csakhamar köztudomásúvá lesz, hogy a szőke fürtű, kedves mosolyú Miss Mary vagy Fräulein Anna nászutazását teszi, jóllehet, hogy egyelőre: egyedül. És ez egyedül utazó menyasszonyokkal szemben — a kik csaknem megszokott tipusai az Oceánt járó hajóknak — mindenki a legnagyobb

tisztelettel, udvariassággal és lovagiassággal viselkedik. (Próbálná csak meg egy fiatal hölgy minálunk egyedül indulni útra — a lánczhidtól a József-körútig!)

Az is akárhányszor megtörténik ám, hogy a menyasszonyságban utazó kisasszony eredetileg kitűzött útjáról — közbejött véletlen folytán — letéríttetik, a mennyiben megtörténik, hogy a helyett, hogy elutaznék Manillába, a Fülöp-szigetekre, hogy

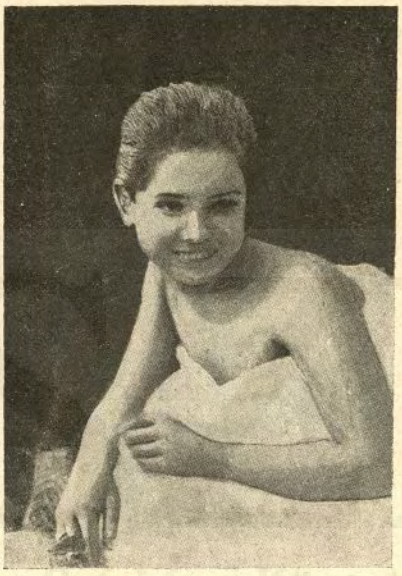

FIATAL SIAMI LEÁNY.

felesége legyen ott mr. James Hobson ólombánya-tulajdosnak, elmegy a véletlenül vele ugyanegy hajón utazó Godfroy Heinrich ültetvényes úrral Apiába, a Samoa-szigetekre. Mert utóvégre is, egy már ismert ültetvényes a hajón mégis csak többet ér, mint egy ismeretlen ólombányatulajdonos Manillában, a Fülöp-szigeteken!

Az ilyen — úgynevezett közvetített — házasságok legnagyobb része a találkozási pontul kitűzött Honkongban köttetnek meg. A nő jön például Danzigból, Hamburgból vagy New-Yorkból, a férj pedig Sydneyből, Fu-csauból vagy Nagasakiból; Honkongban találkoznak, örök hűséget esküsznek és azzal utaznak haza, az új otthonba. A kevésbbé vagyonosak, vagy azok, a kik nem az

egész életre, csupán néhány esztendőre telepedtek le valamely partra, megelégszenek oly hitestárssal, a ki csak arra az időre esküszik hűséget, a mig az idegen férj azon a vidéken tartózkodik.

Jóllehet ez az ideiglenes házasság a földgömb különböző pontjain van szokásban, sehol sem köthető meg oly könnyű szerrel és sehol sem hódolnak neki oly nagy számmal, mint a keletázsiai partokon.

Kamcsatka félsziget déli pontjától, Petropavlovszktól kezdve le a Csendes-tenger déli szigetcsoportjáig, találhatók ezek a bájos és rendkívül kedves ideiglenes japáni feleségek, a kiknél szeretetreméltóbb nőket alig lehet találni az egész földgömbön. A bűbájos országnak gyönyörű lányai valóságos áldást hoznak az elhagyott gyarmatokon élő európaiakra és paradicsommá varázsolják számokra ott töltött küzdelemteljes életöket. A mily szépek e japáni feleségek, oly hűséges hitestársak, a mily gyermekesen naivak, oly kedves háziasszonyok és a mily csinos és bájos a megjelenésök, oly kedves és igéző a modoruk.

És hogy ezek a fiatal leányok nemcsak arra az aránylag rövid időre képesek teljes odaadással megédesíteni ideiglenes férjük nehéz életét, hanem hogy egész életükre kiható benső érzelmekre is képesek, mutatja az a kis történet, a mely néhány évvel ezelőtt folyt le az elzárt ország sziklás partjainak egyik kikötőjében, Csemulpóban.

A kikötőnek egyik kiszögellő pontján van egy magas sziklafok, a mely a parttal csupán egy keskeny földnyelv útján áll összeköttetésben. A térképeken e szikla — a mely dagály idején egészen víz alatt áll — egy hírneves angol utazó nevével van megjelölve, a csemulpói kisszámú európai kolonia előtt azonban mint a „little japanese girl's Rock", azaz: „Kis japáni lány szírtje" ismeretes.

E szikla elnevezésének történetét egy csemulpói misszionárius beszélte el nekünk, a ki az epizód lefolyásakor már a kikötőben tartózkodott.

A koreai partok hidrografiai mérései végett néhány évvel ezelőtt egy franczia fregatt huzamosabb ideig tartózkodott a partokon,

különösen Csemulpóban. Magától értetődik, hogy a fregatt tisztjei közül sokan éltek azzal az előnynyel, a melyet a kikötőben élő nagyszámú japániak szokása az ideiglenes házasságot illetőleg nyújt az idegeneknek. Többen közülök megnősültek arra az időre, a melyre előreláthatólag kiterjedtek a partmérések és szolgálatmentes

FIATAL SAMOAI LEÁNY.

idejökben, midőn nem kellett a hajón tartózkodniok, idilli házaséletet éltek kis feleségeikkel, skatulyaszerű kis házaikban.

A boldog házasok közt volt egy C . . . Louis, azaz, hogy Lulu nevű fiatal tiszt is, a ki szolgálati teendői miatt legtöbbet tartózkodhatott a szárazföldön.

A kékszemű, szőke bajuszú fiatal franczia, a ki bizonyára

EGY MODERNUS TENGERI RABLÓ.

OSZK
Országos Széchényi Könyvtár

odahaza, Marseille és Boulogne kikötőiben is kellő hatást gyakorolt volna a tűzvérű délfranczia honleányokra, itt, a távol Keleten, mély benyomást tett behízelgő, nyájas és gyöngéd — szóval franczia — modorával kis feleségére, a könnyű kedélyű, pajkos és fogékony Yamatára. Yamata, a ki a japáni neveldékben szokásos téves fogalmak folytán, trigonometria, görög nyelv, archaeologia astronomia és geographia helyett azt tanulta meg, hogyan kell gondos háziasszonynak, a férjet mulattató, szórakoztató kedves kis feleségnek lenni és a ki megtanulta egy kicsit az angol nyelvet törni, pajkoskodásaiban, enyelgéseiben és fiatal-asszonyos játékaiban simulékony és készséges játszótársra akadt az ő szőke Lulujában. Luluját azonban kénytelen volt Rurunak nevezni, azon egyszerű oknál fogva, mert bármily kedvesen tudott csicseregni férjének a kellemesen hangzó japáni nyelven, a melyből férje különben egy árva szót sem értett meg, Yamatának a japáni nyelvhez szokott nyelvecskéje a neki szokatlan „L" betű kimondására képtelen volt, épp úgy, mint például a khinai az „R" betű kimondását tartja lehetetlennek, mert az ő nyelvéből viszont az R betű hiányzik és azért mondja Robertnek: Lobel és ezért nevezték a mi „Zrinyi" korvettánkat: „Tilini"-nek.

Az L betű azonban nem zavarta meg az ifjú pár boldogságát. Inkább talán a tiszt sok szolgálata a hajón volt az, a mi szegény Yamata boldogságának egén sötét felhőket idézett elő.

Azokon a napokon, a melyeken férje a szolgálata miatt nem jöhetett ki a szárazra. Yamata az említett sziklacsúcson élt, a honnan, a férjétől kapott óriási távcsővel fürkészte a fregattot. Valóságos gyermekes örömet érzett, ha a fedélzeten nyüzsgő emberek között megpillanthatta egyszer-másszor a férjét is.

A franczia hajónak a kikötőben való tartózkodása azonban vége felé közeledett és ezzel a mézes hónapok is a végök felé jártak.

A fiatal japáni nő rémülten vette tudomásul, hogy nemsokára özvegyen marad, hogy Ruru elmegyen, örökre, a soha viszont nem látásra.

„Ruru ne menj el", könyörgött a kis asszonyka, a midőn látta,

hogy a hajó és a tisztek előkészületeket tesznek a végleges elutazásra. Lulu felvilágosította erre a kis feleségét, hogy a franciáknál úgy szokás, hogy a szolgálati szabályzatok I. kötetének 48-ik pontja értelmében azt a tisztet, a ki elhagyja hajóját, haditörvényszék elé állítják és főbelövik. Yamata tehát nem könyörgött többé, hogy ne menjen el, hanem „vigy magaddal engemet is!" rimánkodott ezután. A tiszt fölvilágosította arról is, hogy a szolgálati szabályzat III. kötetének 52-ik pontja értelmében nőknek a hadihajókon éppenséggel nincs helyük.

Yamata kétségbeesetten „várta" az elindulás idejét, a mely rohamosan közeledett. A japán leány, a ki sem a neveldében, sem társnőitől, sem önmagától sohasem ismerte azt a bizonyos valamit, azt az előtte teljesen ismeretlen fogalmat, azt a horgonyláncnál is erősebb, széttéphetetlen lánczot, a melyet az emberek szerelemnek neveznek, ifjú életében most érezte először, hogy mit teszen az, megválni valakitől örökre, a soha viszont nem látásra, elszakadni attól, a kit az ember egész lelkével szeret.

Az elutazás előtti napon Lulu búcsút vett szegény kis nejétől, hazakisérte a családjához, ott ünnepiesen visszaadta a szülőknek — és ezzel a C . . . Lulu franczia haditengerészeti tiszt és Hakody Yamata japáni leányzó között fennállott házasság örökre felbontatott a japáni házassági törvények értelmében.*

Másnap, az elutazás reggelén, Yamata már hajnal óta várt a kinyúló sziklacsúcson, a honnan legtovább kisérhette tekintetével a távozó fregattot, a mely szikla, most az apály alkalmával, még egészen a szárazon állott, épp úgy, mint az odavezető keskeny földnyelv.

* A „temporális házasság" igen sok helyen dívik még ma is. Így például Jáva szigetén és Szumatrában, a hollandus gyarmatokon az ottani garnisonok katonáinak maga a hollandi kormány segíti elő az ideiglenes házasságot. A mohammedánoknál igen sok helyen van szokásban az „egy órától kilenczvenkilencz esztendőre" kötött házasság. Délamerika egyes törzsei között az ott élő, nem katholikus misszionáriusok szintén gyakran kötnek ideiglenes házasságot teljesen törvényes alapon. — Egyebekben pedig Japánban, a temporális házasság par excellence hazájában ez a házasság, illetőleg ennek érvényessége, megszüntettetett a kilenczvenes évek elején történt nagy reformálás alkalmával.

A dagály kezdetekor a franczia fregatt felvonta horgonyait és a hatalmas árboczokon egyenként omlottak alá a vitorlák, a melyek Yamata férjét elviszik innen messze, örökre.

A dagály rohamosan nőtt, a fregatt méltóságos mozdulattal

fordult a kijárat felé: „Ruru! Ruru! Ne menj el! Ruru, vigy magaddal engem is!“

A tenger felől lengő tengeri szél végigzúgott a szirten, búcsúszó helyett magával hozva a szakgatott, rideg vezényszavak és parancsok foszlányait. A dagály folyton emelkedő hullámai dühös csapkodással nyaldosták a szikla oldalát. Yamata azt vélte, hogy

egy fehér kendőt lobogtatnak feléje a hajóról . . . Bizonyára az ő Ruruja búcsúzott tőle. Yamatának fénylő kékes-fekete haja felbomolván a szélben, mint hosszú sötét fátyol lengett a levegőben.

A fregatt irányt vévén a nyilt tenger felé, megnagyobbította

vitorláit és gyorsan siklott tova a dagály hullámain, a melyek mind magasabbra és magasabbra emelkedtek a szikla körül.

A hajó tünedezni kezdett. „Ruru! Ruru! Ne hagyj itt! Vigy magaddal!“ — kiáltotta a szegény nő. A férje után fuldokolva, esdekelve kiáltó nő körül irtózatosan zúgott és bömbölt a dagály árja; a szél arczába csapta a tajtékzó sós habot, a mely már a sziklacsúcs tetejét mosta. Síró, esdeklő hangját elnyomta a zúgó szél és a hömpölygő hullámok harsogása.

Egy perczczel később a fregatt eltűnt, mint a szálló fecske a szemhatárról, a kis japáni leány pedig eltűnt a — sziklacsúcsról.

Elmosta onnan a dagály. Az ifjú japáni nő meghalt a franczia férfi után.

Kelet leányát megölte a nyugoti szerelem.

NEHÉZ KENYÉR.

Félig bevont vitorlákkal és meglazult kötélzettel állott a „Zrinyi“ a Sárga-tengeren, közel a khinai partokhoz. A kürtőn fekete felhőkben gomolygott ki a csak néhány órával előbb meggyújtott kazántüzek sűrű füstje, a melyhez — mint erős, izmos férfiúhoz a gyöngédtermetű karcsú nő — odasimul a gőzszelentyűkön elszálló lenge, könnyű gőzoszlop.

Korvettánk várt valamire.

A minutiosusan pontos csillagászati megfigyelések szerint négy heti vitorlázás után felértünk a Jang-cze-kiang torkolatához, a mit különben is bizonyítottak a „Kék folyó“ (Jang-cze-kiang) mocskos, sárga vizének a „Sárga-tenger“ kék vizébe behömpölygő hullámai.

Mintegy húsz mértföldnyire lehettünk a parttól, a mely tökéletesen egybeolvadt a felette elterülő borongós, ködös légkörrel és beleszámítva a Vang-pu folyón még megteendő utunkat, negyvenöt mértföldnyire Sang-haitól, Ázsia „Paris“-ától.

Meglehetős nagyfokú türelmetlenségünk ellenére, a melyet bőven okadatott a négyheti megszakítatlan vitorlázás meg a közeli „Paris“, még sem folytathattuk utunkat addig, míg a pilot — a folyókalauz — nem jön a hajónkra, a ki a folyó torkolatát elzáró temérdek és rendkívül veszélyes akadályon keresztül bevezessen a Jang-cze-kiangba, innen a Vang-pu folyóba, illetőleg Sang-hai kikötőjébe.

A folyókba való befutás, nagy tengeri hajóval, egyike a hajózási tudományok legnehezebb feladatának. Még akkor is az, ha a folyó torkolata a tengerbe messze kinyúló és már távolról észre-

vehető szirtekkel van szegélyezve vagy világító-tornyokkal van ellátva. Hát még akkor, ha a lapályos, homokos part alig emelkedik a tenger szine fölé; ha nincs intő sziklafok és hivogató fénysugár, amely mutatná a bejárást.

Ebben a tekintetben talán a Magalãhens-szoros nyugati bejárata a Csendes-Óceán felől, vagy Mekka és Medina kapujának — Dsiddah hirhedt kikötőjének — az érintése van annyi veszélylyel és nehézséggel összekötve, mint a khinai folyók torkolata. A Jang-cze-kiang torkolata tele van homokzátonyokkal és messze szétágazó, széles, de nagyon sekély lefolyásokkal.

A partokkal pedig párhuzamosan, azoktól néhány mértföldnyi távolságban, a szirteknek, sziklafokoknak és zúgcsatornáknak tömkelege húzódik fel több mint ezerötszáz mértföldnyi hosszúságban. Sokkal hatalmasabb védbástyák voltak ezek a szirtövek Khina barátságtalan partjai körül a tenger felől, mint a khinai fal a mongol hordák inváziója ellen, a szárazföld felől.

Ezen okból várt korvettánk a pilotra.

*

Mint a végtelen Óceán lakatlan szirtjei körül magányosan kóválygog a merészröptű fregattmadár, úgy czirkál künn, a folyók és kikötők bejárata közelében, néha még a nyílt tengeren a pilot. Messze a parttól, néha száz, százötven mértföldnyi távolságban jár a háborgó tengeren parányi kis járművével.

Veszélylyel terhes, zaklatott életének javarészét künn tölti a tengeren. A tenger az ő eleme, az ő élete. Ennek van szentelve egész élete; a tenger az ő egész tudása. Ismeri azt minden fázisában; tudja annak minden szeszélyét és szereti, mert — szeszélyes, mert vad, rakonczátlan; mert veszedelmes. Szereti, ha nyugszik; ha végtelen sima ezüstfehér tükrén libbenő, rezgő fényben törik meg a rajta végigsikló napsugár. Akkor bevonja a vitorláit és nyugszik ő is. Pihenve vár. Szereti, ha háborog; ha végighullámzik rajta a pillanatnyi szeszélynek könnyen oszló redője és imádja, ha

lombol, ha hömpölyögve, házmagas hullámokat vetve, zajdul fel a dühöngve végigkorbácsoló orkán alatt.

Mert az orkán az ő kenyere. Ilyenkor szüksége van rá minden hajónak. Az orkánban a pilot a mentő, a védőangyal. Ő az, a ki erős kézzel, sastekintettel menti ki a szirtek közé hányatott hajót. Bevezeti azt a kikötőbe, a pihenésnek és élvezetnek édes földjére; vagy kiviszi azt a nyílt tengerre, a hol nincs zátony, nincs sziklafok, csak a határnélküli végtelenség. Itt aztán magára hagyja a hajót. Az pedig nekimegy az Oceánnak. Ott kitárhatja valamennyi vitorláját, hadd repüljön, hadd száguldjon. Annál jobb, csak helyes legyen az iránya. Hamarább ér czéljához.

Ő pedig, a pilot, ott maradt és újra vár. Várja az új kenyeret. Tomboljon a vihar bárhogyan, legyen az éj bármilyen sötét, ő nem menekül. Rendületlenül áll meg a helyén, mint a szikla, melyet végignyaldos a felkorbácsolt viharhullám. Nem megy a kikötőbe. De hogy is mehetne, mikor neki itt van a kenyere. És ha ő menekülne is, itt marad a másik, a konkurrens, létért való küzdelmében a legnagyobb, a legveszedelmesebb vihar.

Ha a pilot imádkoznék, bizonyára ez lenne az ő imája: adj uram sűrű sötét éjszakát; adj vihart és fergeteget, a mi mindennapi kenyerünket, mert sok a pilot, kevés a hajó. Amen!

*

— — — Három árbocz-csúcs tűnik fel a láthatáron egyszerre, tőlünk északkeleti irányban. Korvettánkon felgöngyölik a vitorlákat, egészen elzárják a gőzszelentyűt, a kürtőn kiszálló füstoszlop megnagyobbodik és a hajó megindul. Irányt veszünk a három árboczcsúcs felé. Csakhamar három vitorlás kis járművet pillantunk meg, egész nagyságukban.

Tekintettel veszélyes hivatásukra, valóban vakmerően kis hajócskák, merészen magas árboczokkal. Valamennyinek az árboczán kis lobogó leng, a pilotot jelző nagy „P“ betűvel. Egy angol volt, egy amerikai, meg egy német. Mind a hárman felénk tartottak.

Mintegy két mértföldnyire tőlük megállottunk. Vártuk, melyik lesz az első. A három pilot között már javában folyt a regatta, a létért való vitorlázás. A ki „prior tempore", azé a kenyér, a százötven dollár.

Elől járt az amerikai csillagos lobogó, mögötte az angol piros keresztje, valamivel hátrább a feketekeresztes német. Mind a három hajó valóságos kis remekmű. Akkorák lehettek, mint egy dunai propeller, de karcsú, nyúlánk testtel, aczélból építve, fedélzetükön vízmentesen elzárható készülékkel. A vitorlázatuk aránytalanul nagyok, egy-egy pacsirta a sas szárnyaival. Csaknem lebegve, száguldva közeledtek felénk. A szél erős nyomása alatt egészen oldalt feküdtek; az alsó vitorlák csaknem érintették a vizet.

Mintegy ezer-ezerötszáz méternyire tőlünk az angol megnagyobbította vitorláit és néhány percz alatt az amerikai elé vágott. Ez szintén kitárja tartalékvitorláit és felrepül egy vonalba az angollal. A német valószínűleg már összes vásznát felhasználta és el is maradt. Az angol és amerikai azonban halad „Mast an Mast", vagy a mint magyarul mondják: „Gurt an Gurt."

A mesterileg végrehajtott vitorlamanöverek, a melyekben a pilotok felülmulják bármely tengerésznemzet matrózait, rendkívüli érdekeltséget keltenek a mi műértő matrózainkban. Valósággal izgalomba hozattak. A szigorú tilalom ellenére, kihajoltak a hajó párkányán, felkúsztak az árboczokra és kötélhágcsókra; onnan tettek megjegyzéseket és kritikát, ki-ki a maga ropogós kemény dialektusán:

— Eccolo! l'inglese xe il primo! Hurrah l'americano! Schursl, hast dem sein Focksegel g'sehn! Guarda, quei mostri di chinesi! Schau dem sein mords Bugspriet an! Na, Laczi, ilyet se pipáztál ott a ti pocsolyátokon, Löllén! (Pocsolya: Balaton.)

Az angolnak és az amerikainak az árboczai veszedelmesen túl voltak terhelve vitorlákkal. Az árboczok a megtöréshez közel, ívalakúlag hajoltak előre az óriás nyomás alatt; a hajó éles orra szökőkutat vert fel maga előtt a felcsapott tajtékzó habból. A matrózaik — mintegy nyolcz-tíz khinai lehetett a hajókon — ordítozva,

kiabálva biztatták egymást, a mint a vitorlákon húztak, vontak és feszítettek. Az elsőségi díjban nekik is van részük.

Egyszerre értek hozzánk mind a ketten, de az angol került belől. Még időnk se volt, hogy lebocsássuk számára a lépcsőt, a midőn az a legelképzelhetetlenebb módon már felkúszott hajónk külső falán a párkányra; innen egy ugrással a fedélzeten termett és a következő perczben előttünk termett mr. Burns, „the Yangce-Pilot".

Előbb azonban udvariasan köszönt a legyőzött amerikainak: „Good bye, Broom! Look out for an other man!" (Man pilot nyelven annyi mint: hajó man of war, hadihajó, merchant-man kereskedelmi hajó.)

Alacsony, szikár emberke volt mr. Burns, keményen hátraszegzett fejjel, rozsdabarna arczczal, a melyen alig volt megkülönböztethető a fakóra égetett szőke szakál. Fején hatalmas parafasisak volt, a melyről háta közepéig lógott le a nyakvédő lebernyeg. A derekán széles, vastag tüsző parafából, a pilotok „életfentartó"-ja.

Viharbarnította arczán, kék szemein, keskeny zárt ajkain, általában minden mozdulatán olvasható volt az öntudatos erélyesség, az elszánt vakmerőség és megtestesült nyugalom.

Olyan nyugalommal és biztonsággal, mintha a kabinjából lépett volna ki hosszú alvás után, végighimbálózott lőcslábaival a fedélzeten, a parancsnoki híd felé, neki egyenesen a parancsnoknak, odanyujtotta a kezét, mint valami régi ismerősnek és elmondá hogy:

— How do you do, Captain? I'm the Pilot!

Teringettét! A mi „parancsnok urunk" neki csak „captain" és „alászolgája" helyett azt mondja neki, hogy: hogy van maga, barátom?

A tengeren nem igen hajlik az ember dereka.

*

A tenger munkásainak másik alakja a bámulatraméltóan vakmerő gyöngy- és szivacshalászó szingaléz. A halállal játszik minden falat kenyérért. Ceylon szigetének a partjai és ennek szomszédsága:

keletről a Nikobárok és Andamanok szigetcsoportja, nyugatról a Lakkadivek és Maledivek, délről a Csagos szigetek, létért való küzdelmüknek a terrenuma.

Apró kis kánukkal mennek neki a tengernek. Az egész jármű, a melynél csak a malaj-i prao primitivebb és bizonytalanabb, egyetlen kivájt pálmatörzsből áll. Ez ratang- és bambusz-rostokkal rá van erősítve egy alatta fekvő vastagabb pálmatörzsre, a mely nincs kivájva. A kánu olyan keskeny, hogy az ember csak lovagolva ülhet rajta, mert a kivájt üregbe csak egy láb fér el. Hogy az ingó jármű megállhasson a vizen és ne boruljon fel rögtön a vízrebocsátásakor, egy harmadik pálmasudar van hozzá erősítve. Ezt az utóbbit két ívalakúlag hajlított rúd tartja két-három méternyi távolságban párhuzamosan a kánuval. Az egyensúlynak ezen sajátságos elhelyezése folytán a kánu meglehetős biztos támpontot nyer, úgy, hogy aránytalanul nagy vitorla nyomását is elbírja, sőt még a hullámzás ellen is eléggé biztosítva van.

Evvel a kis lélekvesztővel mennek neki a tenger munkásai kenyeret keresni, azaz gyöngyöt és szivacsot.

A tenger szine alatt fekvő zátonyok és sziklák falához van odanőve a drágagyöngyöt rejtő kagyló, meg a korálium. A tengeralatti zátonyok megtalálásában áll a szingaléz tudománya; a felhozatal, az a mestersége. Kis kánujával oda evez, a hol magas fokra fejlődött „helyi érzékével" megszimatolja a kagylókkal berakott zátonyt. Ezen zátonyok felett ugyanis az eltérő sugártörés folytán a tenger színe is más színű. Köröskörül a tenger kékeszöld; a zátony felett azonban egy árnyalattal eltérő. Parányival kékesebb vagy parányival zöldebb. Ez a kis árnyalat neki elég a zátony felismerésére.

Most tehát, miután megtalálta a kincset rejtő helyet, könnyű a mestersége; csak fel kell onnan hozni. Buvárkészüléke nincs, talán azt sem tudja, hogy van olyan. Hanem van hatalmas tüdeje; van éles sasszeme, a melylyel a mélységbe leereszkedni merészel.

A buvár a dereka köré köti a bőrzacskót, jobb kezével veszi a sarlóalakú éles kést, a balkezébe pedig félméter hosszú, hegyes

keményfa-rudat fog, az életfentartóját. Feláll a kánu szélére és egy ugrással eltűnik a tenger mélyében.

Halak és puhányok ijedten vagy lomhán térnek ki a sülyedő fekete tömeg elől. Az pedig néz és keres. Megpillantja a zátonyt és — csalódik. A szikla egészen kopasz. Keres és kutat még egyszer, mindaddig, a míg érzi, hogy tüdejének már minden sejtjéből elhasználta a levegőt. Akkor egy ugrással fellöki magát a víz szinére, üres tüdővel, üres kézzel. Néhány perczig pihen, jóllakik levegővel és aztán lebukik újra. Néha talál valamit, néha nem. Néha százszor is lebukik és százszor csalódik.

Kevés ember jár ezen az anyaföldön, a kinek megélhetési igényei olyan szerények lennének, mint a gyöngyhalászó szingalézé. Néhány marék rizs napjában táplálékul, maroknyi betel élvezetre, ez az ő szükséglete, vágya. És *ezért* neki száz- meg százszor kell a tenger fenekére szállni, a honnan gyakran a halál torkából hozza fel a kenyerét.

A leggyakorlottabb buvár is csak ritkán bírja ki tovább a víz alatt másfél percznél. És van akárhány, a kinek életében ezek a rövid másodperczek alatt gyakran játszódnak le vérfagyasztó, megrendítő drámák.

Ugyanis ott, a hol a szingaléz gyöngyre halászik, ugyanott egy gyűlöletes ellenség halászik ő reá, a — czápa.

A szingaléz pedig, tudva azt, hogy valamennyi víz alá bukása alkalmával találkozhatik rettenetes ellenségével, a halálos harczra elkészülten száll a víz alá.

Egyik kezében van a kés, a másikban a leírt rövid rudacska. A kés az eszköze, a rúd a fegyvere. Így bukik a víz alá.

Nyitott szemmel, élesen fürkészve lesi a szivacsot vagy a kagylót. Nem találja, vagy megpillantja. De ugyanakkor megpillant maga előtt egy szörnyet, egy rémlátományt. Az idomtalan, gyűlöletes állat körvonalai elmosódottaknak, sokkal nagyobbaknak tűnnek fel a kristálytiszta, átlátszó vízben. A bestia szúró, hideg szemeit reászegezve, egyenesen feléje tart. Menekülésről szó sem lehet. A rabló százszorta gyorsabban úszik, mint a legkitűnőbb úszó

halász. Se fel, se le, sem oldalvást nem menekülhet. A míg ő egyet moczczan, a czápa már régen mellette terem. A szingaléz tehát meg sem moczczan, hanem vár. Érzi, hogy még egy félperczig kibírja a víz alatt. És ez neki elég.

A czápa meglassítva úszását, mintegy méregetve a távolságot, közeledik feléje. Ekkor hirtelen fordulattal féloldalra fekszik, mert szája helyzeténél fogva csak ebben a helyzetben tud zsákmányba harapni. A szingaléz pedig mozdulatlanul vár. Ebben a pillanatban a bestia kinyitja rettenetes száját és feléje kap az előtte lebegő zsákmánynak. Ez pedig meg sem moczczanva helyéről — talán a szétpattanás határáig hevesen dobogó szívvel — de mindenesetre bámulatos hidegvérrel és biztos kézzel kinyujtja a balkezét és az abban fogott farudat függélyesen tartva, mélyen betaszítja a „halál torkába". A czápa összecsapja fogait és felpeczkeli a száját a beléje dugott farúddal.

A szingaléz pedig elérve lélegzetének talán legutolsó másodperczéig, menekül; rohanva úszik felfelé.

A szabad levegőre érve, a legelső, a mit teszen az, hogy — fellélegzik. Oka van reá duplán.

A felpeczkelt szájjal tehetetlenné vált szörnyeteg pedig néhány percz mulva felkerülve a víz szinére, a halászok zsákmányául esik. Többnyire azonban felfalják az apró halak.

Az történik vele, a mint ebben az igazságtalan életben már meg szokott történni. A míg ugyanis élt, addig úgy volt, hogy „milliók egyért", most pedig „millióknak egy". — — — —

*

Az Oceán viharjaiból élő pilot és a tengeri bestiákkal küzdő gyöngyhalász életéhez hasonlóan küzdelemteljes, örömtelen és sanyarú élettel keresi kenyerét egy szárazföldi bajnok: a misszionárius. Ennek a helyzete sok tekintetben nehezebb, mint az előbbi kettőé. Amazok ugyanis csak az elemekkel harczolnak meg bestiákkal; a misszionárius azonban az emberrel küzd.

Nincs hivatás, nincs mesterség, a melynek a kenyere keserűbb és nehezebb lenne, mint a misszionáriusé. Nincs férfiú, a kinek élete olyan örömtelen és sivár lenne, mint a misszionáriusé.

Egyedül, egymagára hagyatva él idegen vad népek közepett. Ausztrália rejtelmes vadonjaiban, Afrikának ismeretlen belsejében, a csendes óceáni szigetek vad törzsei, Khina és Korea csőcselékje között van a hazája.

Lelkét, szellemét megöli az évekig, gyakran élethossziglan tartó magány és egyedüllét. Testét sorvasztja a mérges miazmákat kilehelő talaj és az excessivus forróság. Parányi öröm, atomnyi boldogság, félnapi biztonság ritkán fordul elő örömtelen életében. Önmegtagadás, önfeláldozás, teljes lemondás az élethez némileg tartozó követelményeknek legprimitivebbjéről és soha fel nem lázadó tökéletes megnyugvás a semmiben — ez a misszionárius élete. Ez az ő kenyere.

Óriási fáradsággal megtanulja exotikus népeknek nyelvét, a melyek között él. Felveszi annak a viseletét; ha kell, czopfot növeszt, mint a khinai és kaftánt visel: megtanulja annak a népnek szokásait, kifürkészi gondolkozásmódját; megtanul vele gondolkozni, vele érezni és akkor megindul — prédikálni, téríteni.

Nekimegy az ismeretlen, vad vidékeknek; vad lelkületű, embert írtó törzsek közé. Sarútlanul, meztelen fővel vándorol tanyáról-tanyára, erdőkön, rengetegen, sivatagon keresztül, vadállatok és vadabb emberek között. Hónapokon keresztül táplálkozik gyümölcsökkel és gyökerekkel; akárhányszor a szomjtól elgyötörve, tikkasztó forróságtól ellankasztva a kimerülésig, összeroskad nehéz útjain.

Aztán ismét folytatja vándorútját. Nekimegy ismét a küzdelemnek, a veszélynek. De mindig öntudattal és megnyugvással. Tudja, hogy száz, meg száz elődje vérzett és pusztult el ez utakon, ő folytatja utját.

Nyugalom, kényelem, biztonság és talán jólét csábítja egyfelől, az otthonban; megvető gúny, halálos gyűlölet, kínzás, máglya, karóbahúzás riasztja vissza másfelől. És ő halad, vándorol tovább, míg eléri kitűzött czélját, a vad néptörzset.

Az Isten szabad ege alatt szól hozzájuk; az ő nyelvükön, az ő felfogásukhoz mérten, de a maga hitén, a maga meggyőződésével. A csoportosuló tömeg bámul és röhög. Ő pedig beszél tovább. Beszél nekik az egy Istenről; a ki nem itt lakik a földön, az erdőkben, a tűzben, kígyók és elefántok képében és fogukat vicsorgató szörnyek alakjában, hanem a ki fenn lakik a magasban, még a kék égen és a csillagokon is túl. A ki azért mégis közöttünk él, mindig és mindenütt. A kitől nem kell félnük, reszketnünk, a kit csak szeretnünk kell. A ki nem küld ránk dögvészt, pestist és gyilkos ellenséget, hanem áldást és békességet. Szól hozzájuk az isten-emberről, a ki feláldozta magát embertársaiért; a ki megbocsátott minden bűnöket. Megmutatja és szétosztja közöttük a képet, azt a szelíd ábrázatú embert a keresztfán, arczán az isteni jósággal, fején a dícsfénynyel. Beszél nekik egymás iránti szeretetről, egyetértésről, békéről, a bűnök megbocsátásáról . . .

A rakonczátlan tömeg pedig gúnyosan szeme közé röhög, leköpdösi, megkövezi a szeretetet, békét hirdető apostolt . . .

OSZK Országos Széchényi Könyvtár

TEMETÉS A TENGEREN.

Hong-kong és Singapore közti utunkon történt, hogy a szokásos vitorlamanőverek alkalmával egyik matrózunk leesett az árboczról a fedélzetre és szétzúzott tagokkal maradt ott fekve.

Bogisich, a szerencsétlenül járt matróz, lagostai dalmát, egyike volt legénységünk legvakmerőbb és legbátrabb matrózainak. Ott, a hol a többiek csak kezekkel dolgoztak a magas árboczokon és lábaikkal kapaszkodtak, ott Bogisich kézzel és lábbal dolgozott. Kapaszkodásra jók voltak neki a fogai is. A többiek a vitorlák felgöngyölítése vagy lebocsátása után guggolva másztak be a vitorlarudakról az „árbocz-kosárba", Bogisich ellenben, mint vakmerő tengeri Blondin, egyenesen állva és csak a karjaival balanczírozva tette meg a veszedelmes utat a keskeny vitorlarúdon.

Ezúttal már másodszor zuhant le az árboczról. Első ízben szerencsésebben járt, mert akkor — csak a tengerbe zuhant, a mikor az önkénytelen fürdőből szótlanul nekiúszott az utána dobott kötélnek, fölkúszott a fedélzetre, innen az árboczra, illetőleg a vitorlarúdra és folytatta dolgát, mintha mi sem történt volna. Csak a sapkáját sajnálta, mert az bizony odaveszett.

De most megadta az árát a szegény mali. Bátorságáért életével lakolt. Ha a hajó nem himbálózott volna olyan eszeveszetten a hullámokon, hanem egyenesen úszott volna, úgy talán nem történt volna semmi baja, mert ismét csak a tengerbe zuhant volna. A vitorla-

rudak ugyanis, a melyek keresztbe feküsznek a magas árboczokon, sokkal hosszabbak, mint a milyen széles a fedélzet, úgy hogy végeikkel a hajó oldalai fölött kinyúlva, messze kiállnak a tenger szine fölé. Ha tehát a hajó egyenesen feküdt volna, akkor a matróz, a ki a vezérárbocz sudár vitorlarúdjának a végén dolgozott, a lebukáskor megint csak a tengerbe zuhant volna, a honnan mégis csak kimentették volna valahogy. Igaz ugyan, hogy tekintettel a hajó hánykolódására és a magasra fölcsapó hullámokra, a mentés nem lett volna könnyű.

A hajó nagymérvű hánykolódása és oldalradűlése következtében azonban az árboczok ezúttal olyan ferdén állottak, hogy a mintegy huszonöt méter magasan fekvő vitorlarúd végéről lebukó matróz egyenesen a fedélzetre zuhant. És ott is maradt szétzúzott tagokkal.

A szegény sebesültet levitték a hajó-kórházba. A kórház a hajó előrészében, közvetlen a hajó orrában fekszik. Háromszögű alacsony kis helyiség ez, a melyet csak gyéren világít meg a parányi kis ablakokon behatoló napsugár. A bútorzata négy függőágyból áll, a melyek nyikorogva himbálóznak állványaikon. A falakban köröskörül apró mélyedések, bevágások vannak. Ezekbe helyezik a műszereket, a gyógyszertárt, a tábori kellékeket, szóval mindazt, a mi az egy-két esztendeig tartó út alatt szükséges, a mely idő alatt a hajó személyzete úgyszólván ki van zárva a társadalomból.

A kis hajó-kórház, kedvezőtlen alakja és helyzete ellenére, aránylag mégis a legcsendesebb és a legkevesebb zakatolásnak meg lábdübörgésnek kitett hely a hajón. A közelben sem ágyúk, sem árbóczok nincsenek. Az egész hajó belsejében itt van a legfrissebb levegő és itt uralkodik a legnagyobb tisztaság. Már pedig az, a ki tudja, minő túlhajtott tisztaság uralkodik a hadihajókon, az elképzelheti, hogy mit jelent ez.

És mindamellett a szárazföldi orvos összecsapná a kezeit a rémülettől, ha azt mondanák neki, hogy *ez* az a hely, a hol a betegeit és sebesültjeit kell gyógyítania.

Jóllehet a hadihajók kórházai minden képzelhető szükséglettel el vannak látva és az orvosi tudomány legmodernebb követelményeinek megfelelően vannak felszerelve, mégis el lehet mondani, hogy talán

sehol a földgömbön, a társadalom egyetlen rétegében sincs a szenvedő betegnek nehezebb sorsa, mint éppen egy hadihajón.*

Mindenekelőtt hiányzik neki a nyugalom; az az abszolut, háborítlan nyugalom, a mely a beteg gyógykezelésében egyike a legfőbb tényezőknek. A legkisebb művelet a fedélzeten, mint például a vitorlák kezelése, az ágyúgyakorlatok stb., nagy mértékben zavarják nyugalmában. Vagy más oly műveletek, a melyeknél a hajó egész legénysége egyszerre lép működésbe, mindezek olyan zűrzavaros lármával és zajongással vannak összekötve, hogy a megszokás ellenére is, idővel az aczélidegzetű embernek is kellemetlenné válik. Hát még annak a szegény lázbetegnek, vagy súlyos sebesültnek, a ki lázas izgatottságban fekszik abban az örökké himbálózó keskeny függőágyban.

Nagyon gyakran hiányzik az éltető elem: a friss levegő. A parányi kis ablakok tudniillik többnyire vízmentesen le vannak zárva erős vaskapcsokkal, mert különben a kórházat, mely a hajónak a leggyakrabban víz alá merülő részében fekszik, minden perczben elöntené a betóduló víztömeg.

A táplálkozás szintén rendkívül hiányos. Húsz-huszonöt napi út után a friss élelmiszereknek nyoma sincs. Csupa konzervből áll minden étel. Konzerv a hús, a tej, a zöldség, a kenyér. A ki életében kétszer-háromszor megkóstolta ezt a „konzervált életet" az fogalmat alkothat magának felőle, mit teszen az, hetekig, sőt hónapokig konzervvel táplálkozni.

A direkt orvosi kezelés pedig ezen hátrányok mellett talán még a leghálátlanabb. A világosság nagyon gyér. A mesterséges világítás még ennél is gyérebb. A mi orvosaink odahaza megszokták a gázvilágnál vagy a villanyfénynél dolgozni; még haragusznak, ha egy óra tartama alatt a fény egyet-egyet pislog. Itt pedig e hajókórházban a világítás egy-két olajmécsből áll, a melyek a tűzbiztonság kedvéért, még egy dróthálózattal vannak körülvéve. A hajó annyira hány-

* Az itt leírt eset abban az időben történt, a mikor haditengerészetünk vitorlás-hajókat küldött ki nagy expedicziókra. A mai modernus hajóinkon a kórház is lényegesen más, mint volt a vitorlás korszakban.

kolódik néha, hogy az ember okvetlenül orra buknék, ha mind a két kezével nem kapaszkodnék.

Magától értetődik, hogy nehéz viharok alkalmával van az orvosnak a legtöbb dolga, miután a viharok alatt történik a legtöbb sebesülés. Ilyenkor néha olyan eszeveszettül hánykolódik a hajó, hogy az orvosnak, ha évek óta él is a tengeren és lábai tökéletesen „tengeri állók"-ká lettek is, összetett kezekkel (?) kell néznie a reá bizott ember kínjait, a nélkül, hogy a legcsekélyebbet elkövethetné az élete megmentésére.

*

Ilyen körülmények között hozták le a kórházba Bogisichot, a nehéz sebesültet. A jobb lába szétzúzódott, az egyik karja kificzamodott; ezenkívül agyrázkódást szenvedett és belső zúzódásokat.

Mindent elkövettünk a megmentésére és minden hasztalan volt. A parancsnok hajlandó lett volna a szegény szenvedőn az által segíteni, hogy kitűzött czélja — Singapore — helyett, a mely kikötő még több mint ezer mértföldre feküdt, valamely más, közelebb fekvő kikötőbe fusson be, a hol esetleg szárazföldi kórházba helyeztük volna el a sebesültet. A jó kívánság azonban kivihetetlen maradt. A baleset a dél-khinai vizeken történt, azon a tengeren, a mely egy oldalról Kochin-Khina és Anam, más oldalról pedig Borneo és a Fülöp-szigetek által van bekerítve. A legközelebbi kikötő, a melyben kórházra számíthattunk volna, Saigon lett volna, Kochin-Khinában vagy Manilla, Luzon szigetén. Mind a kettő azonban sokkal távolabb volt, sem hogy remélhetni lehetett volna, hogy a beteg még élve éri el a szárazföldet. A vihar is nagy mértékben megnehezítette volna a mentési kisérletnek ezt a nemét.

Így tehát szegény Bogisich a hajón maradt. Negyednapra kiszenvedett. Negyednapra kitombolta magát a vihar is. Mintha csak azt várta volna, hogy a szegény áldozatot a halálig kínozza. A mint ez az utolsót lehelte, lecsendesült az is.

A matróz halála után félmagasságra eresztették le a hátsó árboczon lengő hadilobogót.

Leírhatatlan benyomást okoz hajón ez a félmagasságban lengő lobogó, a gyásznak ez a néma jele. Haláleset az Oceánon kínos, megrendítő benyomást gyakorol a hajó egész személyzetére. Megbénítja a munkaerőt, mélyen deprimálja a kedélyt, megszünteti a társalgást.

A kiszenvedett bajtársat a fedélzetre beemelt nagy csónakok egyikébe helyezték el. Utolsó éjszakáját abban a járműben töltötte, a melyben annyiszor forgott koczkán ifjú élete, a melyben olyan gyakran nézett szembe a halállal, a mikor izmos kezében a hatalmas evezővel küzdött az óriás hullámokkal.

Szemfedőül ráborították a hadilobogót; a monarchiának legbüszkébb szimbolumát, a melynél szebb és dicsőségesebb szemfedőt a harczokban megőszült hadvezérnek sem adhatnak. Ennek a lobogónak szolgálatában vesztette el életét, ez a lobogó legyen az utolsó — egyetlen — dicsősége.

A csónak fejénél hajólámpa pislogó lángja áraszt gyenge, halvány fényt maga körül. Még ezt a gyenge fényt is el kell azonban borítani. A hajóhidon álló őrtisztet sérti a szokatlan fény; a közelben levő halvány sugár káprázatja szemeit és nem láthatja a szembe jövő hajók jelző lámpáit. A holt embernek adott végkegyelet kétszáz embernek kerülhet az életébe. Ezért kell elfödni még ezt a gyenge sugárt is.

A elhunyt mellé két díszőr van kirendelve. Kezükben széles markulatú, nehéz pallost tartanak, a mivel egykoron a tengerészkatonák harczoltak. Az elhunyt bajtárssal ugyanegy szigetről származó lagostai fiúk önként jelentkeztek az őrségre. Lemondtak egyetlen élvezetükről, az alvásról, hogy megadják bajtársuknak az utolsó tiszteletet.

A fedélzeten néma csend. Mintha Bogisich-csal a többi élet is kihalt volna. Még a hajó meneteléhez megkivánt vitorla-manöverekre sincs szükség. A kedvező irányú szél alatt duzzadtan hord valamennyi vitorla és nyomásuk alatt a hajó oldalt dülve, gyorsan szeli orrával a fehér habos hullámokat.

Az éj gyönyörű, fölséges. Egyike azoknak a bűbájos éjjeleknek,

a melyek csak a tropikus éghajlat alatt a nyilt Oceánon élvezhetők. Sehol sem olyan szép sötétkék az égbolt, sehol sem olyan ragyogók a csillagok és nincs balzsamosabb, lágyabb levegő, mint ezeken a vidékeken, a szélességnek ezen a magaslatán.

A hajó nesztelenül surran a lecsendesült Oceán sötét, síma tükrén. Duzzadó, hatalmas vitorláival mint mesebeli óriási madár száll tova. A főárbocz csúcsáról kisérletesen hangzik le a szokatlan csend által odacsalt fregáttmadár rekedt kiáltása és a vészsirályok panaszos vijjogása. Ezeket a vihar hajtotta ki ide az oceánra, száz meg száz mértföldre a szárazföldtől és most az árboczokon pihenik ki magukat, a míg megpillantanak valahol magányos szirtfokot, az ő otthonukat.

Néma csend mindenütt. Mintha vihar megrongálta hajóroncs lebegne a vizen és nem legénységgel túltömött hadihajó.

Milyen egészen más az élet itt normális viszonyok között, a napnak ennek a szakában! — A fedélzet előrészét ilyenkor elfedik a matrózokkal, a kik körbe ülve vagy körbe feküdve — egyiknek a feje a másiknak az ölében nyugszik — külön kis csoportokat alkotnak nemzetiségük szerint, vagy a szerint, a mint ugyanegy szigetnek a fiai. Az egyes csoportokban vígan, zajos egyvelegben hangzik fel a gondatlan fiúk pajkos nevetése, hahotája, a melyre az egyik czimborának kissé durva matróztréfája szolgáltatta az okot. A másik csoportban élénk fantáziájú, világlátott altiszt beszéli élményeit az „emberevő vadak szigetéről". A fedélzet cseng sok nemzetiségű monarchiánknak minden nyelvű énekétől. Néhány barnaképű olasz fiú gyönyörű harmoniával énekli a bússzerelmes dalt:

„Ogni sera di sotto al mio balcone . . ."

A főárbocz tövében lehevert csoportból honvágyat gerjesztően hangzik a:

„Kék nefelejts virágzik a tó tükrén . . ."

kezdetű dal:

A másik sarokban a horvát fiúk emlékeznek meg otthon hagyott kedveseikről:

„Ti si moja, moja, Ljubicza."

Amodább a bécsi fiúk „keck gassenhauerje“:

„Das ist dem Weana sein Schan . . .“

Zsibongó, zajos élet van máskor minden zúgban. Ének, kaczaj, duhajkodás és tréfa, a míg közbeszól a — harsány vezényszó, vagy hangos kürtjel, a melyre felvillanyozva ugrálnak fel helyeikről.

A különböző nemzetiségű csoportok aztán egygyé olvadnak össze. Az ember megszünik „nemzet“ lenni, hanem lesz belőle katona, matróz, bajtárs. A magyar, olasz, horvát és dalmát együtt dolgozik a veszedelmesen magas árboczon, a talpnyi keskeny vitorlarúdon. Vállvetve, egymást segítve, biztatva. Dolgoznak együtt, egymás mellé szorulnak, mint viharban a fecskék a rengő ágon. Ujjaikról letöri a körmöt az orkántól duzzasztott, csapkodó vitorla; arczukat feltöri a horzsoló kötél, meztelen vállukat csípi, metszi az éles szél meg a hullámok tetejéről lesepert sós hab és végig folyik a nehéz munkától kivert izzadság vihar- és napbarnított arczukon!

*

Most pedig néma csend mindenütt. Mintha kihalt volna minden élet.

A hajó bástyáján és a vezérárboczon guggoló őrszemek vontatott, éneklő kiáltásain kívül más hang nem hallható a fedélzeten. A szolgálatban levő matrózok leheverednek az árboczok tövébe a kötélcsomagokra, a csigákra. Hallgat valamennyi. Nincs ének, nincs lárma, nincs víg tréfálkozás. Legfeljebb halkan suttognak egymással. Az a halvány fényű mécses a csónak fejénél elvág minden életet.

A holt bajtárs a nagy csónakban eszébe juttatja valamennyinek, hogy — ember. Eszébe juttatja az otthont, a mely sok-sok ezer mértföldre van innen; a remegő, reszkető anyát, a ki szívszakadva, zokogva bocsátotta útra, a veszélyekkel teljes, nehéz útra, szeretett gyermekét. Az édes anyát, a kinek lelke, szeme mint védőangyal lebeg fölötte istent kisértő nehéz munkájában. Eszébe juttatja az imádott arát, a váró menyasszonyt; a hitvest, a gyermekeket, a kik otthon, az édes otthonban a tengerparton játszva, elmerengnek a

sima tükrön tovalibbenő fehér vitorlán, a mely eszükbe juttatja a messze-távol vizeken himbálózó hajót, a melyen az édes apa, a férj vagy a gyermek küzd nehéz életével.

A durva, barna arczokon végigfolyik a könny és a kérges tenyér szégyenkezve törli a szemeket.

Ne szégyeld jó fiú. Sem a könyeket, sem a kérges tenyeret. Érző szived sajtolja ki a könyeket és a férfias, szívedző munka tette kérgessé a tenyeret. Becsületedre válik mind a kettő . . .

Még a kürt és hajóharang is tompán adja a jeleket. Míg halott van a hajón, a kürtjelzéseket a kürt szájába dugott bojttal tompítva adja meg a kürtös és az órák jelzésére szolgáló harang nyelvét posztóba burkolják, hogy tompán szóljon.

Sehol sem fekszik halott oly néma csendben ravatalon, mint a különben illetlenül zajos hadihajón.

Temetésre virradt a másnap reggele. A halottat kiemelik a csónakból és állványra helyezik a fedélzet hátsó részén, a lobogó közelében, erre a szentelt helyre. Olyan tisztelet ez, a melyben csak halála révén részesülhet. Közember vagy altiszt erre a helyre csak szolgálatban léphet. Temetése előtt megadják neki ez utolsó végtiszteletet is. Koporsója . . . azaz, hogy nincs is koporsója.

A függő ágyába van bevarrva. Abba a keskeny, durva vászondarabba, a melyben talán egész életének a legboldogabb, legnyugalmasabb óráit töltötte. A lábára nagy ágyúgolyó van kötve, a mely lehúzza a mélységbe, az Oceán fenekére, a sírba. A négyezer méter mély sírba, korálliumok és csigák közé.

A holttest le van födve a hadi lobogóval. Körülötte barátai, nagyobbára legközelebbi honfitársai. Egyikük az elhunyt bajtárs feje alá dugta azt a maroknyi kis földet, az egyetlen, drága hantot, a melyet a saját számára hozott magával Lagostának imádott földjéről.

A hajót megállítják menetében. A vitorlákat úgy állítják szembe egymással, hogy míg egy részük hátulról fogja föl a szelet, a másik részüket elülről nyomja a szél. Ezen művelet által egyenlő mértékben hajtatva előre és hátra, a hajó megáll egy helyen, illetve csak oldalt mozoghat.

A hajó egész legénysége kivonult a fedélzetre, az egyik csapat puskával.

Szünetel minden munka. Az egész személyzet díszbe van öltözve.

Ünnepies csend, nyomasztó, sajátságosan szomorú hangulat uralkodik az egész hajón.

A kürt tompított hangja vigyáz-t parancsol. Megjelenik a parancsnok, a monarchia ezen talpalatnyi kis földjének teljhatalmú ura, a kinek ajkáról nem hallottak egyebet, mint megmásíthatlan szigorú parancsszót; a kinek személyét az évszázadok szokása által nimbuszszá vált tekintély veszi körül. A vén tengerésznek arczán látható a megindultság, a meghatottság.

Rövid beszédet tart a legénységhez. Megszakított, rövid mondatokban beszél, érczes és tiszta hangon, mintha most is a hajóhídon vezényelne. De minden szava fáj és meghat. Minden szava a szívhez szól és elszorítja azt. A meztelen vállú matróznak és az arany-vállrojtos tisztnek egyaránt végigfolyik a könny az arczán.

A rövid beszéd után még rövidebb ima következik. Az imát nem is kiséri sem orgona, sem kórus, sem zenekar. És az ima mégis megható. Csak egyetlen hangszer van hozzá: a tompa hangú recsegő kürt. A kürtös honfitársa a halottnak. Gyermekkorukban együtt szedték a kagylót Lagosta sziklás partjain. Neki jutott a szerep, megadni a végtiszteletnek ezt az utolsó mozzanatát.

Sohasem hittem volna, hogy ezen a jelentéktelen hangszeren ilyen bús, szívhez szóló hangokat lehessen létre hozni. Mintha a lelkét, a bajtárs kesergő bánatát akarná belélehelni abba a sárgaréz darabba, olyan búsan szomorúan szólanak a tompán recsegő hangok.

A holttestet leemelik az állványról és megindulnak vele a jobboldali lépcsőhöz. Ez is olyan tisztelet, a mely csak a halottnak jut osztályrészül.

A fegyverbe lépett őrség balra lép és tiszteleg. A parancsnok és a köréje gyült tisztikar elkisérik a halottat a lépcsőig. Ott fölteszik a holttestet — lábaival kifelé — egy lejtős deszkára, melynek a külső vége kiér a tenger színe felé. Az őrtiszt megtölteti a

fegyveres csapat puskáit és halk hangon magasra irányoztatja a puskákat. Dörgő sortűz a bajtársak utolsó üdvözlete, mely közkatonát különben csak háborúban illet meg, de a matrózt hajón is, hol az elemekkel küzd folytonosan. A deszka belső végét fölemelik; lassan, ünnepélyesen. A hollttest megindul rajta, lesiklik róla és a következő pillanatban Bogisich, a derék matróz, a szeretett bajtárs eltünik az Oceánban, a végtelen sír mélyében . . .

*

— Föl a lobogót! Árboczra föl! Ki a vitorlarúdra! Jobbra fordítsd! Húzd le!

A hátravont vitorlákat a fő- és hátsóárboczon nekifordítják a szél irányának. A szél belefekszik teljes erővel és a hajó duzzadó vitorlákkal hagyja ott a temetőt és folytatta útját a végtelen Oceánon.

*

A kék Adriának egyik félreeső kis szigetén öreg, törődött anyóka áll a tengerparton. Elmerengve nézi a hattyúként lebegő fehér vitorlákat, a nesztelenül tovasikló halászbárkákat. Ilyen bárkával tünt el évekkel ezelőtt az ő férje is, a kit utólért a bóra a nyilt tengeren és soha többé nem tért vissza. Szegény asszony megnyugodott benne; beletörődött. Tengerész sorsa ez.

Vigaszt talált a fiában; az ő egyetlen drága gyermekében, a kenyérkeresőjében. És most ez is elment. Elment messze-messze vizekre, a királyt szolgálni. A fia is a tengeren jár; távoli Oceánokon, idegen földeken. De nem halászbárkán, törékeny sajkával, hanem hatalmas hadihajón, büszke fregatton.

Ezt a fiút várja.

Ezt a fiút, a ki az ő reménye, vágya, élete, szívdobbanása. A szegény öreg asszony kuporgat, éhezik, nélkülöz. Jó lesz a fiúnak, ha majd hazajön egykoron. Milyen boldog lesz, milyen gazdag lesz ő akkor, ha itthon lesz a várva-várt fiú. Ha keblére szorítja széles vállait, ha megcsókolja a barna arczát. Óh csak jönne már!

És a szegény, törődött anyóka a tengerparton vár, vár, és remél. Míg jön a fiú helyett a levél:

„Fia meghalt. Meghalt, mint derék, bátor tengerész. Meghalt a király, a haza szolgálatában. Sírja az Oceán fenekén van 15° 8, és 34"-re az Egyenlítőtől északra és 114° 30′ 24"-re Greenwichtől keletre. Sírja meg van jelölve az évkönyvekben és tiszteletben tartjuk a hű katona, a bátor tengerész áldott emlékét."

Szegény öreg asszony! Szegény anya. Mi neki az emlék az évkönyvekben. Mit tud ő északi szélességről, keleti hosszúságról.

Durván összetákolt, egyszerű fakereszt itt a temetőben, az ő közelében többet érne neki, mint aranyozott márványoszlop ott a távolban.

OSZK
Országos Széchényi Könyvtár

FÜGGELÉK.

Minduntalan tapasztalom, mily kevéssé vagyunk tájékozva idehaza a tengerészeti dolgokról. Csak a svájcziak meg a szerbek törődnek oly keveset az ő tengerészetükkel, mint mi magyarok. Legkevesebbet tudunk azonban magáról a haditengerészetről, a tulajdon vízi-haderőnkről. A legtöbben azt hiszik, hogy csupán egynéhány hajóval vagyunk képviselve a tengerésznemzetek között.

Lockroy, a franczia haditengerészet egykori minisztere és kiváló tengerész szakértő, a ki személyes tapasztalatokból ismeri a mi haditengerészetünket, a következőleg jellegezte azt: „Az osztrák-magyar birodalom haditengerészete kicsiny ugyan, de van egy közmondás, a mely szerint „a legkisebb üvegben van a legfinomabb parfüm“. Így van ez az osztrák-magyar tengerészettel is. Az egész világon kitünő híre van. Tisztjeiről tudják, hogy kitünően képzettek; hajóik pedig valósággal mintaszerűek.“

Függelékképpen idecsatolom haditengerészetünk hajóinak a névjegyzékét (a „flotta-listát“), a mely megmutatja, hogy nincs okunk restelkedni a szegénysége miatt; sőt ellenkezőleg büszkék lehetünk reá.

AZ OSZTRÁK-MAGYAR HADITENGERÉSZET HAJÓRAJÁNAK NÉVJEGYZÉKE.

RÖVIDÍTESEK:

AZ ÜTEGNÉL:

A római számok az ágyúk számát, az arabs számok azok kaliberét jelentik centiméterekben.

A = Armstrong-
K = Krupp-
SK = Skoda-
U = Uchatius-
W = Wahrendorf-
gytl = gyorstöltő

ágyúk.

gytz = gyorstüzelő ágyúk 12 centiméter kaliberen alul.
1 = 7 ctm. kaliberű csónakágyúk
RA = Revolverágyú.
TL = Torpedo-lanczirozó (kilövő).
É = Most építik.

AZ ÉPÍTÉSI ANYAGNÁL:

A = Aczél.
V = Vas.
VA = Aczélhajó, külső vasburkolattal.
C = Composithajó; vasszerkezet külső faburkolattal.
F = Fa.

A JEGYZETBEN:

NA = Nikkel-aczél.

„Személyzet“ alatt tisztek és legénység értendő.

I. A flotta hajói.

Csatahajók.

A hajó neme	A hajó neve	Személyzet száma	Hossza (méterekben)	Szélessége (méterekben)	Mélyjárata (méterekben)	Tonna-tartalma (Deplacement)	Lóerő	Öv- (pánczél milliméterekben)	Torony- vagy casemat- (pánczél milliméterekben)	Válaszfal- (pánczél milliméterekben)	Fedélzeti- (pánczél milliméterekben)	Üteg (Ágyúk száma és minősége)	Gyorsasága (tengi mértföld)	Építési anyag	Vízrebocsátás ideje	Jegyzet
Tornyhajók	Árpád	450	108	20	7·1	8340	11900	220	210	200	66	III 24 gytz; XII 15 Sk gytz; II 1; X gytz; X RA; TL.	18	Aczél	1901	
	Erzh. Friedrich	?	119	22	7·5	10640	14000	210	240	200	50	IV. 24 gytl; XII 19 gytl; II 1; XIV 7 XII 3·7 gytz; 4 RA; TL.	19	Aczél		N. A. pánczél
	Erzh. Karl	?	119	22	7·5	10600	14000	210	240	200	50	IV 24 gytl; XII 19 gytl; II 1; XIV 7 XII 3·7 gytz; 4 RA; TL.	19	Aczél		
	Kronprinz Erz. Rudolf	440	90	19	7·4	6870	6500	350	279	254	69	III 30·5 K; VI 12 K gytl; II 1; XV gytz.	16	Aczél	1887	Compound pánczél
	Kronprinzess Erzh. Stefanie	423	85	17	6·6	5060	8000	230	203	—	25	II 30 5 K; VI 15 K; II 1; XIII gytz.	16	Aczél	1887	
	Monarch	426	93	17	6·4	5550	8000	270	270	200	60	IV 24 K gytl; VI 15 K gytl; II 1; XVI gytz.	17	Aczél	1895	N. A. pánczél
	Wien	426	93	17	6·4	5550	8000	270	270	260	60	IV 24 K gytl; VI 15 K gytl; II 1; XVI gytz.	17	Aczél	1895	Nick. A.
	Budapest	426	93	17	6·4	5550	8000	270	270	200	60	IV 24 K gytl; VI 15 K gytl; II 1; XVI gytz.	17	Aczél	1896	
	Habsburg	450	108	20	7·1	8340	11900	220	210	200	66	III 24 gytz; XII 15 Sk; II 1; X gytz; X RA; TL.	18	Aczél	1902	
	Babenberg	450	108	20	7·1	8340	15000	220	210	200	66	III 24 gytz; XII 15 Sk; II 1; X gytz; X RA; TL.	19	Aczél	1900	
Cassemattahajók	Prinz Eugen	430	73	15	6·2	3550	2700	203	156	119	25	VIII 21 K; VI 1; XI gyt 2.	13	Vas	1877	Vaspánczél 1893-ban új gépezetet és üteget kapott
	Tegethoff	565	87	19	7·6	7390	8000	369	369	304	76	VI 24 K; V 15 K gytl; II 1; XIX gytz.	15	Aczél	1878	
	Custozza	551	92	18	7·5	7060	4400	229	177	152	37	VIII 26 K; VIII 1; XI gytz.	14	Vas	1872	
	Erzh. Albrecht	833	88	17	6·7	5940	3600	303	177	152	37	VIII 24 K; VIII 1; XI gytz.	13	Vas	1872	Kovácsolt vaspánczél
	Don Juan d'Austria	430	73	15	6·2	3550	2700	203	156	119	25	VIII 21 K; VI 1; XI gytz.	13	Vas	1875	
	Kaiser Max	430	73	15	6·2	3550	2700	203	156	119	25	VIII 21 k; VI 1; XI gytz.	13	Vas	1875	

Czirkálók.

A hajó neme	A hajó neve	Személyzet száma	Hossza (méterekben)	Szélessége (méterekben)	Mélyjárata (méterekben)	Tonnatartalma	Lóerő	Öv- (páncél milliméterekben)	Torony- vagy cassematt- (páncél milliméterekben)	Válaszfal- (páncél milliméterekben)	Fedélzeti (páncél milliméterekben)	Üteg (Ágyúk száma és minősége)	Gyorsasága (teng. mértföld)	Építési anyag	Vízrebocsátás ideje	Jegyzet
Kos czirkáló	St. Georg	—	117	1·88	6·5	7300	13000	210	210	190	36	II. 24; V 19; IV 15 gytz; 2 l, 25 RÁ, TL	21	Aczél		
	Kaiser Karl VI.	—	119	17	6·2	6250	12000	220	200	200	32	II 24 K gytl; VIII 15 K gytl; II 1; XX gytz	20	Aczél	8	N. A. P.
	Kais. u. Kön. M. Theresia	498	107	16	6·5	5200	9000	100	100	100	57	II 24 K gytz; VIII 14 K gytl; II 1; XX gytz.	19	Aczél	93	A. P.
	Kaiserin Elisabeth	424	98	15	5·7	4000	8000	—	90	—	57	II 24 K; VI 15 K; II. 1; XV gytz.	18	Aczél	90	A. P.
	Kais. Franz Jos. I.	432	98	15	5·6	4000	8000	—	90	—	57	II 24 K; VI 15 K; II. 1: VII gytz.	18	Aczél	89	A. P.
Torpedóhajók	Szigetvár	250	92	12	4·3	2300	7200	—	—	—	50	VIII 12 Sk gytz; 8 gytz; IV RÁ TL.,	20	AF.	1900	
	Aspern	250	92	12	4·3	2400	7200	—	—	—	50	VIII 12 Sk gytz; 8 gytz; IV RÁ. TL.	20	Aczél	99	
	Zenta	292	92	12	4·3	2300	7000	—	—	—	50	VIII 12 Sk gytl; XII gytz.	20	Aczél	97	
	Tiger	194	71	10	4·7	1675	4000	—	—	—	—	IV 12 K; X gytz	18	Aczél	87	
	Panther	172	69	10	4·3	1530	4000	—	—	—	—	II 12 K gytl; X gytz.	18	Aczél	85	
	Leopard	172	69	10	4·3	1530	4000	—	—	—	—	II 12 K gytl; X gytz.	18	Aczél	85	
	Lussin	148	61	8	3·7	1000	900	—	—	—	38	II 15 K; I 1; VII gytz.	12	Aczél	83	
	Sebenico	146	57	8	3·7	890	900	—	—	—	38	V 1; VII gytz.	12	Aczél	82	
	Spalato	143	55	8	3·7	840	800	—	—	—	38	V 1; VII gytz.	12	Aczél	79	A tüzériskola-hajó mellék-hajója
	Zara	147	55	8	3·7	840	800	—	—	—	38	V 1; VII gytz.	12	Aczél	79	A torpedóiskola mellékhajója

Torpedó-hajók (űzők).

Név	Személyzet	Hossza	Szélessége	Mélyjárata	Deplacement tonnákban	Indító lóerő	Üteg	Gyorsaság tengeri mértföld	Építési anyag	Vízrebocsátási idő	Jegyzet
		méterekben									
Magnet	76	67	8·2	3·3	510	5000	VI. gytz.	26	Aczél	96	
Satellit	84	67	8·1	2·8	510	4000	IX. gytz.	23	Aczél	92	
Trabant	84	67	8·0	2·4	540	3500	X. gytz.	20	Aczél	90	
Planet	84	64	7·0	2·5	480	3500	X. gytz.	20	Aczél	89	
Blitz	66	59	6·8	2·1	360	2600	IX. gytz.	20	Aczél	88	
Komet	66	59	6·8	2·1	360	2600	IX. gytz.	21	Aczél	88	
Meteor	66	57	6·8	2·5	350	2600	IX. gytz.	21	Aczél	87	

Síktengeri torpedó-naszádok.

Neve	Személyzet	Hossza	Szélessége	Mélyjárata	Tonnatartalma	Lóerő	Üteg	Gyorsaság	Építési anyag	Vízrebocsáttatott	Jegyzet
Natter		45·9	5·3	1·5	134					1896	
Vipera											
Cobra											
Kigyó	21	44·8	4·5	2·6	107	1800	II. gytz.	26	Aczél	98	
Boa											
Python											

Torpedó-naszádok.

Neme	Neve	Személyzet	Hossza (méterekben)	Szélessége (méterekben)	Mélyjárata (méterekben)	Deplacement	Lóerő	Üteg	Gyorsaság	Vízrebocsátási idő	Jegyzet
I. osztály	Adler	16	39·6	4·0	1·3	78	825	II. gytz.	19	1886	
	Falke						825		19	1886	
	Kibitz						1000		19·5	1892	
	Flamingo						900		19	1890	
	Gaukler						900		19	1890	
	Harpie						900		19	1890	
	Secretär						900		19	1890	
	Krähe						1000		19·5	1889	
	Kukuk						1000		19·5	1889	
	Marabu						900			1889	
	Weiher						900			1889	
	Star						1000			1889	
	Rabe						100			1888	
	Elster		39·0	4·5	1·0		100			1887	
	Ibis									1887	
	Kranich									1887	
	Reiher									1887	
	Würger								19	1887	
	Bussard									1886	
	Condor						900			1886	
	Geier									1886	
	Habicht									1886	
	Sperber									1886	
	Uhu									1885	
II. osztály	XXIII-tól XXIX-ig	12	36·0	4·4	1·0	64	700	II. gytz.	18	1887-től 1891-ig.	
	XI-től XXII-ig		32·6	3·5	0·9	47	600	I. gytz.	17	1883-tól 1887-ig.	
	IX-től X-től		30·0	3·3	0·9	37	450	I. gytz.	17	1881	
III. oszt.	II-től VIII-ig	10	26·6	2·9	0·9	27	300	—	15	1878-tól 1881-ig.	

Train-hajók.

Neme	Neve	Személyzet	Hossza (méterekben)	Szélessége (méterekben)	Mélyjárata (méterekben)	Deplacement	Lóerő	Üteg	Gyorsaság	Építési anyag	Vízre bocsátás	Jegyzet
Torpedo szertárhajó	Pelikan	198	85	12·6	4·6	2430	4000	II 15 U; VIII gytz	18	A	1891	Yachtnak is használható
Műhelyhajó	Cyclop	89	70	9·0	5·0	2150	850	II 1	10	V	1871	Olvasztó kemenczék; gőzkalapácsok
Anyagszállító hajó	Pola	67	51	4·3	4·3	910	650	II 1	8	F	1870	Hidrografikus kutatási czélokra alkalmazzák

Folyami hajók.

Neme	Tornyok száma	Neve	Személyzet	Hossza (méterekben)	Szélessége (méterekben)	Mélyjárata (méterekben)	Deplacement	Lóerő	Öv	Torony	Fedélzet	Üteg	Gyorsaság	Építési anyag	Vízre bocsáttatott	Jegyzet
Monitor	2	Kőrös	76	54	9	1·2	448	1200	50	75	19	II 12 K; IV gytz;	10	A	92	
„	2	Szamos	76	54	9	1·2	448	1200	50	75	19	II 12 K gytl; IV gytz;	10	A	92	
„	1	Lajta	63	50	8	1·1	310	700	44	50	25	I 12 K gytl; III gytz;	8	VA	71	1894-ben megújíttatott
„	1	Maros	63	50	8	1·1	310	700	44	50	25	I 12 K gytl; III gytz;	8	VA	71	
Patrull-naszád	—		11	22	3·5	0·8	30	200	—	—	—	I gytz;	9	A		c, d, e és f építés alatt
Torpedó-naszád	—		10	21	2·7	0·5	75	90	—	—	—	—	12	A		
Monitor	—	M.	—	56	9·4	1·2	440	1400	—	—	—	II 12 gytz XII Sk; IV RA.	11	A	É	
„	—	N.	—	56	9·4	1·2	440	1400	—	—	—	II 12 gytz; XII Sk; IV. RA.	11	A	É	

II. Segédhajók különös szolgálatra.

Neme	Neve	Személyzet	Hossza	Szélessége	Mélyjárata	Deplacement	Lóerő	Üteg	Gyorsaság	Építési anyag	Vízrebocsáttatott	Jegyzet
Casemetta-hajó	Kaiser	578	77	18	7·4	5800	3200	X 23 A; VIII 1; XI gytz.	12	Fa	1871	
Fregatta	Radetzky	310	77	14	6·3	3430	3500	XV 15 K; II 1; VII gytz.	14	C.	1872	Tűzér-iskolahajó.
Vontató-hajók	Triton	31	33	6·4	2·1	180	300	II 1.	9	Aczél	1875	Baleseteknél (pl. zátonyrajutás) segíteni küldik.
	Dromedar	28	32	5·4	1·9	175	300	III gytz.	10	Aczél	1891	
	Hyppos	19	30	4·7	2·0	97	250	III gytz.	12	Aczél	1888	
	Büffel	19	30	4·7	2·0	97	250	III gytz.	12	Aczél	1888	
Szivattyús hajók	Gigant	25	33	6·4	2·8	260	400	—	11	Aczél	1889	Óránkint 1400 tonna vizet szivattyúzhat tűzvész esetében.
	Pluto	18	27	5·3	2·3	99	200	—	11	Aczél	1897	Léknél 1200 tonna vizet képes kiszivattyúzni.
Akna-rakó	Salamander	24	39	8·1	1·5	268	300	—	10	Aczél	1891	
Víz-szállítók	Najad	29	48	7·8	2·7	554	500	—	9	Aczél	1891	Ivóvizet destillál a hajók számára.
	Nympha	11	27	6.7	1·9	230	95	—	9	Aczél	1894	Édes vizet szállít a kazánok részére.
Vontató	Shun-Yuen	—	—	—	—	180	270	—	—	—	—	

1. Heti étrend a tengeren.

Napok	Reggeli			Ebéd															Vacsora									
	Kétszersült	Kávé	Czukor	Kétszersült	Hús: Sózott marha	Hús: Sózott sertés	Hús: Erősítő	Rizs	Borsó, hámozva	Borsó hámozatlan	Bab	Tészta	Hagyma	Bors	Só	Disznózsír	Ecet		Kétszersült	Sajt	Bab	Hagyma	Bors	Só	Disznózsír	Olaj	E	
	Gramm			Gramm													Ctl.		Gramm								Ctl.	
Hétfő	130	20	25	260	250	—	—	90	50	—	50	—	10	1	17	20	3		130	—	150	10	1	10	20	—	—	
Kedd	130	20	25	260	—	230	—	—	—	50	—	90	10	1	17	20	3		130	70	—	—	—	—	—	—	—	
Szerda	130	20	25	260	—	—	250	90	—	—	—	—	10	1	17	20	3		130	—	150	10	1	10	—	20	2	
Csütörtök	130	20	25	260	250	—	—	—	—	—	50	90	10	1	17	20	3		130	70	—	—	—	—	—	—	—	
Péntek	130	20	25	260	—	—	250	90	—	50	—	—	10	1	17	20	3		130	—	150	10	1	10	20	—	—	
Szombat	130	20	25	260	—	230	—	—	50	—	—	90	10	1	17	20	3		130	—	150	10	1	10	—	20	2	
Vasárnap	130	20	25	260	—	—	—	90	—	—	—	—	10	1	17	20	3		130	70	—	—	—	—	—	—	—	

Jegyzet : Minden ember kap naponként 0·5 liter bort.

II. Heti étrend a kikötőben.

Napok	Reggeli				Ebéd														Vacsora										
	Kétszersült	Friss kenyér	Kávé	Czukor	Kétszersült	Friss kenyér	Hús: Friss	Hús: Besózott	Rizs	Hámozott borsó	Hámozatlan borsó	Bab	Tészta	Hagyma	Bors	Só	Disznózsír	Eczet	Kétszersült	Friss kenyér	Sajt	Burgonya	Bab	Hagyma	Bors	Só	Olaj	Disznózsír	Eczet
	Gramm				Gramm													Ctl.	Gramm										Ctl.
Hétfő . .	130	—	20	25	260	—	300	—	90	—	50	—	—	—	1	17	—	—	130	175	70	—	—	—	—	—	—	—	—
Kedd . .	—	175	20	25	—	350	—	250	—	—	—	50	90	10	1	17	20	3	—	175	—	300	—	10	1	10	60	—	3
Szerda . .	—	175	20	25	—	350	300	—	90	50	—	—	—	—	1	17	—	—	—	175	—	—	150	10	1	10	—	20	2
Csütörtök .	—	175	20	25	—	350	300	—	—	—	—	50	90	—	1	17	—	—	—	175	—	300	—	10	1	10	60	—	3
Péntek . .	—	175	20	25	—	350	300	—	90	—	—	—	—	—	1	17	—	—	—	175	70	—	—	—	—	—	—	—	—
Szombat .	—	175	20	25	—	350	300	—	—	—	—	50	90	—	1	17	—	—	—	175	—	300	—	10	1	10	—	20	—
Vasárnap .	—	175	20	25	—	350	300	—	90	50	—	—	—	—	1	17	—	—	—	175	—	—	150	10	1	10	60	—	2

Jegyzet: Minden ember kap naponként 0·5 liter bort.

TARTALOM.

Oldal

Előszó 1

I. RÉSZ.

I. A haditengerészet lovagkora 7
A sirályon 9
Vitorlák alatt 29
Elelmezés, lakás, ruházat 50
Szélcsendben 65
Vihartanulmányok 74
II. A gépkorszak 105
III. A kereskedelmi tengerészet 225
Személyszállítók 227
A tenger napszámosai 250

II. RÉSZ.

Epizodusok tengeren és szárazon 283
I. Drámák a tengeren 284
A hajómester csizmái 304
II. A kabinban 317
III. Álom — de valóság 328
A „norwood“ utasai 340
A boxerek országában 348
A koreai zátonyokon 372
Kikötői élet 382
Az orvos a tengeren 394
Orvosi praxis a kikötőben 405
Nostalgia 424
Félreismert lobogó 435
Gyarmatélet 441
Nehéz kenyér 467
Temetés a tengeren 476
Függelék 488
Az Osztrák magyar haditengerészet hajórajának névjegyzéke 489

KÉPEK JEGYZÉKE.

	Oldal
A „Sirályon“	2
Sorhajó a mult század második felében	12
Tenger alatt járó naszád	13
Pánczélhajó oldala mellett felszínre jött tengeralatti naszád	15
Ő Felsége vitorlás korvettája: Mőve	17
Vitorlás hadihajók a XVI-ik századból	19
Manöverező hajórajnak a sík tengerre hozzák a postát	22
Hajóparancsnok	23
Szirt mellől elvontatják a hajót	25
Csónakba bocsátják a vontató horgonyt	27
Vitorlák kezelése a fedélzetről	29
Tiszti kabin	30
Gyenge szél baloldalról	35
Szél- és útirány	38
Versenyfutó vitorlás yachtok	41
Logg! Menetgyorsaság mérése	43
Pár percznyi pihenés	45
Az előárboczsudár vitorlarúdján	47
.... mely szolgálat itt-ott koczkára teszi az ember életét	49
Mélységet mérő matróz	53
Ebéd a fedélzeten	55
Picsinics kizökkent az ágyból	58
Magyar fiúk	60
Legénység nyári és tropikus öltözetben	61
A kötélhágcsókon felkúszó legénység	63
Tengeri fürdő	66
Mórajáték	66
Csónakra szálló matrózok	68
Úszóleczke a szárazon	69
Ötárboczos vitorláshajó	74
Hétárboczos vitorláshajó	76
A passzátban. Szél hátulról	78
Őrtiszt a parancsnoki hídon, nehéz időben	79
Vitorlák felgöngyölése	82
A Tajfun végigseper a parton	83
Tajfuntól megtépett vitorláshajó	85
Fűtik a kazánokat; jön a Ciklon	87
A védgát feje Cyclon idejében	89
A védgát feje szélcsend idejében	90
Cyclon idejében a vasut mentén	91
Légsúlymérő	92
Veszedelmes szomszédság	93
A Cyklonban	97
Elsőosztályú csatahajó teljes gőz alatt	105
Napi foglalkozás egy csatahajó fedélzetén	107
A parancsnoki hídon	109
Előkészület a szénberakáshoz	111
Szénberakás	112
Fehérneműmosás szénberakás után	113
Gázsikiosztás	117
Mosakodás a fedélzeten	119
Zátonyon maradt matrózok	121
Legénység az ebédnél	122

Oldal

A darukra kötött csónakraj . . . 124
Óceánhullámok enyelgése . . . 129
Legújabb keletű pánczélos czirkáló 134
Ostromzárt áttörő hajó bombáztatása 135
Tengeralatti aknák felrobbantása . 139
Tengerész-tüzérségi manöverek a szárazon Ő Felsége jelenlétében . 11
Nagylövedék rombolása pánczélhajón 143
Régibb pánczél-fregatt ágyú-ütegje . 145
Exercitium a 27 cm. kaliberű ágyúval 149
„Szigetvár" Osztrák-magyar czirkáló 152
Czirkálótorony- és koshajó . . . 155
Elsőosztályú czirkáló 157
Japáni torpedóvadász üldöz kinai torpedó-vadászokat 159
Száguldó torpedó-naszád az orra által felvert hullámban 161
Előkészületek a torpedó kilövésére . 163
Villamos projectorok által közrefogott ellenséges hajó 165
Első osztályú torony-csatahajó . . 166
Torpedónaszád fedélzete 168
Dávid és Góliát 172
Torpedónaszád a felfordulás pillanatában 174
Torpedó-lövedék a kilövés pillanatában 175
A védőhálóban fennakadt torpedó . 179
Előkészületek éjjeli támadásra . . 181
Tenger alatt járó torpedó-naszád egész hosszában a felszínen . . 182
A védőháló felfüggesztési módszere 183
Tengeralatti naszád a lemerülés pillanatában 185
Felszínre emelkedő tengeralatti naszád az összeütközés veszélyében . . 186
Elmerült tengeralatti naszád, felvontatása a tenger fenekéről . . . 187
Tenger alatt járó naszád, melynek periskopja kiáll a vízből . . . 189
Megtévesztett csatahajó 191
Tengeralatti naszád félig a vízszínen 193
Vízszínre felszálló tengeralatti naszád 195
Tengeralatti naszád a felszínen . . 197
Tengeralatti naszád gépháza . . . 198

Oldal

Defilé Miklós czár és Loubet köztársasági elnök előtt 199
Szalutálás a vitorlarudakon . . . 203
Pánczélhajó lobogódíszben . . . 207
Tisztelgés csónakban 212
II. Vilmos császár és kisérete csónakon 215
Pánczélflotta a lobogódíszben, a mint szalutot lő 219
A „Kaiser Wilhelm II." . . . 227
A „Celtic" angol személyszállító . 229
A „Deutschland" 231
Az Osztrák Lloyd legújabb keletű hajóinak egyike, „Afrika" . . 233
Az első osztály fedélzetén . . . 241
Hangverseny és kivilágítás a kikötőben 243
A harmadik osztály utasai . . . 245
Sziklához vert tengerihajó . . . 250
Teherhajók belső kikötőben . . . 251
Osztrigahalászat 255
Delfinvadászat 259
A sülyedő hajó személyzete búcsúzik a kapitánytól 261
Kalapácsfejű czápa által vontatott csónak, vadászat alkalmával . . 263
Hajótöröttek mentése 267
Égő petróleum-hajó 270
Hajótöröttek mentése 271
Mentés az égő „General Slocum" hajó körül 275
Pánczélhajó- és tengeralatti naszád a javító dokkban 278
Parthoz vert tengeri hajó . . . 285
Menekülés az égő hajóról . . . 287
Mentés a tengeren 289
A „Bourgogne" sülyedése . . . 290
Elsülyedt német iskolahajó, „Gneisenan" 293
Kazánrobbanás 295
Menekülés az árboczokra . . . 296
Menekülés árboczról-árboczra . . 297
A „Bourgogne" és a „Cromartyshire" összeütközése 299

	Oldal
Mentés a tengeren	302
Egy csendes éjjelen Cap-Matapan alatt	304
Rapporton. (Kihallgatás a hátsó fedélzeten)	305
A szakács zsírt merít	307
A fiók nelsonok. Tengerésznövendékek	309
A Nostromo	311
Szórakozás az iskolahajón: Halászat szigonynyal	313
Szénberakó kulik	340
Főmandarin a palankinban	348
A „Zrinyi“ korvetta útja a Yangce-Kiangon	349
Kinai gyalogezred tisztikara német instruktorjukkal	351
Németek a frontra!	353
A modern Kina: Croquettet játszó suhanczok	357
A modern Kinából: Kirakatok és nézők	360
Kinai és japán tisztek mérkőzése	363
A felkelő nap. (Japán hadilobogó)	365
Ellenséges hajó bombázása	367
Madárvilág a zátonyokon	375
Vitorlák alatt a dagály ellen	377
A gépházban	394
Matróznövendék	398
Jelzőkészülékkel felszerelt boja	405
Kikötés. Bojához kötik a hajót	406
Beteglátogatás csónakon	411
Hajóraszállás a bennszülöttek nehéz csónakján, nehéz hullámzásnál	412
Nagyapa és unoka	415
A született tengerész	417
A leendő tengerészek	418
A kész tengerészek	421
Szemle egy skót ezred fölött. (Hongkongi ezred)	425
Imádkozó indiai csapatok	431
A bengál hadsereg tisztikarából	433
Samoai leányok	441
Pilot csónakba száll	443
A pilot nagádja közeledik a hajóhoz	445
Samoai főnök esküt tesz a német lobogóra	449
Egyenlőtlen elosztás	450
Nincs lehetetlenség	451
Női látogatók a hajón	452
A függőágy felgöngyölítése	453
Hat óra vasban	456
Fiatal malay fiú	457
Fiatal siami leány	458
Fiatal samoai leany	460
Egy modernus tengeri rabló	461

ORSZ. SZÉCHÉNYI KÖNYVTÁR

MELLÉKLETEK JEGYZÉKE.

A gizeh-i pyramisok	címlap előtt	
„Meteor“ II. Vilmos német császár yachtja	57.	oldal mellett
Téli kép a Fekete-tengeren I.	81.	„ „
Téli kép a Fekete-tengeren II.	89.	„ „
„Melyiken lenne jobb a kettő közül?“	97.	„ „
„Erzherzog Friedrich“ magyar-osztrák pánczélos czirkáló	129.	„ „
A sülyedő „Admiral Uschakow“	161.	„ „
Legújabb keletű hadihajók	177.	„ „
Tenger alatt járó naszád	185.	„ „
A „Canal Grande“ Veneziában	225.	„ „
Sirályok a halászbárka körül	409.	„ „

Országos Széchényi Könyvtár

OSZK
Országos Széchényi Könyvtár